



DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU



**“CUMHURİYETİMİZİN
100. YILINDA
ATAMIZA
SONSUZ
SAYGI ve
MİNNETLE”**





DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU

*“CUMHURİYETİMİZİN 100. YILINDA
ATAMIZA SONSUZ SAYGI VE MİNNETLE...”*



DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

“CUMHURİYETİMİZİN 100. YILINDA ATAMIZA SONSUZ SAYGI VE MİNNETLE...”

SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU

Yayın No: 09.7777.2800.000/BY.024.019.1290

ISBN: 978-975-441-593-3

Yayın Sorumlusu	: Prof. Dr. Günay KIRKIM
Editör	: Prof. Dr. Günay KIRKIM
Yardımcı Editörler	: Doç. Dr. Ayşegül YURT, Öğr. Gör. Dr. Serçin SUN İPEKEŞEN
Kitap Tasarımı	: Öğr. Gör. Dr. Serçin SUN İPEKEŞEN
Kapak Tasarımı	: Ahmet BÜLBÜL

Yönetim Yeri : T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
15 Temmuz Sağlık ve Sanat Yerleşkesi İnciraltı Mah. Balçova/İzmir

Yazışma Adresi: Dokuz Eylül Üniversitesi - Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
15 Temmuz Sağlık ve Sanat Yerleşkesi İnciraltı Mah. Balçova/İzmir
Tel: (232) 412 47 01 e-posta: saglikhmyo@deu.edu.tr

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı yazarların izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

Kitapta yayınlanan makalelerin bilim, içerik ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

Basım Yeri : Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası
Basım Tarihi : 16.08.2024
Basım Adedi : 100
Basım Yeri Adresi : Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası
DEÜ Tınaztepe Kampüsü 35390 Buca - İzmir
Tel : 0(232) 301 93 00 - Fax : 0(232) 301 93 13

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ YAZISI/ Prof. Dr. Mahmut AK / 3

ÖNSÖZ/ Cumhuriyeti'nin 100. yılında Anılarıyla Atamızı Anmak/ Prof. Dr. Günay KIRKIM / 5

ATATÜRK VE BİLİM/ Doç. Dr. Ayla AÇIKGÖZ / 7

ATATÜRK VE ÇOCUK/ Doç. Dr. Ayşegül YURT /13

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN KADINA VE KADIN EĞİTİMİNE VERDİĞİ ÖNEM/

Doç. Dr. Bennur KOCA / 17

ERZURUM MİLLETVEKİLİ MUSTAFA KEMAL/Çetin BAYRAM- Yüksekokul Sekreteri / 25

ATATÜRK VE İZMİR/ Öğr. Gör. Dr. Ece ŞENGÜN BERBER /31

ATATÜRK VE MÜZİK/ Öğr. Gör. Fatma Ferzan BAŞAR /37

ATATÜRK VE GÜZEL TÜRKÇEMİZ/ Doç. Dr. Gülser KILINÇ /41

ATATÜRK'ÜN DOĞA VE ÇEVRE BİLİNCİ/ Öğr. Gör. Dr. Gülten ÖZGÜN / 49

ULU ÖNDERİMİZ MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN ANILARI/ Prof. Dr. Günay KIRKIM / 53

ATATÜRK VE ÇOCUK SEVGİSİ/ Öğr. Gör. Hande EVİN ESKİCİOĞLU / 59

ATATÜRK VE SPOR/ Öğr. Gör. Mehmet Akif POLAT /61

ATATÜRK VE HAYVAN SEVGİSİ/ Doç. Dr. Nevcivan GÜLDAŞ / 67

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK VE SAĞLIK/ Doç. Dr. Oya SAYIN / 73

ATATÜRK VE EDEBİYAT/ Öğr. Gör. Dr. Serçin SUN İPEKEŞEN / 77

ATATÜRK'ÜN KİŞİLİĞİ VE YANSIMALARI/ Doç. Dr. Serpil MÜNGAN DURANKAYA / 83

ATATÜRK'ÜN BİLGELİĞİ VE TOPLUMA YANSIMASI/ Öğr. Gör. Dr. Tuğba GÜLTEKİN / 89

ATATÜRK VE EKONOMİ/ Öğr. Gör. Zafer KARAGÜLER /93

ATATÜRK HAKKINDA/ Öğr. Gör. Dr. Serçin SUN İPEKEŞEN /99



GİRİŞ YAZISI

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. onur yılı, Üniversitemizde yıl boyu birbirinden coşkulu etkinliklerle kutlanmıştı. Bu kapsamda hayata geçirilen faaliyetlerimizden birisi olan, Üniversitemizin Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Müdürü Prof. Dr. Günay KIRKIM'ın öncülüğünde, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğretim elemanları tarafından Cumhuriyetimizin 100. yılına özel bir kitap hazırlandı. Birbirinden değerli akademisyenlerimiz, Cumhuriyetimizin 100. yılında Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e olan minnet ve saygılarını, bu derleme çalışmasıyla aktarmak ve tarihe bir kilometre taşı eklemek istediler. Çalışmada, Atatürk'ün özel hayatından İzmir sevgisine uzanan çeşitli anıların derlendiği görülmektedir. Değerli hocalarımızı bu nadide eserden dolayı yürekten kutluyor, Cumhuriyetimizin 100. yılına ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e ithaf ettikleri bu anlamlı eserin, okuyucusunda değerli izler bırakacağına yürekten inanıyorum.

Prof. Dr. Mahmut AK

Dokuz Eylül Üniversitesi Rektör V.

ÖNSÖZ

Cumhuriyeti'nin 100. yılında Anılarıyla Atamızı Anmak....

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılını coşkuyla kutladığımız bu anlamlı yılın anısına Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu akademisyenleri olarak **“Cumhuriyetimizin 100. Yılında ATA’MIZA Sonsuz Saygı ve Minnetle...”** başlıklı bir kitap hazırlamanın gururunu yaşamaktayız. Bu kitapta, Cumhuriyetimizin kurucusu, büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatı ve liderliği hakkında anılarını içeren bir derleme sunulmaktadır.

Atatürk, Türkiye'nin çağdaşlaşması ve modernleşmesine öncülük eden, vizyoner bir liderdir. Atatürk'ün kararlılığı, vizyonu ve devrimci ruhu, Türkiye'nin bugünkü modern yapısının temelini atmıştır. Özellikle Atatürk ile doğrudan veya dolaylı olarak etkileşimde bulunmuş kişilerin anılarını içeren bu kitap, Türkiye'nin modernleşme sürecinde unutulmaz bir iz bırakan liderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün anılarına odaklanmaktadır.

Bu kitap, Atatürk'ün hayatından ve liderliğinden kesitler sunarak, onun fikirlerini, ideallerini ve yön verici prensiplerini okuyucularla buluşturmayı amaçlamaktadır.

Atatürk'ün liderliği ve Türkiye'nin modernleşme süreci hakkında değerli anıları içeren bu Kitabın hazırlanmasında emeği geçen tüm yazarlarımıza teşekkür eder, Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılında Atatürk'ü anlama ve anma sürecine katkı sağlamasını dilerim.

Saygılarımla,

Prof. Dr. Günay KIRKIM

DEÜ Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Müdürü

ATATÜRK VE BİLİM

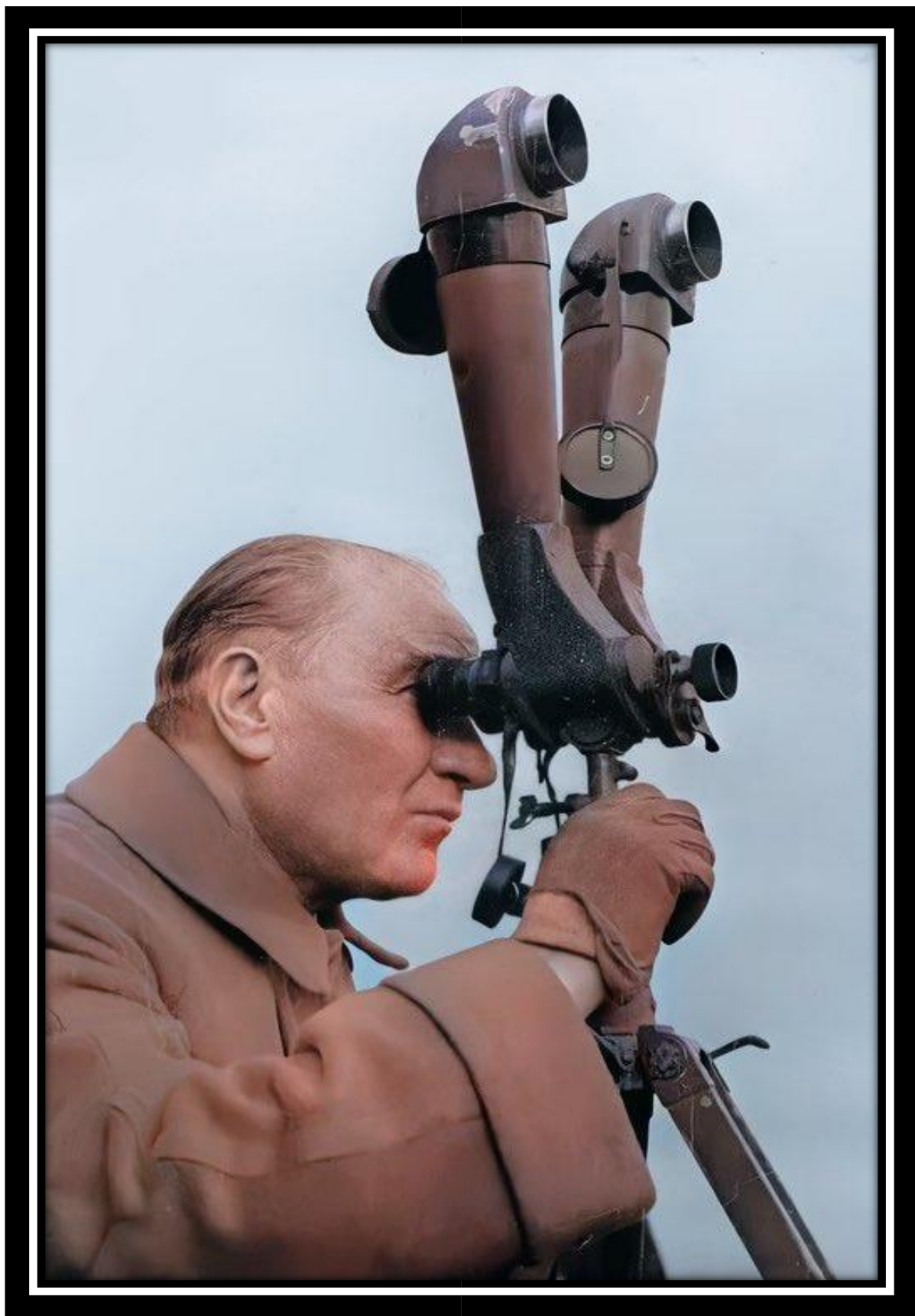
Doç. Dr. Ayla AÇIKGÖZ

Atatürk Söylev'e 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığı gündeki ülkenin genel görünümüyle başlar ve Gençliğe Hitabe ile bitirir. Gençliğe Hitabe'den hemen önce Söylev'deki amacını açıkladığı şu cümleler dikkat çekicidir: "Baylar, bu söylevimle, ulusal varlığı sona ermiş sayılan büyük bir ulusun, bağımsızlığını kazandığını; bilim ve tekniğin en son ilkelerine dayanan ulusal ve çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu anlatmaya çalıştım." (Atatürk, 1981, s. 656). Atatürk ömrü boyunca bilim ve tekniğin ilkelerini ülkenin kuruluşu ve gelişmesinde kılavuz edinmiştir. Atatürk cumhuriyetin ilanından yaklaşık bir yıl önce 27 Ekim 1922'de Bursa Şark Tiyatrosu'nda öğretmenlere yaptığı bir konuşmada şöyle der:

"Bayanlar, baylar; ülkemizin en bayındır, en hoş, en güzel yerlerini üç buçuk yıl kirli ayaklarıyla çiğneyen düşmanı yenen utkunun gizi nerededir, bilir misiniz? Orduların yönetiminde bilim ve teknik ilkelerini önder edinmektedir. Ulusumuzu yetiştirmek için temel olan okullarımızın, üniversitelerimizin kurulmasında özdeş yolu izleyeceğiz. Evet, ulusumuzun siyasal, toplumsal yaşamında, ulusumuzun düşünsel eğitiminde de önderimiz bilim ve teknik olacaktır." (Özerdim, 1981, s. 188-9).

Atatürk halka yaptığı konuşmalarında da bilimin önemine değinir. Alaşehir'de 25/26 Ocak 1923 tarihinde halka yaptığı konuşmada artık savaşta elde edilen utkuların bittiğini, bilimde ve ekonomide utkular elde etmek gerektiğini söyler:

"Arkadaşlar! Bundan sonra pek önemli utkulara kavuşacağız. Fakat bu utku süngü utkuları değil, iktisat, bilim ve kültür utkuları olacaktır. Ordumuzun şimdiye değin elde ettiği utkular ülkemizi gerçek kurtuluşa götürmüş sayılamaz. Bu utkular ancak gelecekteki utkumuz için değerli bir ortam hazırlamıştır. Askerlik utkularımızla büyükmeyelim. Yeni bilim ve iktisat utkularına hazırlanalım." (Özerdim, 1981, s. 150).



Atatürk 22 Eylül 1924 tarihinde Samsun'da öğretmenlere yaptığı bir konuşmada bilimin en gerçek yol gösterici olduğunu ve nasıl uygulanması gerektiğini anlatır:

“Dünyada her şey için, uygarlık için, yaşam için, başarı için en gerçek yol gösterici bilimdir, tekniktir. Bilim ve tekniğin dışında yol gösterici aramak aymazlıktır, bilgisizliktir, doğru yoldan sapmadır. Yalnız; bilimin ve tekniğin yaşadığımız her dakikadaki evrelerinin evrimini algılamak ve işleyişlerini zamanla izlemek koşuldur. Bin, iki bin, binlerce yıl önceki bilim ve teknik dilinin çizdiği ilkeleri, şu kadar bin yıl sonra bugün, olduğu gibi uygulamaya kalkışmak elbette bilim ve tekniğin içinde bulunmak değildir.” (Özerdim, 1981, s. 151).

Gerçek bilimi üniversitenin temsil ettiğini bilen Atatürk üniversitenin Batı ülkelerindeki düzeye çıkarılması için cumhuriyetin ilanıyla birlikte çalışmaya başlar (Sayılı, 2008, s. 15-30). İleride üniversitede çalışmaları için 1927-1928 eğitim döneminde 42, 1928-1929 döneminde 170, 1929-1930 döneminde ise 288 öğrenci yurtdışına gönderilmiştir (Özata, 2007, s. 125). Atatürk'ün 1930 yılında Darülfünun'u ziyareti sırasında bilim insanlarımızın kaçının çalışmalarına yabancı bilim insanları tarafından atıf yapıldığını sorması bilime ve modern üniversiteye bakışının ne kadar ileri olduğunu göstergesidir (Bahadır, 2010). Cumhuriyet kurulduğunda tek üniversite olan İstanbul'daki Darülfünun'dan çağdaş atılımlar görülmemesi üzerine İsviçre'den pedagoji profesörü Albert Malche Türkiye'ye davet edilerek Darülfünun'un durumu hakkında bir inceleme yapması istenir. Prof. Dr. Malche 1 Haziran 1932'de hazırladığı raporu Milli Eğitim Bakanlığı'na sunar. Bu raporu Atatürk de okuyarak ayrıntılı notlar alır. Geniş ve kapsamlı bir üniversite reformu yapılması için Atatürk o dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Reşit Galip'i görevlendirir. Darülfünun 31 Mayıs 1933'te kapatılarak yerine İstanbul Üniversitesi kurulur. Darülfünun'daki öğretim üyelerinden çok azı İstanbul Üniversitesi'nde görevlendirilir (Özata, 2007, s. 105-84).

Hitler'in 30 Ocak 1933'de Almanya'da iktidara gelişi sonrası Yahudi soyundan gelen profesörler ve siyasal olarak kuşkulu görülen diğerlerinin Alman üniversiteleri ve kurumlarındaki tüm görevlerden hızla çıkarılması amaçlanıyordu. Amerika Birleşik Devletleri ve Büyük Britanya'daki göçmenlik yasaları az sayıda bilim insanının bu ülkelere gitmesine olanak sağlayabiliyordu. Patolog Dr. Philipp Schwartz işten çıkartılan ilk bilim insanlarından. Ailesiyle birlikte hemen İsviçre'ye kaçtı. Schwartz Mart 1933'de Yahudi ve zulüm gören diğer bilim insanlarına, bu tür sığınmacıları kabul etmeye hazır olan ülkelere güvenli çalışma olanakları sağlamak amacıyla Alman Bilim İnsanları için Acil Yardım Örgütü'nü kurdu. Türkiye Philipp

Schwartz'ı Türkiye'ye davet etti. Görüşmeler sonunda Almanya, Avusturya, Çekoslovakya ve Fransa'dan kovulan ya da kaçmak zorunda kalan 30 profesörün Türkiye'de çalışması konusunda anlaşma sağlandı. İstanbul Üniversitesi eski öğretim üyelerinin küçük bir bölümü ve otuzu aşkın Alman profesörle açıldı. Toplamda 300 akademisyen ve 50 teknisyen Türkiye'ye geldi. Yakın aile bireyleriyle birlikte toplam sayı 1000'i geçti. Bazı bilim insanları ABD ya da Büyük Britanya yerine Türkiye'ye gitmeyi tercih etti (Reisman, 2011).

Prof. Dr. Celal Şengör, Söylev'in incelenmesiyle Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı ve sonrasında karşılaştığı sorunlarla bir doğa bilimcinin kullandığı yöntemleri kullanarak çözüm aradığının görülebileceğini yazar (Şengör, 1999, s. 12). Atatürk'ün Türk Tarih Kurumu üyelerine gönderdiği bir yönergede belgelere dayanarak çalışmalarını istemesi bilimsel yönetime verdiği önemi göstermektedir (Özata, 2007, s. 54).

Dilbilimci Prof. Dr. Geoffrey Lewis Atatürk'ün çok üstün bir zekâya sahip olduğunu, asker olduğunu bilmekle birlikte özünde bir bilgin olduğuna inandığını, tarih ve dil konusunda çok okuduğunu belirtir. (Ozankaya, 2011, s.197). Atatürk Arapça terimler nedeniyle geometrinin öğrenilmesinde karşılaşılan sorunları görerek bir dilbilimci gibi çalışıp bugün kullandığımız aç, açıortay, çap, yarıçap, üçgen, dörtgen, eşkenar üçgen, artı, eksi, oran, orantı, türev gibi terimleri türeterek 1937 yılında Geometri adlı bir kılavuz kitap yazmıştır (Atatürk, 1981).

Şevket Süreyya Aydemir, Türk Dil Kurumu'nun yayın organı olan Türk Dili dergisinin Kasım 1965'te yayımlanan 170. sayısındaki makalesinde Atatürk'ü lider olarak tanımlarken doktrin adamı olmadığını belirtir. Doktrin yorumlanamayan ilkeler demektir. Görüşlerin tartışmasız kabul edilmesinin, değişmezliğin her zaman karşısında olan Atatürk 1923'te

Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuruluşu sırasında partinin niçin doktrini olmadığını soran Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na şöyle yanıt verir. "Eğer bir doktrine bağlanırsak oğlum, inkılâbı dondururuz." (Türk Dil Kurumu, 1969, s. 21). Atatürk manevi miras olarak bilim ve akıllı bırakacak kadar bilime değer veren bir liderdir:

"Ben, manevi miras olarak hiçbir nass-ı katı' (Âyet ya da hadiste -bir iş hakkında- kanıt gösterilen söz), hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevi mirasım, bilim ve akıldır. Benden sonrakiler, bizim aşmak zorunda olduğumuz çetin ve köklü güçlükler önünde, belki amaçlara tamamen eremediğimizi, fakat asla ödün vermediğimizi, akıl ve bilimi rehber edindiğimizi onaylayacaklardır. Zaman hızla dönüyor, milletlerin, toplumların,

bireylerin mutluluk ve mutsuzluk anlayışları bile değişiyor. Böyle bir dünyada, asla değişmeyecek hükümler getirdiğini iddia etmek, aklın ve bilimin gelişimini inkâr olur. Benim, Türk milleti için yapmak istediklerim ve başarmaya çalıştıklarım ortadadır.

Benden sonra, beni benimsemek isteyenler, bu temel eksen üzerinde akıl ve bilimin rehberliğini kabul ederlerse, manevi mirasçılarım olurlar.” (Kocatürk, 2007, s. 473).

KAYNAKÇA

Atatürk, MK. (1981). *Geometri* (2. baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Atatürk, MK. (1981). *Söylev* (8. baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Bahadır, O. (2010). 1933 Üniversite Reformu niçin yapıldı? *Aras NK, Dölen E ve Bahadır O (Ed.) Türkiye’de üniversite anlayışının gelişimi (1861-1961)* (2. baskı, s. 52-85). Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.

Kocatürk, U. (2007). *Atatürk’ün fikir ve düşünceleri* (3. baskı). Atatürk Araştırma Merkezi.

Ozankaya, Ö. (2012). *Dünya düşünürleri gözüyle Atatürk ve cumhuriyeti* (6. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Özata, M. (2007). *Atatürk, bilim ve üniversite* (2. baskı). TÜBİTAK Yayınları.

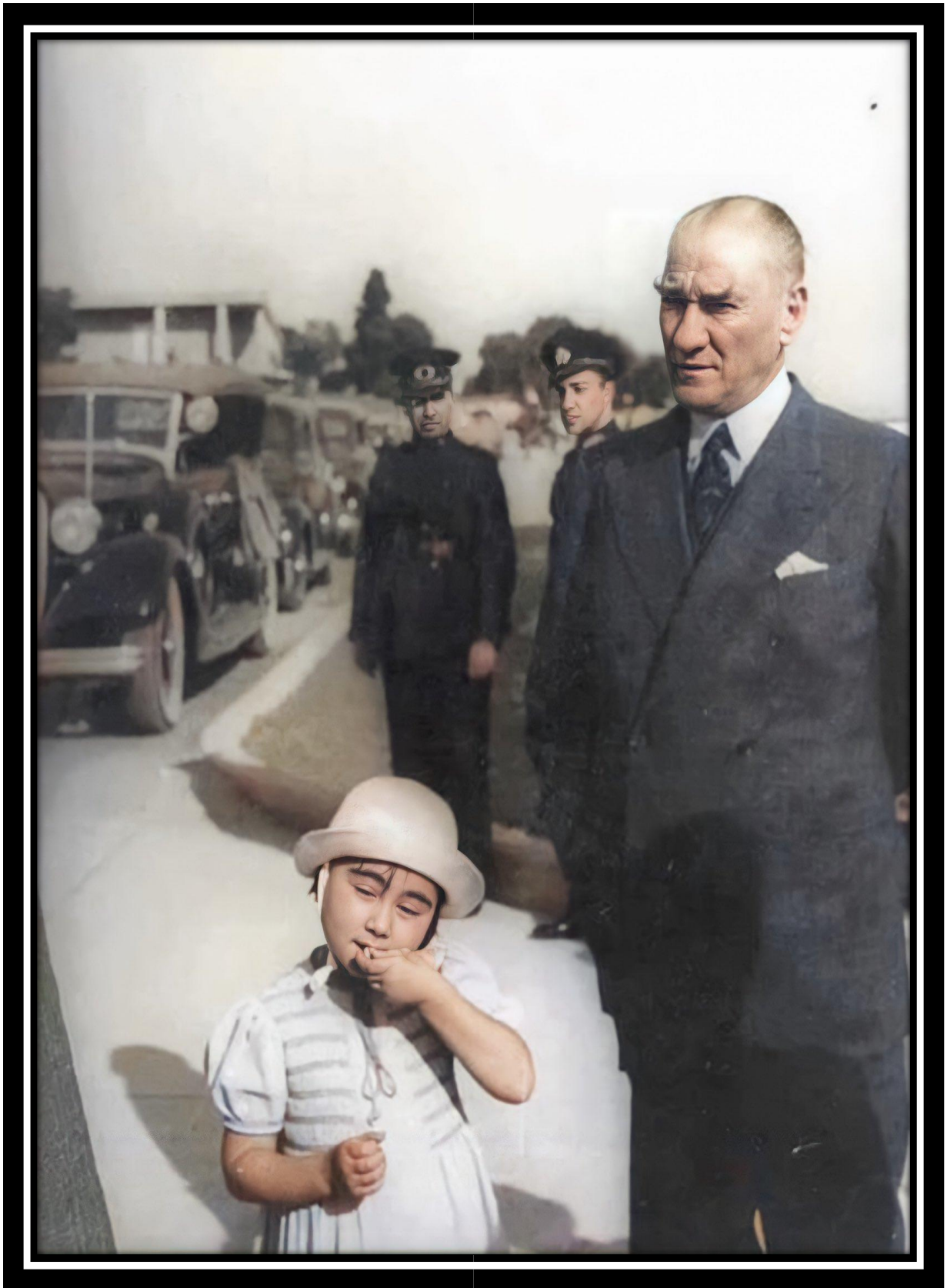
Özertim, SN. (1981). *Atatürkçünün el kitabı*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Reisman, A. (2011). *Nazizmden kaçanlar ve Atatürk’ün vizyonu* (Çev: Çağalı Güven, G). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sayılı, A. (2008). *Atatürk ve bilim*. AKDİTYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Şengör, AMC. (1999). Hasan Âli Yücel ve Türk Aydınlanması. TÜBİTAK Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (1969). *Atatürk’e saygı*. Türk Dil Kurumu Yayınları.



ATATÜRK VE ÇOCUK

Doç.Dr. Ayşegül YURT

Çocukları küçük insan olarak gören anlayıştan uzaklaşıp çocukluğu insan gelişiminin en doğal evresi olarak insanın gelişimi ve zenginleşmesi dönemi olarak görülebilir. Çocukluk kavramı kendi içinde belirsizlik içermesine rağmen çocuk denildiğinde meraklılık, yaratıcılık, heveslilik, inatçılık, yeniliklere açık olma, bağımsızlık, hayal gücü genişliği gibi nitelikler çağırır. Gelenek, görenek ve hayata dair kuralları öğrenmeden önce yani erişkin olmadan önce çocukların çoğunun hayal gücü, sorgulama ve yaratıcılıkta çok büyük bir kapasiteye sahip oldukları görülür (Koç, 2010). Bununla birlikte Nietzsche'nin ifadelerinde çocukluk, biyolojik olarak yaşamın bir dönemi olmasının yanı sıra ruhun çocukluğunun da ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır. Ruhun çocuk olması, özgür ve bağımsız olabilmeyi, yeniliklerin peşinden koşabilmeyi, araştırmacı ve hayal dünyası geniş olabilmeyi, her zaman taze ve yaratıcı olabilmeyi ortaya koyar (Nietzsche, 1984; Koç, 2010).

1881 yılında Selanik'te doğan Mustafa Kemal iki kardeş olup çocukluğunda, asker olduğunda, vatan için farklı cephelerde savaşırken ve ülkesinin geleceğini planlarken çocukluğunda kazandığı ruhu hiç kaybetmedi. Ulu önder Atatürk'ün Cumhuriyet'e kazandırmak istediği ruh da böyle özgür, bağımsız, heyecanlı, meraklı, yaratıcı bir çocuk ruhudur. Cumhuriyet ruhu, bilim, sanat ve düşünme alanında özgün ve yaratıcı ürünler ortaya koyan, yaşama kendi açısından bakabilme cesaretine sahip olgun bir çocuk ruhudur (İnam, 2003).

Ömrünün büyük bir kısmı cephede geçirdikten sonra kendini ülkenin kuruluşuna adan Atatürk içindeki çocuk sevgisini evlat edinerek dindirmeye çalışmıştır. Çıktığı gezilerde çocuklarla yakından ilgilendi; yeri geldi onları dinledi yeri geldi onlarla türkü söyleyip şakalaştı. Atatürk'ün bireysel çocuk sevgisi yaşamının her döneminde ortaya çıkıyor; Birinci Dünya Savaşında cephede bile yetim ve öksüz çocuklarla ilgilendiği "hatıra defteri" notlarında görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı Doğu Anadolu görevinde "yolda 12 yaşında Ömer adında öksüz bir çocuk gördüm. Onu yanıma aldım. Bu görülünce daha üç tane böyle anası babası ölmüş yetimler getirdiler, onlara da para vermekle iktifa ettim." Bununla birlikte Atatürk, Van'dan aldığı üç yaşındaki Abdürrahim'i İstanbul'da annesi Zübeyde hanıma bırakır. Zaferden sonra da Ankara'ya getirtip Sanayi Mektebi'ne verir (Onur, 2010). Büyük savaşlar ve özellikle Kurtuluş Savaşında da pek çok çocuğun öksüz ya da yetim kalması onu çok üzmüştür.

Toplumsal yaşantı ve kültürümüzde çocuğa önem veren bir anlayış hep var olmuş ve Atatürk de çocuğu korumayı ve yetiştirmeyi hedefleyerek 1921 yılında Kurtuluş savaşı devam ederken savaşta ailesini kaybetmiş çocuklara barınacak bir yer sağlamak amacıyla “Çocuk Esirgeme Kurumu”nun kurulmasında önemli bir rol oynamıştır. Çocuk konusunda ulusal olduğu gibi uluslararası anlaşmalarda yer alarak 1924’te Milletler Cemiyeti Genel Kurulu’nda “Çocuk Hakları Bildirgesi” kabul edilmesinden sonra çocukların yaşatılmaları, geliştirilmesi ve korunmalarını içeren bu bildirme, 1928 yılında Atatürk tarafından da imzalanır. O günlerde başlayan çocuk sorunu, tarihin her döneminde olduğu gibi günümüzde de ulusal ve uluslararası alanda önemini korumaktadır (Çağlayan, 2012).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda Cumhuriyet’e sahip çıkacak, onu koruyacak ve ileri taşıyacak kuşaklar ve geleceğimiz çocuklar olarak görülmüştür. Atatürk çocuk ve gençlik konusunda her zaman akılcı ve bilimsel bir davranış sergilemiştir. Hatta çocuklarla ilgili en önemli tespitlerinden biri; *“Eskiden gelen bir alışkanlıkla aileler çocuklara laf söyletmezler ve onları dinlemezler”* ve lafa karışacak olurlarsa da *“Sen büyüklerin lafına karışma”* deyip sustururlar. Bunun ne kadar yanlış ve hatta zararlı bir davranış olduğunu tersine çocukların serbestçe konuşmaya, düşündüklerini söylemeye teşvik edilmeleri gerektiğini savunmaktadır. Böylece hem hatalarını düzeltmeye imkân bulunur hem de ileride yalancı ve iki yüzlü olmalarının önüne geçilebileceğini söyler (Onur 2010; Koç, 2010). Kısacası çocuklarınıza artık düşüncelerini hiç çekinmeden açıkça söylemeye, içten inandıklarını savunmaya, buna karşılık başkalarının düşüncelerine saygı duyma alıştırılması gerektiğini ifade eder (Koç, 2010). Atatürk çocukları yarının büyükleri olarak görürken çocukların en iyi şekilde yetiştirilmesini sağlayarak yarına güvenle bakan güçlü bireyler olmalarını amaçlamıştır.

Atatürk çocukları ciddiye alır, onları dinler ve anlamaya çalışırdı. 17 Ekim 1922’de Bursa’ya yaptığı bir ziyarette kendisini karşılayan çocuklara hitabında; *“Küçük hanımlar, küçük beyler, sizler geleceğin bir gülü, yıldız ve ikbal ışığısınız. Memleketi asıl ışığa boğacak olan sizsiniz. Kendinizin ne kadar önemli değerli olduğunu düşünerek ona göre çalışınız.*

Sizlerden çok şey bekliyoruz.” der (Çağlayan, 2012).

Çocuklar hakkındaki en önemli söylemlerinden biri de; *“Çocuklar geleceğimizin güvencesi, yaşama sevincimizdir. Bugünün çocuğunu, yarının büyüğü olarak yetiştirmek hepimizin insanlık görevidir.”*

Atatürk, “Bugünün küçükleri yarının büyükleri” dediği, geleceğin garantisi ve emaneti olarak gördüğü çocuklara Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılışı olan 23 Nisan 1924 tarihinde 23 NİSAN gününü bir bayram olarak armağan etmiştir. “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” Atatürk’ün çocuklara olan sevgisinin, önem ve güveninin göstergesi olduğu gibi çocuklar daha küçük yaşta milli egemenliği, bağımsızlığı tanıyarak sahip çıkma bilincine de sahip olacaktır. Atatürk tarafından çocuklara tanımlanan bu bayram dünyada ilk ve tek bayramdır ve UNESCO 1979 yılında “Çocuk yılı” ilan ettiğinde uluslararası bir nitelik kazanır. Ülkesindeki çocukların yanı sıra dünya çocuklarına da sevgi ve ilgiyi göstererek evrensel önderliği ile 23 Nisan’da uluslararası katılımı kutlanan çocuk bayramı “barış” ve “kardeşlik” bağlarının kurulmasında büyük önem taşımaktadır. Savaşın bütün acılarını yaşamış özellikle çocukların ve kadınların yaşadığı olumsuzlukları görmüş bir asker, bir komutan ve önder olarak “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” sözleriyle Dünya barışını çocukların kuracağı inancını vurgulamıştır.

Atatürk’ten anılar derleyen *Hasan Rıza Soyak* da Atatürk’ün çocuk sevgisini vurgulamıştır; Atatürk çocukları severdi ve onun dilinde çocuk, sevgi demektir. Sevdiklerine, hangi yaşta olursa olsunlar “çocuk” derdi (Soyak, 2006). Atatürk 1893 yılında daha 12 yaşında iken babasını kaybetmiş; hayatının bundan sonraki bölümünü “yetim” olarak sürdürmüştür. Hayatının belli dönemlerinde hatta cephede olduğu dönemlerde sevdiği kadınlar olmasına rağmen kendisinin çocuğu olmamıştı ama bütün çocukları kendi öz çocukları gibi görürdü.

Hasan Rıza Soyak anılarında; Bir gün yanına gittiğimde Ülkü’yü yine büyük Ata’nın kucağında bulmuştum, şakalaşıyorlardı. Çocuk katıla katıla gülerken onun altın sarı saçlarını çekiyor, burnuna yapıştıra yapıştıra, ara sıra yumuk elleriyle yüzüne tokatlar indiriyordu. Bir aralık bana baktı. Gök mavisi gözleri sevgi ve neşeden ıslı ıslı. “Çocuklar ne sevimli ne tatlı yaratıklar değil mi? En hoşuma giden halleri nedir, bilir misin? İki yüzlülük bilmemeleri, bütün istek ve duygularını içlerinden geldiği açıklamalarıdır.” dedi (Onur, 2010; Güler, 2024).

Atatürk’ün çocuklara verdiği önem, edindiği manevi çocuklarında görülmektedir. Atatürk; İhsan, Ömer, Afife, Abdülrahim ve Zehra (Zühre)’yi Cumhuriyet’ten önce; Sabiha, Afet, Rukiye, Nebile Ülkü ve Sığırtmacı Mustafa’yı Cumhuriyet’ten sonra manevi evlatlar edinmiştir. Atatürk özellikle öğretmen Afet İnan’ı bilimsel araştırmalara yönlendirmiş, onun bir bilim kadını olmasını sağlamış; gözü pek, cesur Sabiha’yı bir savaş pilotu olarak yetiştirmiş bu suretle Türk kızının, kadının cesaretini, her alanda yetenekli olduklarını kanıtlamak istemiştir. Manevi

çocuklarını kendi öz evlatları olarak görmüş ve hem halkına örnek olmuş hem de ülkeye yararlı birer olmalarını sağlamışlardır. (Güler, 2024).

Çok az insana nasip olur doğumun 143. yılında anılmak, kalplerde yaşamak, gönüllerde taht kurmak, halkı tarafından sevmek, yani unutulmamak, hatta hiç unutulmayacak olmak, eserler bırakmak, eserleriyle anılmak. Bırakılan eser Devlet olunca, bırakılan eser Cumhuriyet olunca eserin sahibi daha bir farklı olur. Dolayısıyla, son büyük Türk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Atatürk, devlet kurucusu olarak, Türk Milleti’nin kalbinde yer almış ve imkansız başarılmış bir liderdi. Yokluklar, kıtlıklar, işgaller altında yepyeni bir devleti, Türkiye Cumhuriyeti’ni kurmayı başardı.

Atatürk’ün çocuklara olan sevgisi ve verdiği önem, Türkiye’de hala yaşayan bir mirastır. Bir çocuğun hiç görmediği Ata’sına içten ve yüksek bir hisle şiirler okuyarak anması, onun ilke ve değerlerinin bugünün gençlerine rehberlik etmesi geleceğe yapılan en büyük yatırımdır. Bülent Ecevit bir ifadesinde der ki; “Atatürk’ün ölümünden uzun yıllar sonra doğan gençlerin ve çocukların da bilincinde yaşıyor olması, onlarla kurduğu gönül bağından kaynaklanmaktadır.”

KAYNAKÇA

Koç, Emel (2101), Ankara Üniversitesi Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Bahar, (45)71-82.

Nietzsche, Friedrich. (1984), Böyle Buyurdu Zerdüş, (Çev.A. Turan Oflazoğlu), İstanbul: Cem Yayınevi.

İnam, Ahmet (2003), “Atatürk ve Çocuk”, *MPM Anahtar*, s.20.

Onur, Bekir (2010), Atatürk ve Çocuk, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi. 53: 253-257.

Çağlayan, İnci (2012), İletişim Çalışmaları Dergisi, (2):101-116.

Soyak, Hasan Rıza (2006) Atatürk’ten Hatıralar (Üçüncü Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Güler, Ali. Atatürk’ün Manevi Çocukları, Atatürk Ansiklopedisi.

(<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturkun-manevi-cocuklari/?pdf=3778>,

Erişim

tarihi:17.03.2024.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN KADINA VE KADIN EĞİTİMİNE VERDİĞİ ÖNEM

Doç. Dr. Bennur KOCA

Kadın, tarih boyunca toplumsal hayatta birçok açıdan tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmaların çoğu kadına verilen değer ve önemle ilgilidir. Mustafa Kemal Atatürk "Dünya yüzünde gördüğümüz her şey kadının eseridir." diyecek kadar kadının toplum ve medeniyet içindeki yerini takdir etmektedir. Mustafa Kemal Atatürk, kadın haklarını batılılaşmanın ve çağdaşlaşmanın bir unsuru olarak görmüştür. Kadın hakları için uğraş verenler Mustafa Kemal Atatürk'ü bir reformist olarak kabul etmek durumundadır. Çünkü hiçbir ülkede, hiçbir lider, kadın hakları için bu kadar duyarlı olmamış ve böylesine mücadele vermemiştir. Mustafa Kemal Atatürk, Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ne etkin bir biçimde katılmış olan ve sonunda da kurulan Ulusal Cumhuriyet'te "Türk Kadını" olarak yer alan kadınların yerini, kadınlığın doğası gereği "yüksek" bir mevki olarak tanımlamıştır (Yılmaz, 2010; Ünal, 2014). "Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını gibi emek verdim diyemez. Belki erkeklerimiz memleketi istila edenlere karşı süngüleriyle düşmanın süngülerine göğüslerini germekle düşman karşısında hazır bulundular. Fakat erkeklerimizin teşkil ettiği ordunun hayat kaynaklarını kadınlarımız işletmiştir. Çift süren, tarlayı eken, ormandan odunu, keresteyi getiren, aile ocaklarının dumanını tütüren, bütün bunlarla beraber sırtıyla, kağınsıyla, kucağındaki yavrusuyla yağmur demeyip, kış demeyip, sıcak demeyip cephenin harp malzemesini taşıyan hep onlar, hep o yüce, o fedakâr, o ilahi Anadolu kadınları olmuştur. Bundan ötürü hepimiz, bu büyük ruhlu ve büyük duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle sonsuza kadar aziz ve kutsal bilelim." **Mustafa Kemal Atatürk, 30 Mart 1923 Konya.**

Mustafa Kemal Atatürk, Türk kadınına her zaman güvenmiştir. Türk kadınının toplumda hak ettiği yere gelebilmesi için öncü reformlara imza atmıştır. Türk kadınının haklarını elde etmeleri sürecinde asıl önemli dönüm noktası Kurtuluş Savaşı'dır. Çünkü savaşın kazanılmasında kadının rolü yadsınamayacak ölçüde büyüktür. Türk kadını, emperyalizme karşı verilen bağımsızlık mücadelesinde erkekle yan yana, omuz omuza savaşımıştır. Savaş kazanılıp yabancı işgal güçleri ülkeden çıkarıldıktan ve "Misak-ı Milli" ile belirlenen ulusal sınırlar içerisinde tam bağımsız ve egemen bir ulus devlet yaratıldıktan sonra, Mustafa Kemal Atatürk'ün ikinci hedefi toplumu "çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine" taşımaktı. Mustafa Kemal



Atatürk kadınların, toplumun her alanında özellikle erkeklerle birlikte yürümesi, çalışması ve ilerlemesi gerektiği düşüncesiyle hareket etmiş, **“Cumhuriyet Kadını”** olarak nitelenen kadın imajının oluşturulmasını sağlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk, **“Cumhuriyet Kadını”** imajının kökleşmesi için devrimler yapmıştır. Din işlerinin devlet işlerinden ayrılması, laik bir devletin kurulması ve medeni kanunun kabulü kadın haklarında yenilikler meydana getirmiştir. Cumhuriyetin ilk evresinde kadınlara sosyal ve siyasi hakların tanınmasında o devre göre hızlı sayılabilecek atılımlar gerçekleştirilmiştir (Kaymaz, 2010; Kurnaz, 1991; Şahin ve Şahin 2013; Yılmaz, 2010; Ünal, 2014).

Mustafa Kemal Atatürk'ün Medeni Kanun'da yaptığı değişiklikler, Türk ailesini sağlam temellere oturtmak ve aile içinde kadının statüsünü iyileştirmeyi amaçladığının belirgin bir göstergesidir. Medeni Kanun, Mahmut Esad Bozkurt 17 Şubat 1926'da meclise sunuldu, oy birliği ile kabul edildi ve 4 Ekim 1926'da da yürürlüğe girdi. Türk Medeni Kanunu ile kadın eşit yurttaş sayılmıştır. Türk kadını pek çok Avrupa ülkesinde kadınların sahip olmadığı haklara kavuşmuştur. Bu kanun ile ailedeki ilişkiler ağı oldukça önemli değişikliğe uğradı. Öncelikle çok eşli evliliğe son verildi. Bununla birlikte kadın ve erkek için evlilikte yaş sınırı konuldu. Miras konusunda kız çocuklara erkek çocuklarla aynı haklar verildi ve birbirlerine eşit kabul edildi. Mahkeme önünde kadın ve erkeğin eşit şahitliği kabul edilmiştir. Kadınlara istediği işte çalışma hakkı tanınmıştır. Buna karşın evlilik kurumunda geleneksel olarak benimsenen anlayış sürdürüldü ve erkek, aile reisi olarak tanımlandı. Kadına boşanma hakkının verilmesi de diğer bir yenilikti (Dayı, 2000; İçli, 1998; Kurnaz, 1991; Sertel, 2015; Ünal, 2014; Yılmaz, 2010).

Mustafa Kemal Atatürk, Türk kadınının hukuki ve siyasal anlamda yerel ve merkezi yönetimler için seçme ve seçilme hakkını elde etmesini, bilinçli olarak bu hakkını kullanmasını çok önemsemiştir. Bu doğrultuda 1580 sayılı ve 3 Nisan 1930 tarihli Belediye Kanunu ile kadınların belediye seçimlerine katılabilmesi ile kadınlara siyasal alanda ilk kez temsil hakkı tanınmıştır. 28 Ekim 1933'te kadınlara siyasal alanda ikinci haklar verilerek Köy Kanununun 20. ve 25. maddelerinde yapılan değişikliklerle kadınlara köyde muhtar ve ihtiyar kuruluna seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. 4 Aralık 1934'te 1924 Anayasasının 10 ve 11. Maddelerinde yapılan değişiklikler ile kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Kanun müzakereleri sırasında Atatürk'ün “Siyasal ve toplumsal hakların kadın tarafından kullanılmasının insanlığın saadeti ve prestiji açısından gerekli olduğuna eminim.” şeklindeki sözleri kadın hakları konusundaki düşüncelerini yansıtmaktadır. Bu haklar 5 Aralık 1934 tarihinde kanunlaşmıştır

(2589 Sayılı Kanun). Türk kadınlarının ilk oy kullanması 1935 yılında olmuştur. 1934'te kadınlara milletvekili seçilebilme hakkı tanınması Türk kadını çağdaş ve ileri ülkelerin seviyesine çıkarmıştır. Türkiye'de kadınlara milletvekili seçilebilme hakkı tanınması dünya çapında yankılanmış ve birçok ulus kadını bundan örnek alma çabasına koyulmuştur. Avrupa ülkelerinde dahi kadınlar Türk kadınından sonra seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir. Fransa da kadınlar 1944 yılında, Yunanistan'da 1952, İsviçre'de 1974 yılında seçme ve seçilme hakkına kavuşmuşlardır (Çolak, 2012; Kurnaz, 1991; Konan, 2011; Sertel, 2015; Ünal, 2014).

“Bir sosyal topluluk, bir millet erkek ve kadın denilen iki tür insandan oluşur. Kabil midir ki bir kitlenin bir parçasını geliştirelim, diğerini müsamaha edelim de kitlenin bütünü ilerletilebilmiş olsun? Mümkün müdür ki bir camianın yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer kısmı semalara yükselebsin? Şüphe yok, terakki adımları, dediğim gibi iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmalı ve gelişmeyendik alanında birlikte kesin bir tavır almak gereklidir. Böyle olursa devrim başarılı olur.” **Mustafa Kemal Atatürk, 30 Ağustos 1925 Kastamonu**

Mustafa Kemal Atatürk, siyasal ve sosyal yaşamda bilimin ve aklın önderliğine inanan bir lider olarak eğitimin önemini vurgularken, toplumun bütün fertlerinin kadını, erkeği, çocuğu, köylüsü ve işçisiyle eğitilmesi gerektiğini ifade ediyordu. Yeniliklerinde ilk adımı, her işin başı olan eğitim alanında attı. Millî Mücadele'nin yoğun olduğu günlerde, 15-21 Temmuz 1921 tarihlerinde Ankara'da toplanan Maarif Kongresi'ne, 250 kadar erkek ve kadın öğretmen katılmıştı. Böylece sadece vatan savunmasında değil, eğitim alanında da kadın ve erkeği birlikte görmek istediği mesajını veriyordu. Ayrıca eğitim sisteminde yapılacak hizmetlerde kadın ve erkek öğretmenler birlikte görev yapacakları mesajından hareketle gelecekte eğitimde kız-erkek ayrımı yapılmadan eşit eğitim-öğretim hakkı tanınacağını ilk işaretini de veriyordu. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde, kadın eğitime önem verilmiş, bu alanda büyük gelişmeler sağlanmış ve erkek-kız karışık (karma) eğitim gerçekleştirilmiştir. Karma eğitimle özellikle toplumun her alanında var olan kadın lehine cinsiyetçi soyutlamayı ortadan kaldırmayı hedeflenmiştir (Akyüz, 2012; Dayı, 2000; Erdem, 2011; Okur, 2005). Millî Mücadele zaferle sonuçlanınca 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanmış, yeni Türk Devleti'nin bağımsızlığı kabul edilmiştir. Bağımsızlığın ardından 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla yepyeni bir dönem başlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk, savaş meydanında kazanılan zaferin ardından Türk milletini çağdaş bir toplum haline getirmeyi hedeflemişti. Bunun için de ülkede köklü inkılap hareketlerine girişmişti. Amaç milli, çağdaş ve laik bir toplum meydana getirmektir.

Milli bir eğitim ile devletin çağdaşlaşacağına ve milli bir devlet haline geleceğine inanılıyordu. Cumhuriyetin ilanından sonra eğitimin kadın, erkek, zengin, fakir demeden toplumun tüm bireylerine eşit şekilde verilmesi hedeflenmiştir. Eğitim milli ve laik temellerine dayandırılmış, kurumsal olmaktan çok hayat için uygulayıcı bir nitelik kazandırılması amacına dayanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, kadınlarına gerekli eğitimi veremeyen bir toplumun ilerleyemeyeceği düşüncesindeydi. Bu yüzden “Bir toplumun yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça, diğer kısmının göklere yükselmesinin imkânsız” olduğu gerçeğini her vesileyle hatırlatmıştır. Türk kadınının eğitimde eşit haklara ve fırsat eşitliğine sahip olması konusunda çok çalışmıştır. Türk erkek ve kadının birlikteliğini sağlamak için okullarda yan yana, omuz omuza eğitim görmelerine olanak sağlamış ve bunu uygulamıştır. 3 Mart 1924 günü Mecliste kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu kısaca, her kademedeki eğitim-öğretimin tek elden yürütüleceğini, bunun da Maarif Vekaleti aracılığıyla devlet eliyle yapılacağını belirtiyordu. Tevhid-i Tedrisat Kanunu’yla eğitim-öğretimde birlik sağlandı ve karma eğitime geçildi. Erkek ve kız çocuklarının ayırım yapılmaksızın bütün eğitim kademelerindeki eğitim ve öğretimden yararlanması sağlandı. 20 Nisan 1924’de yürürlüğe giren Anayasası’nın 87. maddesi ile de ilköğretim kız-erkek herkese zorunlu hale getirilerek kız çocuklarının okutulması Anayasal zorunluluk haline getirilmiştir. Kızların eğitim alanındaki yükselişi bu anlamda laik bir ahlak eğitimi alabilmeleri ile sağlanmaya çalışıldı. Kadınların eğitim yoluyla meslek edininip toplum yaşamına katılması Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen en önemli dönüşümlerden biridir (Akyüz, 2012; Çınar, 2005; Çiftçioğlu, 2007; Dayı, 2000; Erdem, 2011; Kayadibi, 2003; Özkan, 2008; Sarpkaya, 2002; Taşdemirci, 2010; Ünal, 2014; Yılmaz, 2010;).

Mustafa Kemal Atatürk’e göre kadının eğitim hakkının eşitlikçi bir anlayışla öğretimin her kademesinde gerçekleştirilmesi olmazsa olmazlardandır. Çünkü eğitim hakkını toplumun diğer üyeleriyle eşit ve etkili kullanan birey toplumun gelişiminde de etkin rol oynar. Cumhuriyet rejiminde “kadının eğitimi”, ona tepeden verilecek bir “ayrıcalık” olmak yerine, ona iktidar tarafından tanınması zorunlu olan bir hak olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlayış da temellerini, eğitimsiz bırakılan kadınların; toplumun yarısının eğitimsiz bırakılması demek olduğu düşüncesinden almaktaydı. Bu düşünce, kadınların toplum içerisindeki “öncülüğü” ile pekiştirilmek istenmiştir. Kadınların eğitime verilen önem, kadının toplumsal hayatta hak ettiği yeri alması ve demokrasinin gerçek anlamda toplumda uygulanabilmesi açısından oldukça büyük önem taşımaktadır (Erdem, 2011; Özeydincilik, 2014; Yılmaz, 2010).

Mustafa Kemal Atatürk kadını toplumsal hayatın eşit bir paydaşı olarak gören, Türk kadınının toplumsal hayatta hak ettiği yeri alması için sosyal, kültürel, hukuk ve eğitim alanlarda devrimler yapan bir liderdir. Yaptığı devrimlerle “Cumhuriyet Kadını” olarak nitelenen kadın imajının oluşturulmasını ve kökleşmesini sağlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk kadını ve eğitimi için söylediklerine ve yaptıklarına baktığımızda, ne kadar gerçekçi ve ileri görüşlü olduğu bir kez daha çok net olarak ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Akyüz, Y. (2012). Türk eğitim tarihi (M. Ö. 1.000- M. S. 2012), Gözden Geçirilmiş 22. Baskı, PEGEMA Yayıncılık, Ankara.

Çınar. İ. (2005), Laiklik, laik eğitim ve siyaset, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (9), 55-75.

Çiftçioğlu, İ. (2007) Atatürk’ün Türk eğitimi hakkındaki görüş ve uygulamaları, Akademik Bakış, 13, 1-26.

Çolak, H. (2012). Türk toplumunda demokrasi ve yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi bağlamında 1580 sayılı belediye kanunu yasama müzakereleri, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 49, 33-55.

Dayı, S.E. (2000). Atatürk’e göre Cumhuriyet öncesi ve sonrasında Türk kadını, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü Atatürk Dergisi, III (1), 115133.

Erdem, A. R. (2011). Atatürk’ün eğitim liderliğinin başarısı: Türk Eğitim Devrimi, Belgi Dergisi, 1 (2), 163-181.

İçli, T. G. (1998). Cumhuriyet döneminde kadının sosyal konumu, H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi Cumhuriyetin 75.Yılı Özel Sayısı, 93-103.

Kayadibi, F. (2003). Kadın eğitiminin önemi ve kalkınmadaki rolü, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi, 28, 19-31.

Kaymaz, İ. Ş. (2010). Çağdaş uygarlığın mihenk taşı: Türkiye’de kadının toplumsal konumu, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 46, 333-366.

Kurnaz, Ş. (1991). Cumhuriyet öncesinde Türk kadını, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurulu Başkanlığı Yayınları, No: 4, Ankara.

Okur, M. (2005). Milli mücadele ve cumhuriyetin ilk yıllarında milli ve modern bir eğitim sistemi oluşturma çabaları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (1), 199-217.

Özaydınlık, K. (2014) Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye’de kadın ve eğitim, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 14 (33), 93-112.

Özkan, S. (2008). Türk eğitim tarihi, 2. Baskı Nobel Yayıncılık, Nobel yayın no: 1293, Eğitim Bilimleri No: 309, Ankara.

Sarpkaya, R. (2002). Atatürk’ün eğitim politikasının kaynakları ve temel ilkeleri, Eğitim ve Bilim, 27 (126), 3-9.

Sertel, S. (2015). TBMM’de bir Cumhuriyet aydını: Dr. Fatma Memik, Edebiyat Fakültesi Dergisi, 32 (1), 193-214.

Şahin, C. & Şahin, M. (2013). Düşünceden eyleme: Türk devriminin düşünce boyutunun uygulamaya yansımaları süreci, Araştırmaları Dergisi, XIII (27), 137-166.

Taşdemirci, E. (2010). Türk eğitim tarihi, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.

Ünal, S. (2014). Türk kadınının seçme ve seçilme hakkını kazanması ve basın, Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9 (7), 525-559.

Yılmaz, A. (2010) Osmanlı’dan Cumhuriyet’e: Kadın kimliğinin biçimlendirilmesi, ÇTTAD, IX (20-21), 191-212.



ERZURUM MİLLETVEKİLİ MUSTAFA KEMAL PAŞA: MİLLÎ MÜCADELENİN TEMELLERİNİN ATILDIĞI TOPRAKLARDAN, NİHAYETLENDİĞİ TOPRAKLARA... ERZURUM'DAN İZMİR'E BİR ATATÜRK HİSSİYATI

Çetin BAYRAM- Yükseköğretim Sekreteri

“Vatan, Bayrak, Bağımsızlık ve Atatürk Sevgisi” Erzurum’da doğan her bebeğe giydirilen ilk kıyafettir. Erzurum’un o meşhur soğuşunda bu hırkalar size toprağınızla bağ kurmayı öğretir, korur ve yaşınız ilerledikçe artık vücudunuzun bir parçası olur.

Doğup, büyüdüğüm toprak Erzurum ile İzmir arasındaki bağ milli mücadelenin en ateşli dönemlerine dayanır. Anadolu’nun kilidi olma özelliğine sahip, bir şehirden çok bir “Vatan” olarak tanımlanan o stratejik noktada doğup büyümenin insana yüklediği sorumluluklar halkın, özellikle Erzurum Kongresinde Atatürk’ü bağrılarına basarak sahip çıkması şeklinde vücut bulmuştur.

Millî mücadelenin başladığı şehir Erzurum’da doğup, okuyarak, araştırarak Erzurum’da 1918’de Kazım Karabekir’in emrinde Ermeni çetelerinin katliamlarını durdurup, Milli Mücadele içerisinde yoğrulup, Sakarya Meydan Muharebesinde, İnönü Savaşlarında, Başkomutanlık Meydan Muharebesinde Yunan Ordusunu ve onlara destek veren emperyalistleri önüne katıp 9 Eylül’de İzmir’e giren Fahrettin Paşa’nın Süvarilerinin ruhlarını hissederek onları saygıyla yad ederek, Milli Mücadelenin nihayetlendiği simge şehir İzmir’de yaşamak ve zafer tarihinin adını taşıyan Dokuz Eylül Üniversitesi’nde çalışmak ayrıca mutluluk kaynağı benim için.

MUSTAFA KEMAL PAŞA ERZURUM’DA

Erzurum ve Atatürk’ün yollarının kesiştiği dönem, Erzurum Kongresi delegelerinden merhum Cevat Dursunoğlu el yazısıyla Mustafa Kemal Paşa’nın Erzurum’a gelişini hatıratında şöyle aktarır...

“Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele’yi teşkilâtlandırmak üzere 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun’da Anadolu topraklarına ayak basışını takiben, Havza-Amasya-Tokat-Sivas Erzincan üzerinden 3 Temmuz 1919 günü Erzurum’a gelmiştir.

Tarih; 3 Temmuz 1919, Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal Paşa, Üçüncü Ordu Müfettişi olarak Erzurum’a geliyor. Erzurum’un eski ve güzel bir âdeti vardır. Erzurumlular batı istikametinden gelen misafirlerini şehrin ilk görüldüğü nokta olan Ilıca’dan karşılar, geniş

ovanın bu başlangıç noktasından kaleye kadar kendisine yoldaşlık ederler. O gün Mustafa Kemal Paşa'yı küçük bir kabile burada karşıladı.

Mustafa Kemal Paşa ile arkadaşları, ikindi üstü Ilıca'ya varmışlardı. Kaplıcaların önünde düşman baltasından kurtulmuş birkaç söğüdün gölgesinde misafirlere birer kahve sunuldu. Sekiz on kişilik bu grup kahvelerini içerken günün durumu konuşulmaya başlandı. Bu sırada gözleri Ilıca'nın batısındaki sırtlara ilişti. Sıcak yaz güneşi bu sırtların arkasına doğru çekiliyor ve sırtın üzerini ışıklarıyla süslüyordu. Burada, tam yolun geçtiği yerde bir adam ufka mürtesem düştüğü için çok irileşiyor ve arkasına güneşi aldığı için de koyu ve parlıtlı bir cevherden dökülmüş bir heykel gibi görünüyordu.

Heykel, sırtlardan aşağı doğru yürüyor, onu ufkun arkasından çıkan yeni heykeller takip ediyordu. Bu kafilenin ucu sırtların yarı beline yaklaştığı sırada sonu da ufuktan ayrılmış bulunuyordu. Kafilenin önünde yürüyen heykel yavaş yavaş söğütlüğe doğru ilerledi. Bu iri ve dinç bir ihtiyardı. Gür ve ak sakalı göğsünü doldurmuş; Anadolu ovalarının güneşi, dağlarının rüzgârı çehresini tunçlaştırılmıştı.

Misafirlerin ehemmiyetli kimseler olduğunu anlayan ihtiyarın zeki gözleri parladı. İri ve ak tüylü elini göğsünün üstüne koyarak oturanları selâmladı. Mustafa Kemal Paşa, yanı başına kadar geldiği halde heykelliğinden bir şey kaybetmeyen ihtiyarın hatırını soruyordu. Bu kısa hoşbeşten sonra Paşa: "Ağa böyle nereden geliyorsun?" dedi.

İhtiyar: "Paşam, Çukurova'da muhacirdim. Şimdi köyüme dönüyorum," dedi.

Paşa: "Ağa, yoksa oralarda geçinemedin mi?" dedi.

Ağa derhal mukabele etti: "Hayır Paşam, Çukurova cennet gibi bir yer. Bir eken yüz biçiyor. Hamdolsun uşaklar da çalışkandır. Geçimimiz padişapta bile yoktu. Yalnız son günlerde işittim ki, İstanbul'daki "İrzi kırıklar" bizim Erzurum'u Ermenilere vereceklermiş. Geldim ki göreyim, kimin malını kime veriyorlar?"

Bu sözler üzerine bu eski Türk kalesine millet işi için milletle beraber çalışmağa gelen büyük devlet adamı yaşlı gözlerle arkadaşlarına döndü ve "Bu milletle neler yapılmaz!" dedikten sonra ihtiyarla vedalaştı. Bu ihtiyar Erzurumlu Mezar arkalı Mevlût Ağa idi.

Yurt ve ülkü hizmetlerine karşılık beklemeyen halk adamlarından biri olan Mevlût Ağa'nın o günlerde Türk milletinin azmini en kesin şekliyle anlatan bu güzel sözlerini ömrüm oldukça unutamayacağım. (Dursunoğlu, 1960).

İSTİKAMET VE VATANPERVERLİK

Erzurum ile ilgili çok kıymetli çalışmaları olan kıymetli dostum Erzurum Teknik Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Murat Küçükugurlu'nun araştırmaları neticesinde ulaştığı ve çok az yerde yayınlanan Erzurum Kongresi ve Atatürk ile ilgili bir metni paylaşmaktan mutluluk duyuyorum.

Metin, 1918 yılında Erzurum'da Albayrak gazetesini çıkaran Süleyman Necati Güneri'nin hatıratında geçmektedir. Süleyman Necati Güneri Konya Hukuk Mektebi mezunudur. Konya İttihâd ve Terakki İdadisi Öğretmenliği, Erzurum İttihâd ve Terakki Mektebi Müdürlüğü ve Türkçe Öğretmenliği yapmıştır. Konya İttihat ve Terakki Okulu müdürlüğü, Erzurum Kongresi Şarki Anadolu Müdâfaa-ı Hukuk Cemiyeti Karaköse Delegeliği ve Kongre Divân Kâtipliği yapmıştır. 12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplanan son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'na Erzurum milletvekili olarak girmiştir. Meclis-i Mebûsan'ın kapatılmasından sonra 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan Türkiye Büyük Millet Meclisine yine Erzurum milletvekili olarak girmiştir.

Süleyman Necati Güneri hatıratında; Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum Kongresi için geldiği şehirde kongreden bir gün önce geçen diyalogu şöyle aktarmaktadır. Paşa: "Yarın kongre açılıyor. Pek iyi ama bu adamlara ne diyeceğiz?" dedi. Bu sual maksat ve istikamet hakkında tebellür etmiş henüz bir kanaati bulunmadığını gösteriyordu. Ben: "Erzurum Heyet-i Merkezîyesi aynı zamanda heyet-i müteşebbis bulunduğundan on madde ve bir mukaddmeden ibaret bir teklif hazırlanmıştır. Bunlar hakkında kongreden karar istenecektir." dedim. Mustafa Kemal Pasa-tehalükte (can atarak); "Hani ya, görelim" dedi. Teklif tarafımdan yazılmıştı. Müsveddesi cebimde idi, fakat Erzurum'un bu fikir mahsulünü orada aktarmak istememiştim. Onun için bu talebe şu suretle cevap verdim: "Yanımızda yok, yarın kongrede manzur-u âliniz olur."

Rauf Bey (Orbay) kongreden çok sonra bir mecliste "Biz Erzurum'a gittiğimiz zaman ne istikametimiz ve ne de millî bir kanaatimiz yoktu. Erzurum bize istikamet gösterdi, vatanperverlik telkin etti." diyerek ruhî asaletini göstermiş, Erzurum'un hakkını tavzih etmiştir.

ERZURUM KONGRESİ

Erzurum Kongresi Kararları:

- 1- Milli sınırlar içinde bulunan vatan parçaları bir bütündür. Birbirinden ayrılamaz.
- 2- Her türlü yabancı işgal ve müdahalesine karşı ve Osmanlı Hükümeti'nin dağılması halinde, millet topyekûn kendisini savunacak ve direnecektir.
- 3- İstanbul Hükümeti vatani koruma ve istiklâli elde etme gücünü gösteremediği takdirde, bu gayeyi gerçekleştirmek için geçici bir hükümet kurulacaktır. Bu hükümet üyeleri millî kongrece seçilecektir. Kongre toplanmamışsa bu seçimi Heyet-i Temsiliye yapacaktır.
- 4- Kuva-yı Milliye'yi tek kuvvet olarak tanımak ve millî iradeyi hâkim kılmak esastır.
- 5- Hristiyan azınlıklara siyasî hâkimiyet ve sosyal dengemizi bozacak imtiyazlar verilemez.
- 6- Manda ve Himaye kabul olunamaz
- 7- Millî Meclis'in derhal toplanmasını ve hükûmetin yaptığı işlerin meclis tarafından kontrol edilmesini sağlamak için çalışılacaktır.

Erzurum Kongresinde alınan kararların önemini ve ayrıcalığını kısaca özetlemek gerekirse;

- Manda ve himaye reddedilerek ilk kez ulusal bağımsızlığın koşulsuz olarak gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.
- İlk kez millî sınırlardan bahsedilmiş ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalandığı anda Türk vatani olan topraklarının parçalanamayacağı açıklanmıştır.
- Toplanış şekli bakımından bölgesel olmasına karşın aldığı kararlar bakımından millî bir kongredir.
- İlk defa geçici bir hükûmetin kurulacağından bahsedilmiştir.
- Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi'ne bir ön hazırlık çalışması niteliğindedir.
- İlk kez başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı dokuz kişilik bir Temsil Heyeti oluşturuldu. Bu Temsil Heyeti bir hükûmet gibi görev yapacaktır. (Temsil Heyeti'nin görevi TBMM'nin açılmasına kadar devam edecektir.)
- Erzurum Kongresi'nin bir önemi de Batı Anadolu'da Yunan kuvvetlerine karşı mücadele eden Kuvvâ-yi Millîye üzerinde büyük moral etkisi yapmış olmasıdır.
- Erzurum Kongresi, Mustafa Kemal'in sivil olarak görev aldığı ilk yerdir. Bölgesel bir kongredir.

Mustafa Kemal Paşa 'adının "Atatürk" olarak anılmasına varan süreçte önemli payı olan, milli mücadele meşalesinin yakıldığı vatan toprağı Erzurum'a ve Erzurumlu'ya olan muhabbetini ve derin güvenini 7 Kasım 1919 Meclis-i Mebûsan için yapılan seçimde Erzurum'dan milletvekili seçilerek taçlandırdı. 27 Aralık 1919 Heyet-i Temsiliye ile birlikte Ankara'ya geldi. 23 Nisan 1920 Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni açtı.

Bir Erzurumlu olarak Atatürk'ün yaktığı özgürlük, bağımsızlık ve muasır medeniyetler seviyesine çıkma ülküsünü taşımak ve gelecek nesillere aktarmak için elimden geleni yapma gayretindeyim. Bunu yaparken rehber olarak Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi yol göstermekte, anlattığı ahval ve şerait ise hiç aklımdan çıkmamaktadır. Onun kısacık ömrüne sığdırdıkları en büyük motivasyon kaynağı olmakta.

Yazıma Atatürk hakkında okuduğumda oldukça duygulandığım satırlarla son verirken bu kıymetli eserin yayınlanmasında emeğı olan kıymetli hocam Sn. Prof. Dr. Günay KIRKIM başta olmak üzere tüm emeğı geçenlere minnettarlığımı sunuyorum.

KİMDİ O ADAM?

"Yedi yaşında babasını kaybetti ve yetim kaldı. Sekiz yaşında okuldan alındı ve köyde yaşadı... On yaşında yüzü kanlar içinde kalacak şekilde, yeni okulundaki hocasından dayak yedi. Ailesi onu okuldan aldı.17 yaşında hayalindeki okulun istediğı bölümü için gerekli not ortalamasını tutturamadı. 24 yaşında tutuklandı, günlerce sorguya çekildi ve 2 ay tek başına bir hücrede hapis yattı. 25 yaşında sürgüne gönderildi...27 yaşında kendisinden bir yaş büyük meslektaşı kendisinin de üyesi bulunduğu derneğin çalışmalarıyla kahraman ilan edilirken, kendisi hiç önemsenmiyordu. 30 yaşında kendisi başka şehirleri düşman elinden kurtarmaya çalışırken, doğduğu şehir düşmanların eline geçti.30 yaşında amiri, onu kendisinden uzaklaştırmak için başka göreve atanmasını sağladı. Yeni görevinde fiilen işsiz bırakıldı. Aylarca boş kaldı.37 yaşında böbrek hastalığından Viyana'da 2 ay hasta ve yalnız halde yattı. 37 yaşında komutan olarak yeni atandığı ordu, dağıtıldı. 38 yaşında Savunma Bakanı tarafından görevinden atıldı. 38 yaşında bir toplantıda giyebileceğı bir tek sivil elbisesi bile yoktu ve başkasından bir redingot ödünç aldı. Ayrıca cebinde sadece 80 lirası vardı. 38 yaşında kendisi için tutuklama kararı çıkarıldı. 39 yaşında idam cezasına çarptırıldı. Sonra ne mi oldu?

42 yaşında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı oldu!

Bu öykü efsanevi lider Mustafa Kemal Atatürk'e aittir...

Mümin Sekman bu öyküyü, insanoğlunun azmine örnek olarak yazmış. Diyor ki:

“Başarınızın önündeki engel ne?

Paranız mı yok?

Atatürk’ün de yoktu!

Sağlığınız mı bozuk?

Atatürk’ün de bozuktu!

Çevrenizde sizi çekemeyenler mi var?

Atatürk’ün de vardı!

Bazı yakın arkadaşlarınız sizi arkadan mı vurdu?

Atatürk’ün de başına geldi!

Aileniz çok zengin değil miydi?

Atatürk’ünki de değildi!

Amirleriniz hakkınızı mı yiyor?

Atatürk’ünkini de yemişlerdi! “

“Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak SİZSİNİZ”

KAYNAKÇA

Cevat Dursunoğlu, 1960. Milli Mücadelede Erzurum, Kaynak Yayınları, Ankara.

Mümin Sekman, 2003. Her şey Seninle Başlar, Alfa Yayınları, İstanbul.

Süleyman Necati Güneri, 1999. Hatıra Defteri, Dergah Yayınları, Ankara.

Arşiv belgesi: ATA-ZB-KUTU-4 GÖMLEK-93.

ATATÜRK VE İZMİR

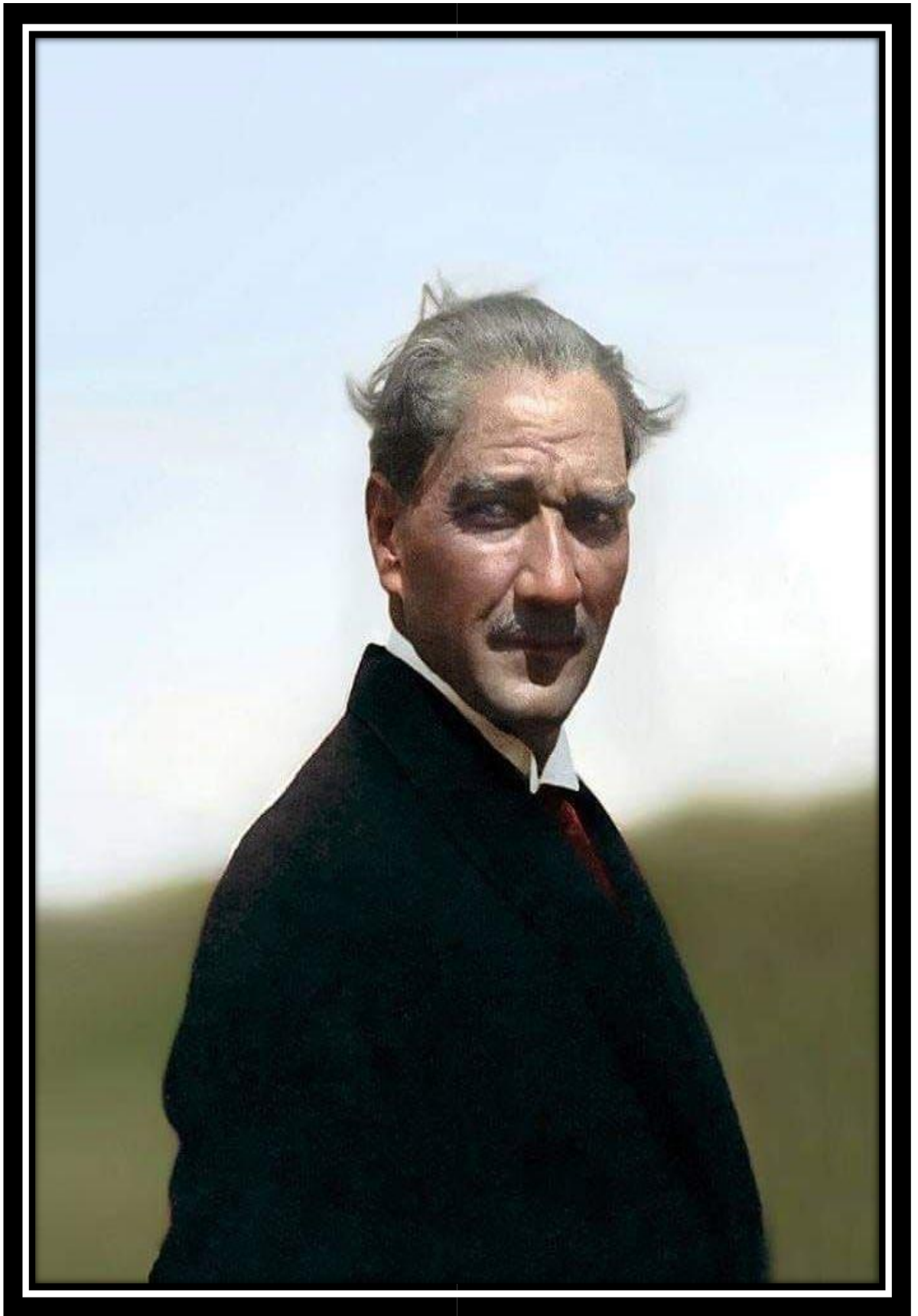
Öğr. Gör. Dr. Ece ŞENGÜN BERBER

Atatürk için İzmir farklı bir öneme sahip olmuştur. Kaynaklara göre İzmir'i çok sevmiş ve her zaman doğduğu yer Selanik'e benzetmiştir. Bahçe içlerindeki ahşap yapıdaki birkaç katlı, bahçe ve balkonlarından rengarenk çiçeklerin eksik olmadığı evleri ve bu evlerin önünde yer alan Arnavut kaldırımlı sokakları ile bilinen İzmir'in, denizinin, incirinin ve bağlarının kendisine her zaman Selanik'i hatırlattığı bilinmektedir (Süreyya, 2021; Yamak, 2010). İzmir, Mustafa Kemal Atatürk için bağımsızlığın sembolü ve İzmir'e giden yol kurtuluş yolu olmuştur (Erkmen, 2019).

15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali ulusal bağımsızlık mücadelesinin başlangıcında büyük bir öneme sahiptir (İnalçık, 2007; Tinal, 2008). 9 Eylül 1922 tarihinde İzmir'in işgalden kurtuluşu ise Millî Mücadele'nin sonuçlandığı gün olarak kabul edilmektedir (Çiçek, 2014). Tarihsel çarpılıkta söylenebilir ki; ulusça Yunanlıların İzmir'e çıkması ile başlaması planlanan yok oluşumuz, aynı düşmanın yine İzmir'de denize dökülmesi ile yeniden doğuşa, bir ülkenin varoluşuna dönüşmüştür (Gökovalı, Çelikkanat ve İlhan, 1981).

Atatürk'ün hayatında, kurtuluş öncesi ve sonrası tarihimizde İzmir'in çok önemli bir yeri vardır (Gökovalı ve diğerleri, 1981). İzmir; ulusal bağımsızlık savaşının başlatılması, işgal süreci ve kurtuluştaki büyük bir önem taşımasının yanında, Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın burada vefat etmesi ve defnedilmesi ile eşi Latife Hanım'ın İzmirli bir aileye mensup olması nedenleriyle O'nun duygusal yaşamında da oldukça anlamlı ve önemli bir değere sahip olmuştur (Gökovalı ve diğerleri, 1981; Ortaylı, 2022, 2023; Süreyya, 2021; Yamak, 2010).

1923 yılı Ocak ayı ile 1938 yılı Mayıs ayı arasındaki 15 yılı aşkın sürede birçok yurt gezisine çıkan Atatürk'ün en sık ziyaret ettiği kentlerden biri de İzmir'dir (Tinal, 2008). Bu süreç içerisinde, hayatının çeşitli dönemlerinde en az 17 kez İzmir'e geldiği, toplamda 5 aydan fazla kaldığı bilinmektedir (Gökovalı ve diğerleri, 1981).



Atatürk'ün İzmir'e ilk ziyareti 1905 yılında gerçekleşmiştir. Bu ziyareti hakkında, 27 Ocak 1923 günü, annesi Zübeyde Hanımın Karşıyaka'daki mezarı başında ve İzmir Hükümet konağında yaptığı konuşmada söz etmiştir. 11 Ekim 1925 günü, İzmir Belediye binası balkonundan halka yaptığı konuşmada da şu sözleri söylemiştir (Gökovalı ve diğerleri, 1981; Tınal, 2008):

“...Benim İzmir'i ilk gördüğüm gün, okuldan çıkarılarak sürgün yerine gittiğim gündür. Bu güzel memlekette, sürgüne giderken birkaç saat geçirmiştım. O zaman bu güzel rıhtımı, baştanbaşa, bize can düşmanı olan yabancı milletlerden olanlarla dolu görmüştüm. O zaman karar vermiştim ki; İzmir, gerçek asil ve soylu Türk İzmirliilerden gitmiştir; fakat ne acıdır ki, o tarihte gerçeği açıklamama imkân yoktu. Çünkü sürgün yerime gidiyordum. O gün gerçeği gösterememek yüzünden bütün memleketin, İzmir'le birlikte ne büyük ne kadar acı felaketlere uğradığını elbette bilirsiniz...”

13 Eylül 1922 tarihinde, kaldığı köşkün balkonunda İzmir yangınını izlerken bu yangının bir devrin kapanıp bir devrin başladığını gösterdiğini dile getirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılındaki günahların ateşle temizlenip, yeni Türk devletinin kuruluşu ve Türk milletinin yükselişinin dünyaya ilan edildiğini söylemiştir(Süreyya, 2021).

31.01.1923 tarihinde İzmir'de yaptığı halka seslenişinde, işgal hakkında(Süreyya, 2021):“İzmir kırk asırlık bir ata yurdudur. İzmir bu kadar derin bir tarihe sahip olmakla beraber coğrafi konumu dolayısıyla ekonomik ve siyasi çok büyük bir öneme sahiptir. İşte bundan dolayıdır ki, Türkiye'yi mahvetmek isteyen düşmanların her şeyden evvel bakışları bu tarihi, bu mühim beldeye döner. Nitekim düşmanlarımız en evvel burasını işgal etmişler, ondan sonra daha doğuya ilerlemişlerdir...” sözlerini dile getirdiği görülmektedir.

Millî mücadelenin başlamasından sonra, 30 Ağustos 1922 tarihinde Dumlupınar' da kazanılan muhaberede ünlü cümlesini sarf etmiştir. "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri! " komutuyla İzmir'in yolu açılmıştır. Atatürk Kurtuluş Savaşı'nı anlattığı tarihi konuşması Nutuk'ta, zafer sonrası kendisine, İzmir'deki itilaf devletleri konsolosluklarına kendisi ile görüşme izni verildiğinin iletildiğini, görüşme için gün ve yer sorulduğunu söylemiştir. İzmir'in kurtuluşu sürecinde, bu sorular karşılığında verdiği cevabı şu etkileyici sözleri dile getirmiştir (Atatürk, 2018):“...verdiğim yanıtta da, 9 Eylül 1922'de Kemalpaşa'da görüşebileceğimizi

bildirmiştim. Gerçekten de söz verdiğim günde ben Kemalpaşa'da bulundum. Fakat görüşmek isteyenler orada değildi. Çünkü ordularımız İzmir rıhtımında ilk verdiğim hedefe, Akdeniz'e ulaşmış bulunuyorlardı."

10 Eylül 1922 tarihinde şehri ziyaret etmiştir. Yol boyu sevgi gösterileri arasında ilerleyen Mustafa Kemal Paşa, Avrupa gazetelerinin bakışına dair örnekleri incelemiştir. Kendisine eşlik eden Ruşen Eşref'e göre gazeteleri okumasının ardından tepkisi "Zavallı Lloyd George, yarın ne olacak? Yıkılacak" olmuştur. Paşalar ilerlerken Belkahve mevkiine geldiklerinde İzmir görünmüştür. Kadifekale'ye Türk Bayrağı çekilmiş, ancak İzmir'deki yangını henüz görmemişlerdir. Bu noktada Mustafa Kemal Paşa şehrin durumunu bilmediği sırada "Bu şehre bir şey olsaydı, çok üzülürdüm" ifadesini kullanmıştır. O gün İzmir kıyısından denize bakan Atatürk, "Bir rüya görmüş gibiyim" demiştir. Ancak gelirken bir şey olursa çok üzülürüm dediği İzmir'deki yangın neticesinde Kordonboyu'ndaki evden ayrılması gerekmiştir. Bu durumda Mustafa Kemal Uşakizade Latife Hanım Köşkü'nde misafir olmuştur. İzmirliiler bu ziyarette Mustafa Kemal'e hemşerilik teklif etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, bu teklifi olumlu karşılamış, İzmir halkına teşekkürlerini sunmuştur. Hemşerilik teklifini kabul ettiğine dair de şu yazıyı göndermiştir (Erkmen, 2019):

"İzmir'in muhterem ve kıymetli ahalisine: İzmir Belediye ve İdare Meclisleri vasıtası ile bana İzmir hemşehriliği unvanını tevcih ettiğinize muttali oldum. Vatanımızın Akdeniz'e karşı nuru aynı olan, düşman istilâsından tahlisi için bütün memleketi seve seve senelerce mihnet ve fedakârlıklara sevk etmiş bulunan İzmir'imizin hemşehrileri arasında sayılmak benim için nihayetsiz bir meserret ve mübahat hasıl etmiştir. İzmir hemşehrilerime muhabbet ve merbutiyetle teşekküratımı takdim ederim. İzmir âlâmını tamir ve tasfiye için umumi vazifelerimizin verdiği mecburiyetten başka olarak hususi ve samimi bir alâka ile de çalışmak benim için bir mefkûre olacaktır. Cümlemize selam ve sevgiler hemşehrilerim."

Zaferden sonra Lozan Barış Görüşmeleri sürecinde İzmir'e ziyarette bulunan Mustafa Kemal Paşa, bağımsızlık hakkında duygu düşüncelerini anlatan konuşmalar yapmıştır. 1925 yılından sonra inkılâpları anlatmak ve muhalif bazı hareketleri bastırmak için halkla buluşan Atatürk'ün 1931-1934 yıllarında yaptığı ziyaretlerde iktisadi gelişmeler ön planda olmuştur. Yine 1933 ve 1937 ziyaretlerinde ordu manevralarını takip eden Atatürk, ziyaretlerinde kültürel gelişmelere öncelik vermiştir (Erkmen, 2019).

Ömrünü ülkesine ve milletine adanmış, Türk Devriminin lideri ve modern Türkiye'nin yaratıcısı olan Atatürk'ün ölümü İzmir'de olduğu kadar tüm Türkiye'de derin bir üzüntüye sebep olmuş, dünyada yankı uyandırmıştır. Yaşadığı yüzyıla damgasını vuran Atatürk'ün aziz hatırası ile gururlanmamak elde değildir. Ülkenin her köşesi gibi İzmir de varlığını ve bağımsızlığını Mustafa Kemal Atatürk'e borçludur. Bu nedenle günümüzde, İzmir kentinin; tüm Türk ulusunun aslı cevherine de yansıdığı üzere Kemalizm'in kalesi olmasına şaşırılmamalıdır.

KAYNAKÇA

Atatürk, M. K. (2018). *Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk*. (A. Berktaş, Ed.) (25. bs.). İstanbul: Kültür Yayınları.

Çiçek, R. (2014). İzmir'in Kurtuluşunun Anadolu Basınındaki Yansımaları. *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(4), 315–328.

Erkmen, B. (2019). *Atatürk'ün Batı Anadolu Şehirlerindeki Faaliyetleri (1923-1938)*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Gökovalı, Ş., Çelikkanat, K. ve İlhan, O. (1981). *Atatürk ve İzmir* (1. bs.). İzmir: İzmir Gazeteciler Cemiyeti.

İnalcık, H. (2007). *Atatürk ve Demokratik Türkiye*. (E. Çifci ve C. Uyar, Ed.) (1. bs.). İstanbul: Kronik Kitap.

Ortaylı, İ. (2022). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*. (C. Uyar ve E. Çifci, Ed.) (19. bs.). İstanbul: Kronik Kitap.

Ortaylı, İ. (2023). *Dakikalar İçinde Atatürk ve Dünyası*. (C. Uyar ve E. Çifci, Ed.) (1. bs.). İstanbul: Kronik Kitap.

Süreyya, R. (2021). *İşgal, Suikast ve Aşk Atatürk ve İzmir*. (M. Mirhan, Ed.). İstanbul: Halk Kitabevi.

Tinal, M. (2008). Atatürk'ün İzmir Ziyaretleri ve Vefatının İzmir'deki Yankıları. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırma Dergisi*, 7(16), 19–33.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/cttdad/issue/25239/266843> adresinden erişildi.

Yamak, H. (2010). *Atatürk ve İzmir Atatürk'ün İkinci Memleketi*. İstanbul: Atatürk Eserleri.



ATATÜRK VE MÜZİK

Öğr. Gör. Fatma Ferzan BAŞAR

1923 yılında Cumhuriyet'in ilanıyla başlayan Yeni Türkiye'nin yapılandırılması konusunda güzel sanatlarında yer alması Atatürk için çok önemliydi. Ancak tüm güzel sanat dalları içerisinde müziğin insan ruhu ve toplumların sosyolojik yapısı üzerindeki etkilerin daha fazla olduğunu biliyordu. Müzik sanatı ile ilgili söylediği sözler ve kendi yaşamı içindeki anılar göz önünde bulundurularak bazı müzik yazarları Atamızın müzik zevki konusunda farklı görüşler bildirmişlerdir. Kimileri; Türk Müziğini çok sevdiğini belirtirken kimileri de tam tersi görüş bildirmişlerdir.

Hiç şüphesiz her iki görüşte de eksiklikler vardır. Atatürk öğrenim hayatı ve sonrasında Güzel Sanat Dalları ile ilgili hiçbir eğitim almamış herhangi bir çalgı çalmayı da öğrenmemiştir. Fakat tüm yaşamı boyunca her koşuldaki inanılmaz okuma merakı onun birçok konuda olduğu gibi Müzik ve Güzel Sanatların diğer dalları konusunda oldukça bilgi sahibi olmuştur.

Atatürk'ün yaşamına baktığımız zaman genel olarak sanata, sanatçıya ve sanat eğitime çok önem verdiğini görüyoruz. Her çeşit müziği sever, beğendiği şarkı ve türküleri kusursuz söylerdi. Günümüz teknolojisi sayesinde kendi sesinden olan örnekleri ne kadar kusursuz seslendirdiği duyulmaktadır. Geleneksel Türk Sanat Müziğinin Rast, Hüzzam, Uşak gibi sevilen makamların da oldukça bilgi sahibi olmasının yanı sıra, Batı Müziğinde Opera, Operet parçalarını severek dinler ve Valsleri hem dinlemekten hem de vals eşliğinde dans etmekten çok hoşlanırdı.

3 Mart 1924 tarihinde uygulamaya başlanan Tevhid-i Tedrisat Kanununun yürürlüğe girmesiyle beraber okullarda müzik ders müfredat programlarında yer almıştır. 14 Ekim 1925 günü İzmir'de ziyaret ettiği kız öğretmen okulunda öğrencilerden biri "Hayatta musiki lazım mıdır?" diye bir soru sordu. Atatürk soruya şöyle bir cevap verdi: "Hayatta musiki lazım değildir. Çünkü hayat musikidir. Eğer mevzuu bahis olan hayat insan ise musiki behemehâl vardır. Musikisiz hayat zaten mevcut olamaz. Musiki hayat neşesi, ruhu, sürü ve her şeyidir. Yalnız musikinin Nev-i Sayan -ı Mütalaadır". Öğrenciye yaptığı bu konuşmada Atamız açıkça müziğin insan hayatının, ruhunun, toplumsal mutluluğun en önemli sebeplerinden olduğunu vurgulamıştır.

Atatürk yepyeni Türkiye Cumhuriyeti'nde her konuda olduğu gibi müzik konusunda da yenilikler yapmak tüm dünyada örnekler dinlediği müzikler gibi "Çağdaş Bir Türk Sanat Müziği" oluşturulması konusunda çalışmalar istiyordu. Ziya Gökalp'in 1923 yılında yayınladığı "Türkçülüğün Esasları" kitabında yer verdiği müzik ile ilgili görüşlerine benzer düşünceler içindeydi. Tüm dünyada varlığından söz ettirebilecek Ulusal Ve Geleneksel özelliklerimizi de içinde belirgin bir şekilde bulunduran yeni Bir Çağdaş Türk Müziği oluşturmak. Bu düşünceler içinde Türkiye Cumhuriyeti'nde Elbette sanat ve sanat eğitimi konusunda çalışmalar yapılıyordu.

9 Aralık 1916 da kurulmuş olan Darüelhan 1923 de Batı Müziği Bölümü ile yeniden açılmış fakat 1926 da Maarif Vekili Mustafa Necati Bey tarafından kapatılmış, 22 Ocak 1927 de İstanbul Belediye Konservatuarı adını alarak yeniden açılmıştır. 1924 de Ankara'da ortaöğrenim için müzik öğretmeni yetiştirmek üzere Musiki Muallim Mektebi hizmete girmiştir. 27 Nisan 1924 de Mızıka-i Humayun İstanbul'dan Ankara'ya getirilerek Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti adını almıştır. Atatürk'ün talimatlarıyla gerçekleşen bu değişim, yenilenme ve yeniden yapılanma çalışmalarıyla müzik eğlence aracı olmaktan çıkmaya başlamış, yaratıcılığın eğitim ile birleştirilmesi ile yeniliklere açık, evrensel ve akademik düzeye gelmeye başlamıştır.

1925 yılından başlayarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak Avrupa'da müzik öğrenimi için yetenekli Türk çocukları ve gençleri gönderilmiştir (çünkü o yıllarda ülkemizde böyle bir eğitim verecek konservatuvarlarımız yoktu). Atatürk 1930 yılında Alman Gazeteci Emil Ludwig ile yaptığı görüşmede Fransız düşünür Montesque'nin "Bir ulusun musikideki eğitimine önem verilmezse, o ulusun ilerlemesine imkân yoktur." sözünü benimsediğini bu nedenle musikimize çok önem verdiğini söylemiştir.

1 Kasım 1934 de Türkiye Büyük Millet Meclisi açılış konuşmasında "Bir milletin yeni değişikliğinde ölçü musikisinde değişikliği anlayabilmesi, kavrayabilmesidir. Bugün dinletilmeye yeltenilen musiki yüz ağartıcı olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak onları genel son musiki kurallarına göre işlemek ancak bu düzeyde Türk Ulusal Musikisi yükselebilir. Evrensel Musikide yerini alabilir" demiştir.

Atatürk o yıllarda halkın kendi müziği olan Geleneksel Türk Halk Müziği ve sarayda oluşmuş olan Bizans ve yakın doğu ülkelerinin kültürleriyle harmanlanmış olan Divan

Musikisinin yepyeni Türkiye Cumhuriyeti'ni Uluslararası Sanat Müzikleri içinde temsil edemeyeceğini vurguluyordu.

Atatürk'ün 1 Kasım 1934 günü yaptığı konuşmadan 25 gün sonra Milli Eğitim Bakanlığınca çıkartılan kararla bütün okullarda çoksesli müzik eğitimi uygulamasına geçilmesi, halka opera, operet, konser, radyo ve plaklar aracılığıyla Evrensel Müziğin yaygınlaştırılması, bestecilerin ve usta çalgıcıların yetiştirilmesi ve devletçe korunması gibi çalışmalara başlandı. Çağdaş Türk Müziğinin oluşturulması konusunda müzisyenler yetiştirilmek üzere 1925 yılından beri Paris, Viyana, Berlin 'e Türkiye Cumhuriyeti Devleti bursu ile öğrenciler gönderilmişti. Birinci kuşak Türk Beşleri adı altında topladığımız çok değerli müzisyenlerimizden Ulvi Cemal Erkin (1906-1972), Hasan Ferit Alnar (1906-1978), Ahmet Adnan Saygun (1907-1991) , Necil Kazım Akses (1908-1999) Gurubun ilk temsilcisi Cemal Reşit Rey (1904-1985), babası diplomat olduğu için zaten kendisi Cenevre'de müzik eğitimini tamamlamış ve 1923 yılında Türkiye'ye dönmüştü.

Birinci kuşak Türk bestecilerimiz eğitimlerini tamamlayıp ülkemize döndükten sonra hem Çoksesli Türk Müziğinin ilk örneklerini vermeye başlamış hem de çeşitli kurumlarda görevler yapmışlardır. Çalışmalar bu kadarıyla kalmamış Alman Besteci Paul Hindemith (1895-1963)

Atatürk özel davetiyle ve Türkiye Milli Eğitim bakanlığı tarafından konservatuar eğitimini organize etmek üzere öğretici, materyal hazırlamak üzere görevlendirildi. Hindemith'in raporları eşliğinde 1936 yılında Musiki Muallim Mektebi Ankara Devlet Konservatuarına dönüştürülmüş, Musiki Muallim Mektebi de 1926 yılında Atamızın talimatıyla açılmış olan Gazi Eğitim Enstitüsüne bağlanmıştır.

1933 yılında Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti Bando'dan ayrılarak Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmış, Cumhur Başkanlığı Filarmonik Orkestrası adını almıştır.Orkestradan ayrılan Bando ise Cumhur Başkanlığı Armoni Mızıkası adı ile önce Yarbay Veli Kanık'ın ve 1935 yılında Fransa'da eğitimini tamamlayarak yurda dönmüş olan İhsan Küñçer (Ulusal marşımızın bando düzenlemesini de yapmıştır) in yönetimi ile çalışmalarını sürdürmüştür.

Çok hızlı ve köklü yenilikleriyle varlığını sürdüren Türkiye Cumhuriyeti, 10 Kasım 1938 tarihinde yaşadığı derin acıyı asla unutmamıştır. Ancak; her alanda olduğu gibi Ulu Önderimiz, Cumhuriyetimizin kurucusu, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ümüzün sözlerini ilke ve hedef

almaya, ülkemizdekimüzik eğitimi ve bu alandaki tüm sanatsal çalışmaları da, bu ilkeler doğrultusunda ilerletmeye devam etmek bizlerin başlıca görevidir.

KAYNAKÇA

Gedikli, Necati; (1985), Atatürk'ün Müzik Ve Ulusal Müzik Anlayışı. 30-04-1985 Tarihinde "Atatürk'ün KültürVe Sanat Anlayışı" Konulu Panelde Sunduğu Bildiri.

Kütahyalı, Önder; (1981). Çağdaş Müzik Tarihi YayınlayanNejat Leblebicioğlu, Ankara.

Oransay, Gültekin; (1965), K. Atatürk Ve Küğ, Yayıl原因, Küğ Yayını 6 , Ankara.

Say, Ahmet; (2000), Müzik Tarihi, Yayınlayan, Ahmet Say, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

.

ATATÜRK VE GÜZEL TÜRKÇEMİZ

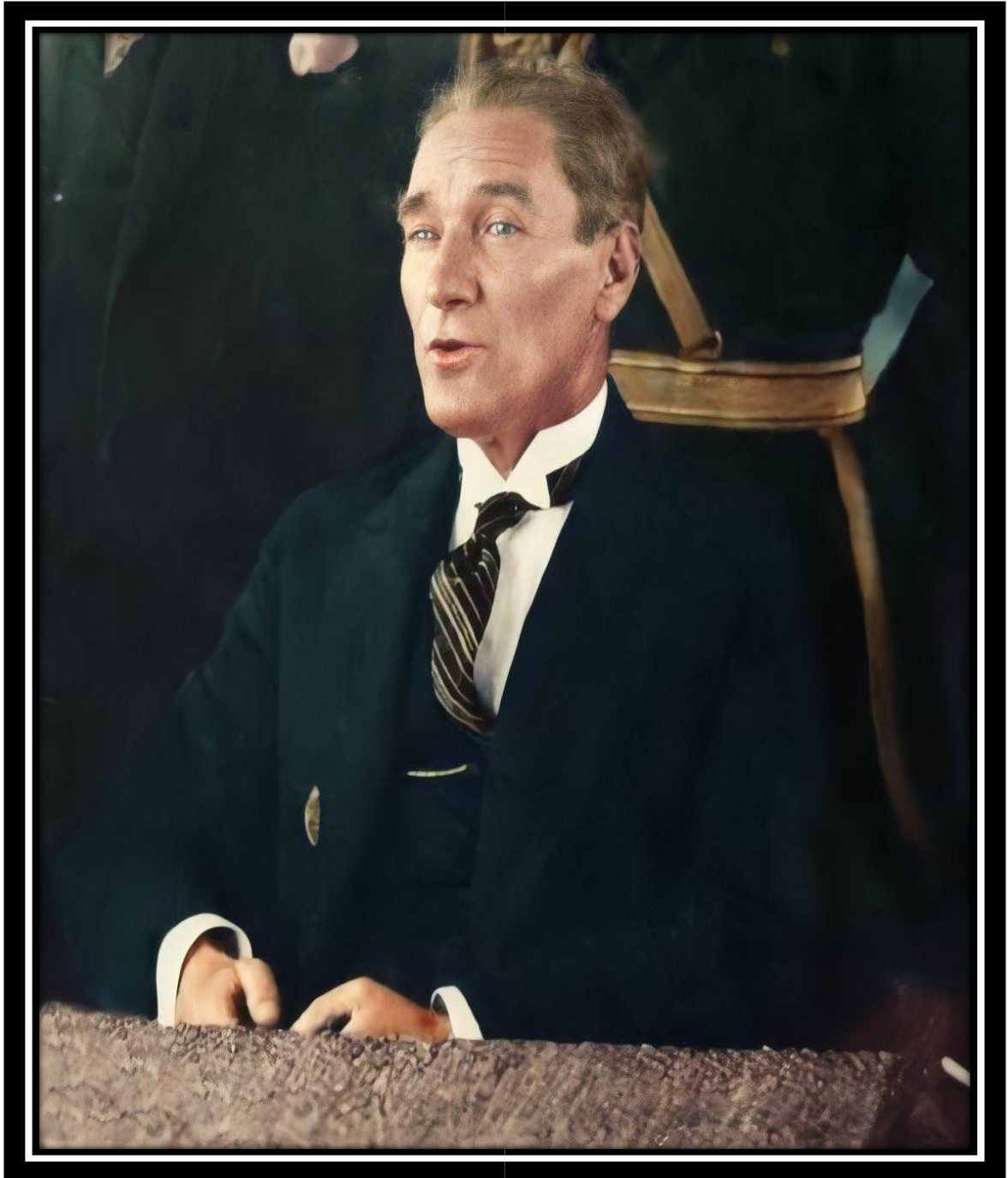
Doç. Dr. Gülser KILINÇ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100.yılıni kutladığımız bugünlerde, Cumhuriyete ve demokrasiye olan inancımızı, devrimlerimize olan bağlılığımızı bir kez daha yineliyoruz. 3 Kasım'da 2023 yılında 95. yılını kutladığımız **Yazı Devrimi** ile 12 Temmuz 2023'de 91. yılını kutladığımız bu iki önemli devrimimize ayrı bir önem vermekteyiz. Dil, toplumu ulus yapan, o toplumda yaşayan bireyleri birbirine kaynaştıran ulusal bir iletişim aracıdır. Bir toplumun düşünce alanında gelişmesi, öncelikle dilinin yetkinliğine, zenginliğine bağlıdır. Gelişmiş, yetkin ve zengin bir dile sahip olmayan toplumların düşünce alanında yaratıcı olası düşünülemez.

Konuşma dili, "İnsanın iç âlemini, dış âleme bağlayan bir araç" olarak tanımlanır. Böyle bir aracın kolay kullanılması, kolay anlaşılması, her türlü düşünce ve duyguyu kolaylıkla belirtmesi istenir. Ayrıca konuşma dili kültürlerin ortaya konulması, belirli bir düzeye ulaşması ve genç kuşaklara aktarılabilmesinde önemi büyüktür. Bu kültürel alt yapı ancak dil sayesinde oluşur.

Wilhelm Von Humboldt, "Bir milletin dili ruhudur, ruhu da dildir" diyerek bir ulus için dilin önemini vurgulamıştır. Ünlü düşünür Konfüçyüs'da dilin önemli olduğunu vurgulamıştır. Kendisine bir ülkenin yönetimini ele alsaydın, işe nereden başlardın? diye sorulduğunda, yapacağım ilk iş, dilini gözden geçirmek olurdu diye söylemiştir. Çünkü dil kusurlu ise, sözcükler düşünceyi iyi ifade edemez, düşünce iyi ifade edilemezse, görevler ve hizmetler gereği gibi yapılamaz, görev ve hizmetler gerektiği şekilde yapılamazsa âdet, kural ve kültür bozulur, âdet, kural ve kültür bozulursa adalet yanlış yollara sapar, adalet yoldan çıkarsa, şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez, bunun için hiçbir şey dil kadar önemli değildir diye belirtmiştir. Nietzsche, ise dil konusundaki düşüncelerini şöyle belirtmiştir: Dil, atalardan bize kalan bir miras, bir emanettir. Kuşaktan kuşağa devredilen bu emanete karşı, paha biçilmez, kutsal ve dokunulmaz şeylere karşı duyulan saygı gösterilmelidir. Ünlü düşünür ve dilbilimci Herder ise, Bir ulusun ruhu dilinde kendini açığa vurur diye belirtmiştir.

Selçuklu Devleti döneminde, Arapça ve Farsça resmî dil, ilim ve edebiyat dili olarak büyük rağbet görüyordu. Osmanlı devleti döneminde bu durum daha da artarak yabancı dillerin baskısı altında kalmış, yeterince gelişmemiş, yabancı tamlama ve terimlerle toplumun büyük bir kısmı tarafından anlaşılmaz olmuştur. Aydınlar arasında bir eserin Arap veya Fars dilleri ile yazılmış olması öğünç kaynağı olarak belirtiliyor, Türkçe yazılması ise utanç sayılıyordu.



O dönemde Osmanlıca resmî yazışmalarda, ilim ve edebiyat dilinde, Arapça, Farsça ve Türkçe'nin karışmasından oluşmuş suni bir dil durumundaydı. Öz türkçe, daha çok halk edebiyatında ve günlük ihtiyaca cevap veren bir konuşma dili olarak kullanılmıştır. Devlet dili ve aydınların kullandığı yazı dili ile halkın konuşma dili arasında ise uçurum oluşmuştur.

Tazminatla birlikte Arapça, Farsçanın yanı sıra dilimize batı kaynaklı kelimelerde yoğun bir şekilde girmiştir. Bu durumdan rahatsız olan aydınlar, ünlü düşünür ve yazarlar Tanzimat sonrasında dilin sadeleşmesi konusundaki düşüncelerini dile getirmişlerdir.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkı Türk milletidir. Türk milleti demek Türk dili demektir diyerek Türk dilinin Türk milleti için kutsal bir hazine olduğunu söylemiştir. Çünkü Atatürk Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felâketler içinde ahlâkını, ananelerini, hatıralarını, menfaatlerini, kısacası bugün milliyetini yaratan her şeyin dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyordu. Bu nedenle Türk dilinin Türk milletin kalbidir, zihnidir diye belirtmiştir.

Atatürk genç Türk cumhuriyetinin ve devletin varlığının ancak dil ve kültürle sağlanabileceğini çok iyi biliyordu. 1930 yılında yapmış olduğu konuşmasında, "Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması, millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindendir; yeter ki bu dil şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır, demiştir. Atatürk, Türk milleti varlığını ve topraklarını kurtarmak, bağımsız yaşamak için nasıl savaşırsa, dilini de bağımsız, anlaşılır bir duruma getirmek için çalışmalı, savaşmalıdır diyordu. Türk ulusunun düşünsel gelişimini bilimin verileri üzerine kurmak istiyordu.

Birinci Dünya Harbi'nin sonlarına doğru Macar Türkologlarından J. Nemeth, *Türkische Grammatik* eserinde Türkçe grameri üzerinde yorumda bulunmuştur. Macar Türkologu kitabında üç türlü Türkçe bulunduğunu belirtmiştir. Resmî ve edebî Türkçe olan Fasih Türkçesi, orta sınıfın kullandığı orta Türkçe ve üçüncü olarak halk ve köylülerin kullandığı kaba Türkçe olarak söylemiştir. Atatürk bu tasnifteki kaba Türkçe deyimine sinirlenmiş ve üç türlü Türkçe için bu farklar kalkmalı; ortak dili, yani gazete dilini, yalnız aydınlar değil, herkes anlayabilmeli" demiştir.

Burada bir başka örnek verecek olursak, Osmanlıca sözlükte, bir kelimeye 5-10 arasında değişen sayıda karşılık gösterilmiştir. Örneğin akıl kelimesinin karşılığın da tam 28 kelime bulunuyordu ve bunlardan hiçbirisi yazı dilimizde yer almıyordu. Yazarlar an, arga, ay, ayla, bilik, boğuş, es, is, kapar, ok, ön, on, oy, öğ, ök, sağ, uğak, us, üğ gibi karşılıklar dan kendi zevklerine göre birini seçiyor ve bunu eserlerinde akıl kelimesinin yerine kullanıyorlardı. Kimi an diyor, kimi ok veya oy'ı tercih ediyor, kimi de es, us veya uz kelimelerinden birini zevkine daha uygun buluyordu. Bu durum bir anlam kargaşası yaratıyor, okuyucu hangi kelimenin hangi kavramı karşıladığını kestiremiyordu ve böylece okuduklarını anlayamıyordu.

Aynı durum yazı içinde geçerliydi, Arap alfabesinde harfler başta ortada ve sonda farklı şekilde yazılırdı. Kimi harfler bitişik yazılırken, önündeki harfle bitişiyor ardındaki harfle bitişmiyor ve bitişmeyen harften sonra kelimenin bittiği sanılarak yanlış okunabiliyordu. Ayrıca 'k' ve 'g' ünsüzleri aynı harfle gösteriliyordu bu durum okuma sırasında sorun oluyor, okuyan kişi cümlelerin gelişinden kelimenin doğrusunun hangisi olabileceğini çıkarılmaya çalışılıyordu. Bir başka zorluk ise Türkçedeki sekiz ünlü olmasına karşın, Arap alfabesinde yalnızca üç ünlü olmasıydı, bu Türkçe kelimelerin yazılışı ve okunuşunda sorun yaratmasıydı.

Dilin gelişmesinde etkili olan en büyük unsur, onun kolay anlaşılır ve yazılır olmasından geçmektedir. Bu nedenle cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra harf devrimi gerçekleştirilmiş ve latin alfabesiyle ilgili ilk girişimler 1923 yılında başlamıştır. Bu detaylı çalışmalar 1924-1928 yılları arasında sürmüştü ve 26 Haziran 1928 tarihinde Dil Encümeni oluşturmuştur. Bu encümen alfabe değişikliğinin alt yapısını hazırlamakla görevlendirilmiştir. Aynı yılın 8 Ağustos gecesi Atatürk İstanbul Sarayburnu Parkı'nda halka yaptığı bir konuşmasında Harf Devrimi'ni müjdesini vermiştir, 1 Kasım 1928'de mecliste kanunlaşan alfabe değişikliği, 3 Kasım 1928'de Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Atatürk, yaptığı yurt içi gezilerinde Baş Öğretmen olarak eğitim seferberliğinde başlamış ve bu devrimin oturması için büyük çaba göstermiştir. Yazı devriminden sonra toplumda okuryazar oranı hızla artmış, okuma oranı 1923'te %5 iken 15 yıl içerisinde %80'lerin üzerine çıkmıştır.

1932 yılına gelindiğinde Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuş ve bu Cemiyetin adı daha sonra Türk Dil Kurumu olarak değişmiş, dil devrimiyle ilgili çalışmalar bu kurum tarafından yürütülmüştür. Bu kurumun amacı, Türk dilini ulusal kültürümüzün eksiksiz bir anlatım aracı haline getirmek, Türkçe'yi çağdaş uygarlığın önümüze koyduğu gereksinimleri karşılayacak bir güce ulaştırmak ve Türkçe'de yabancı kalmış öğeleri yazı ve konuşma dilinden atmak, halk ile

aydınlar arasında oluşmuş olan iki dil varlığını ortadan kaldırmak ve ana ögesi Türkçe olan ulusal bir dil yaratmak olmuştur.

1932, 1934 ve 1936 yılları yaz aylarında, üç büyük Di1 Kurultayını toplayarak, Türkçenin içindeki yabancı tamlama ve terimlerin ortadan kalkmasını sağlanmıştır. Bu nedenle dil konusuna yön vermek için, önce dili incelemek, gideceği yolu çizmek, bütün milletçe anlaşılır tek bir dil görüşünde birleşmek isteniyordu. Atatürk'ün amacı, Türkçenin kolay anlaşılır öğrenilir bir dil olmasını sağlamaktı. 1933 yılında yaptığı konuşmada "Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti, dilini yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır" demiştir. Atatürk, bu düşüncelerle Türkçenin gelişmesi ve daha kolay anlaşılabilmesi için bu konuda yetkin bilim insanlarının yetişmesini istiyordu. Bu düşüncelerle 1936 yılında Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesini kurulmasını emretmiştir.

Atatürk Türk dili, eğitimi ve kültürü ile yakından ilgilenmiş bu konuda birçok dünya liderine örnek olmuştur. Her konuda olduğu gibi kültür ve dil politikalarını oluştururken, bilimi en gerçek yol gösterici olarak benimsemiştir. Çok okuyan, okuduğu kitaplardan notlar çıkaran, her konuda hazırlıklı olmaya çalışan, ulusal ve uluslararası basını takip eden, Atatürk, bilgisine güvendiği kimselerin düşüncelerine önem vermiş, onları yanında bulundurmıştır. Afet İnan, Faliş Rıfkı Atay, İbrahim Necmi Dilmen, Abdülkadir İnan, Samih Rifat, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, A. Cevat Emre, Velet Çelebi İzbudak, Halit Ziya Uşaklıgil, İbrahim Alâettin Gövsa, Hasan Reşit Tankut, Ruşen Eşref Ünaydın, Hulusi Özden, Hamit Zübeyr Koşay, Besim Atalay, Ziya Gökalp, Halide Edip Adivar, İsmail Habip Sevük bunlardan bazılarıdır.

Atatürk dil üzerine yaptığı çalışmalar içinde bugün matematikte kullandığımız birçok kelimenin yerine yenilerini koymuştur. Örneğim dıh yerine kenar, müselles yerine üçgen, müselles mütesaviyüladla yerine eşkenarlı üçgen, zaviye yerine açı demiştir. Bunların yanı sıra Atatürk yandaş açılar, üçgen, ikizkenar üçgen, dörtgen, beşgen, teğet, yay, çember, artı, eksi, çarpı, bölü gibi terimleri Türkçemize katmıştır. Amaç yazı ve konuşma dillerinin birbirine yakın olması ve halk tarafından kolayca anlaşılmasını sağlanmak olmuştur. Dilin ulusal hayata ve kültürel etkinliklerde kendisinden beklenen işlevi yerine getirebilmesi için, yazılanların konuşulanların toplumun büyük çoğunluğunca anlaşılması ve kullanılması gerekir. İlk basamak olarak ilk ve orta eğitim ve öğretimde yer alan kitaplardaki terimlerin karşılıkları oluşturulmuştur. Yüzyılların birikimini bir anda değiştirmek hiç kolay olmamış, birçok dirençle karşılaşmıştır.

Atatürk sohbetlerinde, yönerge ve buyruklarında, edebiyatın toplumun yücelmesi yönünde kullanılmasını istemiştir. Ona göre insanlığı geleceğe yönelmek için uyandırıcı, hedeflendirici, yürütücü ve yapıcı araç edebiyatdır. Bu nedenle cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte yazarları ve sanatçıları yakından koruduğu görülür. Lise yıllarında edebiyatımızdan önemli yere sahip olan Namık Kemal ve Tevfik Fikret'i sever, onların yurt ve özgürlük temalarını işleyen şiirlerini ezbere okurdu.

Büyük Nutuk, Atatürk'ün bu alanda kendini nasıl yetiştirdiğini ve güçlü bir hatip sahibi olduğunu açıkça gösteriyor. Bu büyük eser, başlı başına bir şaheserdir. Sonundaki Gençliğe Hitabe kısmı gerek özlü derin anlamı, heyecanı ve gerekse güçlü hitabet üslubu ile eşsiz bir değerdir. Atatürk'ün söylevleri, edebiyatımızda güzel konuşma (hitabet) sanatı için gösterilecek en güzel örneklerdendir. Türk diline verdiği önemi her fırsatta dile getiren Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin, gerek kelime seçimi, cümle ve paragraf yapısı bakımından, gerekse kavramlar arasında bağlantı kurması bakımından dikkat çekici özelliklere sahiptir. O günün şartlarında Türkçenin kendisine sunduğu bütün olanakları ve bilgiyi ustalıkla kullanmıştır. Nutuk için söylenen en güzel dil benzetmesi benim için **“Atatürkçe”** olmuştur. Seçilen sözler ve dizimleri, bağdaştırmalar, Atatürk'ün kişiliğini yansıtmaktadır.

Hamdullah Suphi'nin Atatürk için söylediği şu sözler hitabet gücünü ve Türk dilini kullanma yetisini göstermekte ve bizler için oldukça etkilidir. *"Cephedeki zaferi O'nun kılıcı kazandı, fakat içerideki davayı kazanan hitabetidir. Hitabetinin deviydi... Hepsi o deve çarpıyor ve çarpıp devriliyordu."* cümleleriyle ifade etmiştir.

Atatürk konuşmalarında yazılarında sıfatları kullanma yetisiyle de ön plana çıkmıştır. Buna güzel bir örnek verecek olursak “Birinci vazifen Türk istiklal ve cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir” ifadesidir. Genç nesillere vazifeleri ifade edilirken “birinci” sıfatını kullanmıştır. Atatürk aynı anlama gelen “tek” ve “en önemli” gibi sıfatları da kullanabilirdi. Ancak metnin tamamı göz önüne alındığında “birinci” sıfatının anlamının manasının daha baskın olduğu görülmektedir. Metinde geçen ‘Birinci, ilelebed, yegâne, kıymetli’ gibi sıfatlar gençliğin vatani koruma ve kollama görevinin hem önemini, hem de gerekliliğini çok güzel ve vurgulayarak açıklamaktadır. Dilbilimciler, sıfatların metinlerle beraber kullanıldığında isimleri niteliklerini ve metinlerin anlamsal boyutuna etki ettiklerini söylemektedirler.

Konuştığımız dille düşünebildiğimiz için, dil aynı zamanda düşüncenin ve düşünmenin de en iyi aracıdır. Atatürk, zaman zaman çalışmalarına bizzat katıldığı "dil inkılâbı"na, devlet felsefesinin ve millî kültür politikasının gerekli kıldığı bir anlayışla yönelmiştir. Türk dilinin somut ve soyut her çeşit kavramı karşılayacak, geniş anlatım olanakları vardır. Türkçenin bağlantılı bir dil olması, bir kökle çeşitli görevler taşıyan eklerinin kolaylıkla bağlanıp kaynaştırılarak yeni anlamlar yüklenebilme yeteneği en önemli gücüdür. Birçok araştırmacıya göre Türkçe, yapısından gelen nitelikleriyle kendine özgü, çok güçlü ve şiirsel anlatım olanakları ve anlatım yoluyla zengin bir dildir. Dilimiz içinde yoğun olarak kullandığımız ve metnin anlamını etkileyen zarf, edat, bağlaç, zamir gibi kelime türlerinin, Nutuk incelendiğinde anlamsal boyutuna katkısının ne denli fazla olduğunu görebilmekteyiz.

Türkçe de kısa cümlelerle bir konuyu anlatmak ve anlamak kolay iken, uzun cümleler oluşturarak edebî keyif ve duygular oluşturulabilir. Bu özelliği ile Türkçe her türlü uzun ve kısa, birleşik, girişik cümleler oluşturmaya müsait bir dildir. Türkçemiz bugün oldukça zengin bir söz varlığına sahiptir ve yaklaşık 100 bin sözcük bulunmaktadır. Sanal ortamda bu sayı günden güne artmakta ve 120 bini bulmaktadır. Dış Hekimliği, Sağlık, Su Ürünleri, İktisat, Kimya, Fizik, Nükleer Enerji, Ekonometri, Bankacılık, Borsa gibi birçok meslek alanda kullanılan terimler Türkçeleştirilmiştir.

Atatürk, uygarlığın, çağdaşlaşmanın, kalkınmanın, gelişimin eğitim yoluyla gerçekleşebileceğini biliyordu. Doğru bir eğitimin gerçekleşebilmesi için, en önemli aracın dil olduğunu savunuyordu. Atatürk'ün öncülüğünde yapılan dilde özleştirme, sadeleştirme çalışmaları sonucunda Türkçenin gramerinde olumlu anlamda çalışmalar yapılmış, Türkçe belli kurallara bağlanmış ve yeni Türkçe kelimeler türetilmiştir. Bugün duygu ve düşüncelerimizi ailemizden öğrendiğimiz dille, yani ana dilimizle anlatabiliyorsak ve doğru bir şekilde yazabiliyorsak bunu Atatürk'e borçluyuz.

KAYNAKÇA

Bilgegil MK., (2009), Türkçe Dilbilgisi. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.

Börekçi M. (2008), Atatürk'ün Nutkunda Söz Dizimi ve Üslup Özellikleri. Sosyal Araştırmalar Dergisi 1(5): 123.

Börekçi M. (2008), Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler. Erzurum: Eser Ofset Matbaacılık.

Dursunoğlu H. (2008), Atatürk'ün Dili-Gençliğe Hitabe'nin Işığında Bir Tahlil Dene- mesi, Türk Dili Dergisi,, 677: 387-400.

Ergin, M. (1993). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Basım.

Göçgün, Önder. (1995), Edebiyat Dünyası ve Atatürk. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını-SayıAlyılmazS. Atatürk ve Türk Dili. (2006), KırgızistanTürkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13:80-83.

Atabay N. Kutluk G, Özel S. (1983) Sözcük Türleri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Atatürk MK. (1919-1927). Nutuk. Zeynep Korkmaz (Yay. Haz.). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları: 60. Ankara.

Gözler, H. Fethi (1978), Örnekleri ile Temel Kompozisyon Bilgileri. İstanbul.

Gül M. (2008), Türkiye Türkçesinde Sözcük Türlerinin Sınıflandırılması. (Yayımlan- mamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hengirmen M. (2007), Türkçe Dilbilgisi. Ankara: Engin Yayınevi.

Işık H. (2009), Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi Üzerine. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi;29: 16271628.

İnan A. (2008), Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Kavcar C. (2006), Atatürk'ün Dil ve Edebiyat Hakkındaki Görüşleri, Ankara Üniversitesi'nin 60. Kuruluş Yılı Armağanı: Atatürk ve Türk Dili ve Ede- biyatı, Türk Eğitimi ve Türk Kültürü Konusunda Seçme Yazılar. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Korkmaz Z. (2009), Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi. Ankara: TDK Yayınları.

Üstünoğlu Kerime (2002), Dil Yazıları. Akça Yayınları. Ankara.

Tarım R. (2013), Atatürk ve Türk dili. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic.

Korkmaz Z. (1995), Atatürk ve Millî Dil Anlayışı, Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

ATATÜRK'ÜN DOĞA VE ÇEVRE BİLİNCİ

Öğr. Gör. Dr. Gülten ÖZGÜN

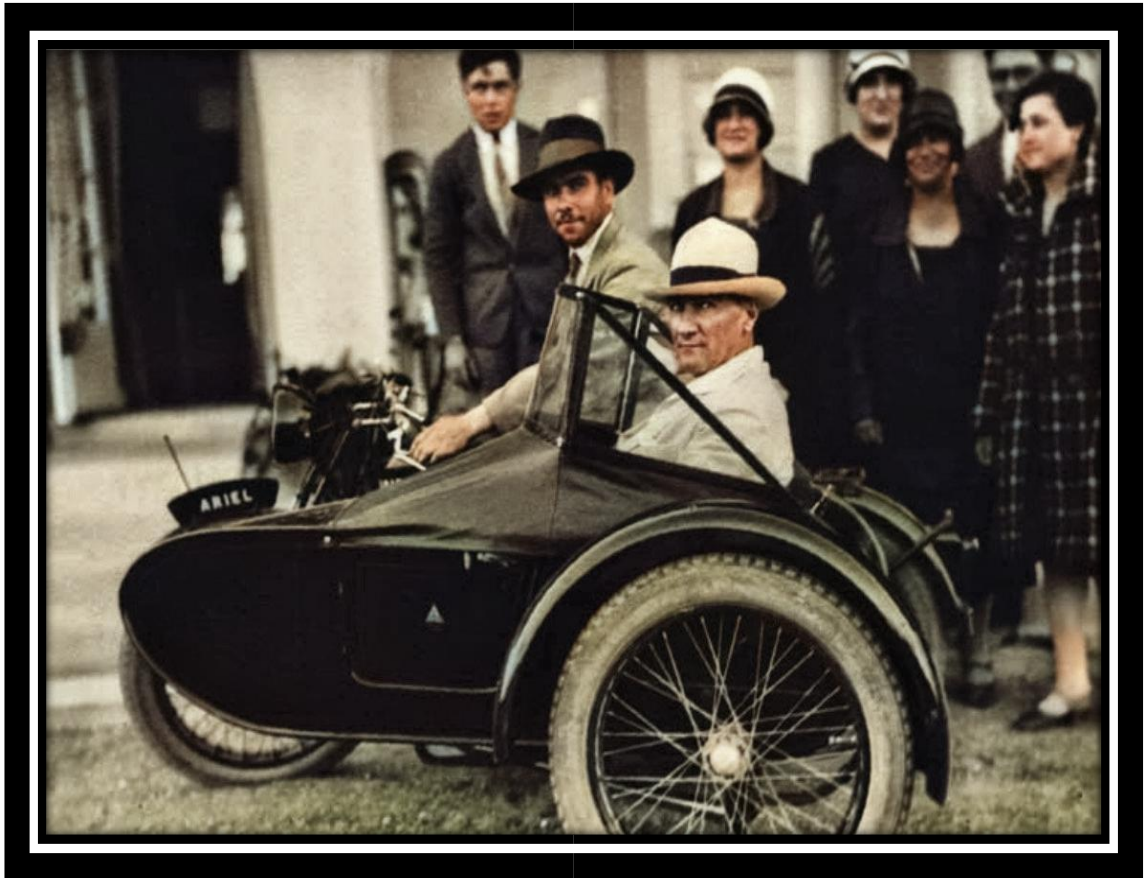
Atatürk'ün doğa sevgisi, o küçük yaştaiken babası öldükten sonra annesi ve kız kardeşi Makbule ile birlikte dayısının çiftliğine taşındığı yıllarda başlamıştır. Burada çiftliğin işleriyle uğraşarak doğa ve çevre sevgisini tatmış ve bu sevgi ileride kuracağı çiftliklerin, besleyeceği hayvanların, diktireceği ağaçların kaynağı olmuştur.

Yürüyen Köşk Hikayesi:

Atatürk, 1929 yılında Yalova'daki çiftliğinin bahçesindeki görkemli bir çınar ağacının gölgesine bir köşk inşa ettirir. Bir gün köşke dinlenmek üzere gittiğinde bahçıvanların çınar ağacının dallarını kesmek üzere olduğunu görür. Ağaç dalların köşkün duvarlarına zarar vermektedir. Atatürk ise ağacın dallarının kesilmesi yerine köşkün raylarla ağaçtan uzaklaştırılması emrini verir. O dönem İstanbul Belediyesi çalışanları ve Başmühendis Ali Galip Alnar yaptıkları çalışmalar neticesinde köşkün temeline raylar yerleştirirler ve köşk 5 metre kaydırılır. *(Farklı kaynaklarda 4.5 metre olarak aktarıldığı görülmüştür.)*

O tarihten itibaren Yürüyen Köşk olarak adlandırılan köşk, Atatürk'ün ölümünden sonra tüm taşınmazlarında olduğu gibi Türk Milletine bağışlanır ve müzeye dönüştürülür. Kültür Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 12.07.1980 gün ve 12238 sayılı kararı ile korunması gerekli Kültür ve Tabiat Varlıkları arasında sayılan ve tescili yapılan köşk, 2006 Yılında, Yalova Belediyesi tarafından restorasyonu yapılarak ziyaretçilere açılır.

Atatürk insan ve çevre ilişkisine vurgu yaptığı gibi Ankara'da bozkırı yeşertmek için Atatürk Orman Çiftliği'ni kurmuştur. Yıl 1925'tir, Atatürk Ziraat Mühendisi Tahsin Coşkan'ı Ankara'da bataklık bir araziye götürür ve masraflarını kendi cebinden karşılamak üzere buraya bir çiftlik kurmak istediğini söyler. Tahsin Coşkan ise, o yerin ıslahının Atatürk'ün cebindeki parayı tüketeceğini vurgulayarak "Paşam, burada hiçbir şey yetişmez, pek uğraşmayın" der. Atatürk'ün cevabı ise; "Burası vatan toprağıdır, kaderine terk edemeyiz" şeklinde olur. Böylelikle Atatürk Orman Çiftliği içinde süt ürünleri fabrikası kurulan, Ziraat Fakültesi öğrencilerinin staj yaptığı, insanların ağaç gölgesinde dinlendiği, piknik yaptığı, hayvanat bahçesinde gezdiği bir alan yaratılır (2009).



Öte yandan Atatürk'ün manevi kızı Prof. Dr. Afet İnan'ın yazmış olduğu üzere Atatürk'ün Çankaya Köşkü'nü seçmesindeki en önemli nedenlerden biri köşkün bahçesindeki büyük kara kavak ve söğüt ağacıdır. Bir başka hikâyede ise ağaçları çok seven Atatürk, geçerken selam verdiği bir iğde ağacını göremeyince hüzünlenip ağlamıştır (Köroğlu, 2009).

Çevre düzenlemesi kapsamında Atatürk Ankara'nın imar planına da büyük önem veriyordu. Zamanın Ankara Belediye Başkanı Asaf İLBAY tarafından Ankara şehrinin bütçesi onay için kendisine sunulduğunda Atatürk, "Asaf! Şehrin ağaçlandırmasına ait tahsisatı başka bir fasılda mı gösterdiniz?" diye sormuştur. Burada sorunun bile ne kadar dolaylı ve kibarca sorulduğu dikkat çekicidir. Belediye Başkanı ve oradakiler mahçup olmuşlar, hemen bütçeye Çevrecilik ve Ağaçlandırma konusunda ödenek koyarak şehri ağaçlandırmaya başlamışlardır. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa yetkililere ve mühendislere verdiği direktifte Ankara'da evlerin merkezde tek katlı ve bahçeli, diğer yerlerde de dört katı geçmemesine özen gösterilmesini bildirmiştir (Köroğlu, 2009:59).

Ankara'da diktirdiği akasyalar, çiçekler ve diğer ağaçlar Ankara'ya ayrı bir hava katmış, asırlık çınar ağaçları ise geleceğe miras kalmıştır. Atatürk Orman Çiftliği'nin çalışmalarına da bizzat katılan Atatürk, "Ne kadar güzel toprakla uğraşmak" demiştir (Ülkümen, 1994).

Atatürk'ün doğa sevgisi, bitki ve hayvan sevgisiyle de perçinlenmiştir. Yaşamının son günlerinde dahi yeşillikler içinde olmayı tercih eden Atamız, yeşili sevdiği kadar barışı da sevmesi dolayısıyla onun ölümünden sonra bütün dünyadan Anıtkabir'e gelen fidanlardan oluşan bir Barış Parkı oluşturulmasıyla geleceğe yine bir iz bırakmıştır. Ali Fuat Cebesoy ile yaşadığı bir anısında ise; bir gün Alemdağı'na giderlerken bir pınar başında mola verirler. Manzara karşısında büyülenen Atatürk: "'Fuat, İnsan yaşlandıktan sonra şehirlerin gürültülü hayatından uzaklaşmalı, böyle sakin ve ağaçlık bir yere çekilmelidir. Bak, şu karşıdaki köşk insanın ruhuna nasıl bir ferahlık veriyor" der (2017).

Atatürk'ün doğa sevgisine örnek verecek olursak başta Atatürk Orman Çiftliği olmak üzere, Ankara'nın bozkır halinden uzaklaşıp yeşile kavuşmasını sağlayan Gençlik Parkı, Hipodrom ve ağaçlandırılmış caddelerden bahsedilebilir. Bozkır ortasında modern bir şehir yaratan Atatürk, Ankara'yı Cumhuriyet'in başkenti olarak seçmiştir. Atatürk'ün doğa sevgisi ile ilgili sözleri ise şunlardır; *"Yeşillik görmeyen her göz renk zevkinden mahrum kalır". "Burada*

öyle bir yeşillendirme yapılsın ki göremeyenler bile yeşillik içinde olduğunu fark etsin” “Yeşillik, çiçek ve ağaç uygarlık demektir” “Orman ve ağaç olmayan topraklar vatan sayılmaz” (2023).

Atatürk ile ilgili yazmış olduğu kitaplarla tanınan yazar İlknur Güntürkün Kalıpçı, “Doğa ve Çevre Anlayışıyla Atatürk: Çevre Felaketi ve Atatürk’ün Öngörüsü” (2010) adlı kitabında; 1925 yılının başlarında dünyada henüz çevre bilinci kavramı oraya çıkmamışken, Atatürk’ün ileri görüşlülüğü sayesinde bu felaketi öngördüğünü ve bu konuda çalıştığını ifade etmektedir. Atatürk’ten *“O’nun, bir ağaca selam verirken duyduğu minneti; bataklıkları ormana dönüştürmeye çalışırken hissettiği mutluluğu; bir çiçeğin solduğunu gördüğünde ki hüznünü veya bir dere kenarında bir ağaca sırtını yaslamış ekmeğini bir Mehmetçikle paylaşırken duyduğu hazzı hep birlikte paylaşacak, bazen hüznlenecek, bazen gülümseyecek, bazen de kahkahalarla güleceğiz”* diye bahseden yazar kitabında bu topraklarda kazanılan zafere değinmektedir.

KAYNAKÇA

Kalıpçı, İlknur Güntürkün (2010). *“Doğa ve Çevre Anlayışıyla Atatürk: Çevre Felaketi ve Atatürk’ün Öngörüsü”* Epsilon Yayınevi.

Köroğlu, Veli (2009); *“Çevreci Atatürk”*, Cag University Journal of Social Sciences, 6(2), December 2009.

ÜLKÜMEN, Hamdi, (1994); *“Hümanist Atatürk”*, İstanbul Matbaası; Sayfa No: 60-61.

<https://blog.milliyet.com.tr/var-mi-ataturk-ten-cevreci-devlet-adami-/Blog/?BlogNo=185299>

<https://www.masallarvehikayeler.com/ataturkun-doga-sevgisi-ile-ilgili-kisa-yazi/>

<https://silifketokiortaokulu.meb.k12.tr/33/08/715812/icerikler/ataturkun-doga>

[sevgisi_3080541.html https://www.yalova.bel.tr/tarihi-merkez/yuruyen-kosk/1](https://www.yalova.bel.tr/tarihi-merkez/yuruyen-kosk/1)

ULU ÖNDERİMİZ MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN ANILARI: TÜRK MİLLETİNİN LİDERİNİN GERİDE BIRAKTIĞI İZLER

Prof. Dr. Günay KIRKIM

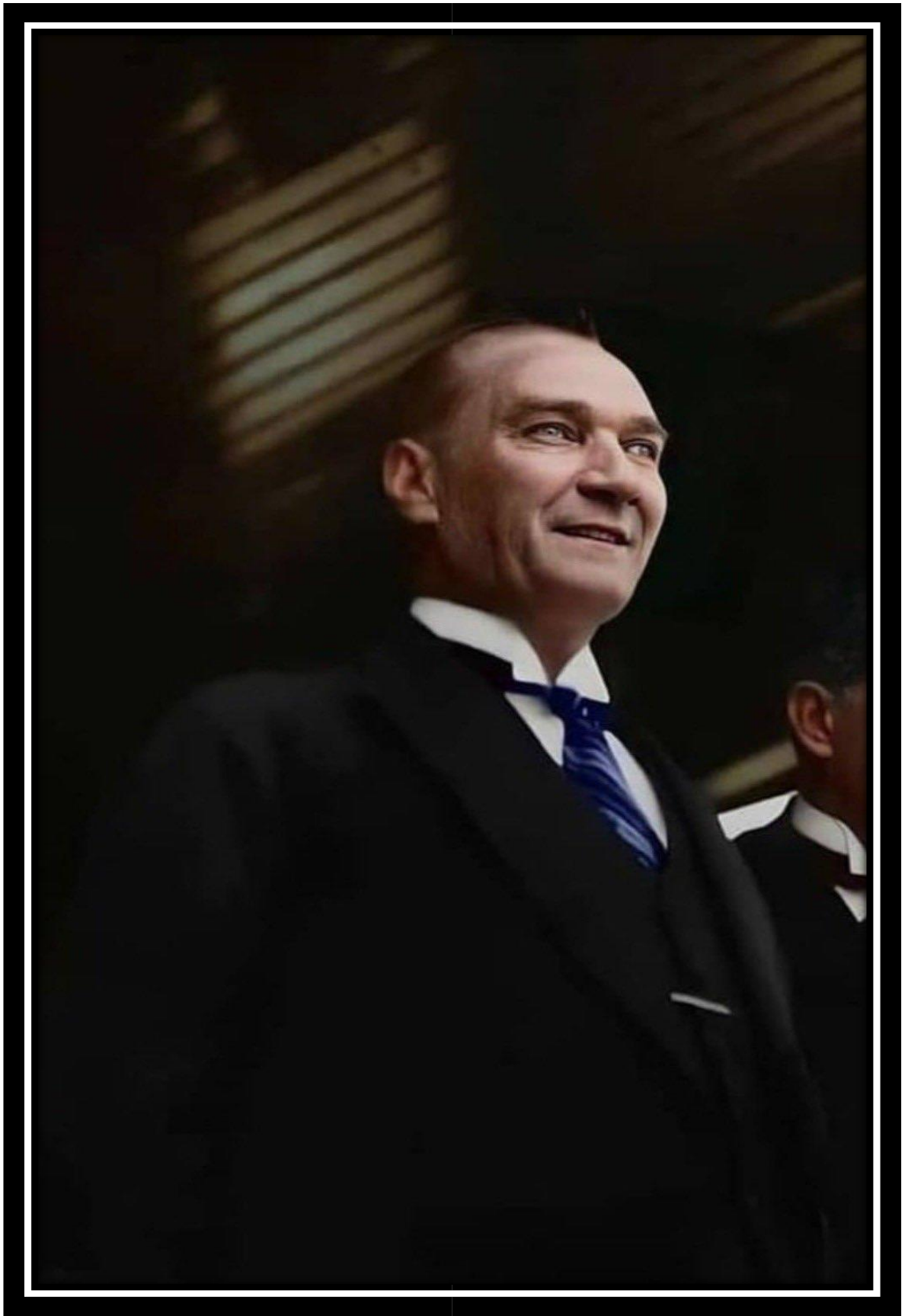
Türk milletinin büyük önderi Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin tarih sahnesinde Cumhuriyetimizin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı olarak liderliği ile önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, Atatürk'ü anlamak ve değerlendirmek için sadece siyasi liderliğine odaklanmak yeterli değildir. Mustafa Kemal Atatürk'ün kişisel düşünceleri ve yaşamı, anıları Türk milletinin kaderini değiştiren bu büyük liderin ardında bıraktığı izleri daha iyi kavramamıza yardımcı olacaktır (Köroğlu, 2009, İnan, 2018).

Atatürk'ün anıları, genç yaşlardan itibaren askeri kariyerine, Millî Mücadele yıllarına ve Cumhuriyetimizin kuruluşuna uzanan bir dönemi kapsamaktadır. Bu anılar, Atatürk'ün liderlik yetenekleri, vizyonu ve vatanseverliği hakkında bizlere değerli bilgiler sunmaktadır. Özellikle, Kurtuluş Savaşı sırasında yaşadığı zorluklar ve zaferler, Atatürk'ün kararlılığı ve liderlik tarzını ortaya koymaktadır (Murat, 2016, İnan, 2018).

Mustafa Kemal Atatürk'ün anıları, sadece askeri stratejileri değil, aynı zamanda onun düşünsel evrimini de gözler önüne sermektedir. Çağdaş, laik ve demokratik bir Türkiye vizyonuna sahip olan Atatürk, bu vizyonu gerçekleştirmek için yaptığı reformlar ile Türk toplumunu çağdaş dünyayla bütünleştirmeyi amaçlamaktaydı. Anılarında, bu reformların arkasındaki düşünce sürecini ve halkın bu değişimlere nasıl tepki verdiğini anlamak mümkün olmaktadır (Çağlar, 2000, Aslan, 2015).

Atatürk'ün anıları kendisinin hem devlet adamı olarak hem de bir insan olarak portresini çizmektedir. Özel hayatı ile ilgili detaylar, kendisinin duygusal yönlerini ve insan ilişkilerine olan hassasiyetini, tutumunu anlamamıza yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda, Türk milletine olan sevgisi ve sorumluluk duygusu da bu anılarda belirgin bir şekilde gözlenmektedir (Murat, 2016, Arslan, 1996, Aslan, 2015).

Mustafa Kemal Atatürk'ün anıları, kendisinin sadece bir tarih figürü değil, aynı zamanda bir lider, düşünür ve insan olarak tarihe nasıl bir iz bıraktığını anlamak açısından son derece önemlidir. Bu anılar, Türk milletinin bağımsızlık ve modernleşme mücadelesindeki kritik dönemleri aydınlatırken, Atatürk'ün ideallerini ve mirasını gelecek nesillere taşıma görevimizi pekiştirmektedir (Özcan, 2023).



Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti’ni kurmasının yanında çevreye karşı duyarlı, çevreye karşı saygılı ve derin sevgiye sahip bir liderdir (Köroğlu, 2009).

Atatürk, her gün selam verdiği iğde ağacını bulamayınca bir yavrusu ölmüş gibi hüzünlenmiş ve ağlamıştır. Ağaçları çok seven Atatürk yol genişletme çalışmaları nedeniyle kesilip, kesilen iğde ağacının yerine yenisinin dikileceğini öğrense bile acısı hafiflememiştir. Bu konu her açıldığında hayıflandığı, yapılanlara olan kırıncılığı ve kızgınlığını dile getirmiştir (Köroğlu, 2009).

Yalova ile ilgili basında yer alan çevrecilik haberleri, Yalova’daki Yürüyen Köşk anısı

Atatürk’ün doğa sevgisiyle çevreye verdiği önemi belirlemesi yönünden çok anlamlıdır. Yalova Kaplıca’larının ağaçlandırılması, “Çam Turu” adı verilen ormanlık bir alan oluşturulması Mustafa Kemal Paşa’nın çabalarıyla olmuştur. Yalova’daki kaplıcaları düzenletmiş, geliştirmiştir. Atatürk Yalova’ya 1929 yılında geldiğinde Yalova’nın farklı bölgelerinde bulunan “Millet Çiftliği” ve “Baltacı Çiftliği”ni geliştirmiştir. Millet Çiftliğinde yer alan “Yürüyen Köşk” diye anılan Köşkün üzerine gelen bir dalının bahçıvan tarafından kesilmeye çalışıldığını görünce, dalın kesilmesini ve ağacın yerinden oynatılmamasını söyleyerek “Ağacın dalı kesilmeyecek, bina dört buçuk metre kaydırılacaktır” demiştir. Mustafa Kemal Atatürk’ün çiftlikteki görevlileri şaşırtan bu dahice bir mühendislik örneği olan fikri sonrası Köşk raylar üzerinde dört buçuk metre ileriye kaydırılmıştır (Çağlar, 2000, Bayer, 1953).

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olarak tarihe geçerken, sade yaşam tarzı, halkla ve çiftçi ile iç içe olma prensibi yanında tarıma verdiği değer, tarımın ve üreticilerin sorunları ile yakından ilgilenmesi taktire değerdir (İnci, 2010).

Atatürk, 16 Mart 1923 günü Adana’da çiftçiler ile bir konuşmada, hayatındaki en ulvi, en sade, en mesut ve samimi gecenin o gece olduğunu ifade etmiştir. O gecenin çok derin hürmetlerle muhabbetlerle geçirdiği bir gece ve çiftçilerle aynı sofrada, ekmeği paylaşmanın kendisine verdiği mutluluktan bahsetmiştir (Ardıç, 1985). Bu sıcak sohbet, köylüler arasında bir sevgi ve bağlılık atmosferi yaratır. Atatürk'ün bu tür anları, liderliğinin ötesinde bir devlet adamının halkına olan derin sevgisini ve bağlılığını yansıtan anılardan sadece biridir. Bu anılar, Atatürk'ün Türk milletiyle kurduğu güçlü bağların izlerini taşımaktadır (Ardıç, 1985).

1 Mart 1922 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin üçüncü toplanma yılı açılış konuşmasında, Mustafa Kemal Atatürk; “Köylü Milletın Efendisidir” diyordu (İnci, 2016).

"Köylü Milletin Efendisidir" sözü, Mustafa Kemal Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üçüncü toplanma yılı açılış konuşmasında, 1 Mart 1922 tarihinde yaptığı bir konuşmaya dayanmaktadır. Bu konuşma, Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında köylülüğe verdiği önemi ve toplumsal dönüşümde köylülerin rolünü vurgulayan önemli bir ifadedir. Atatürk, bu konuşmasında köylülerin ülkenin temel taşı olduğunu belirterek, "Köylü Milletin Efendisidir" ifadesiyle köylülere duyduğu saygı ve güveni dile getirmektedir. Bu söz, Atatürk'ün tarımın ve köylülerin ekonomik kalkınmanın anahtarı olduğuna olan inancını yansıtmaktadır (İnci, 2010, İnci, 2016, Ardıç, 1985).

Mustafa Kemal'in 1922 yılı meclis açılışında yaptığı konuşmasında önem verdiği Türk köylüsünün değeri daha da anlaşılmıştır. Türkiye'nin iktisadi ve sosyal yaşamının artmasında tarıma ve köylüsüne daha çok önem vermesi kavramı anlam kazanmıştır (İnci, 2016). Cumhuriyetin getirdiği değişimlerden biri de köylüye sağlanan haklardır. Köylüler, Osmanlı döneminden beri süregelen Aşar Vergisi adıyla bilinen bir vergi vermektedir. Atatürk, "Köylü milletin efendisidir" görüşüyle, 1925 yılında Aşar Vergisi'ni kaldırarak, bu köylüleri vergiden muaf tutmuştur. Köylüyü rahata kavuşturan bu uygulama, tarım sektörünü de geliştiren bir aşamadır (Batır, 1999).

Atatürk'ün doğa sevgisi ve köylünün, üreticinin kalkındırılması üzerine yaşananları içeren bu bölümde, onun bu alanlara olan derin ilgisini ve tutkusunu keşfettik. Tarımın ve doğanın öneminin farkında olan Atatürk, çiftçinin toplumun temel taşı olduğunu vurgulayarak onlara gereken değerin verilmesinin ülke ekonomisi ve refahı için oldukça kıymetli olduğunu her fırsatta belirtmiştir. Doğanın korunması ve sürdürülebilir kullanımı konusundaki hassasiyetiyle, gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakma arzusunu açıkça ortaya koymuştur. Atatürk'ün bu vizyonu, sadece Türkiye için değil, tüm insanlık için önemli bir ilham kaynağı olmuş ve olmaya devam etmektedir. Onun üreticiye ve doğaya sevgisi, saygısı bugün hala rehberlik edici bir güç olarak hayatımızda varlığını sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

Ardıç, K. (1985). Atatürk, ormancılık ve tarım. Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University, 77-100.

Arslan, DA. (2015). Genç Atatürk: Osmanlı Zabitinden Türk Devlet Adamına.

Arslan, S. (1996). Atatürk'ün Devlet Adamlığı Vasfı. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 12(36), 931-952.

Batır, B. (1999). Cumhuriyetin Oluşumunda Atatürk Ve Sonrası. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 15(43), 333-360.

Bayer, Z. (1953). Atatürk'ün Arkasından; Orman ve Av Dergisi; Cilt No:25; Sayı No: 12 Sayfa No: 517.

Çağlar, G. (2000). Atatürk'ün Kişiliği. Atatürk Dergisi, 3(1).

İnan A. (2018). Atatürk'te Vatan Mefhumu ve Millet Sevgisi. Ankara Üniversitesi Dil ve TarihCoğrafya Fakültesi Dergisi, 7(4), 507-514.

İnci, İ. (2010). Atatürk'ün Direktif ve Tavsiyeleri Işığında Türk Tarımındaki Gelişmeler (1923-1938). Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 26(77), 345-384.

İnce E (2006). Asım Karaömerlioğlu, Orada Bir Köy Var Uzakta, Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem.

Köroğlu, V. (2009). Çevreci Atatürk. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2), 57-69.

Murat, TM. (2016). Askeri ve siyasi yönleriyle Mustafa Kemal Atatürk'ün ileri görüşlülüğü. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26(1), 307-317.

Özcan, A. Türk İdare Dergisi, (2023). Atatürk ve Muasır Medeniyet Seviyesinin Üzerine Çıkma İdeali. 19-40.

[http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar\(2\)/2001-2025/2023/ekim-ozelsayi/](http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar(2)/2001-2025/2023/ekim-ozelsayi/)



ATATÜRK VE ÇOCUK SEVGİSİ

Öğr. Gör. Hande EVİN ESKİCİOĞLU

Türkiye Cumhuriyet'i kurulduğunda Cumhuriyet'e sahip çıkacak, onu koruyacak ve onu daha da ileriye taşıyacak kuşakların yetiştirilmesinегereksinim duyulmuştur. Mustafa Kemal Atatürk Cumhuriyetin geleceğini çocuklarda görürdü. Birinci Dünya Savaşı'nda ve Kurtuluş Savaşı'nda çocuk yaştaki kişilerin askere alınmasıyla çocuklar hem savaşa katılmış hem de çalışarak savaşa katkıda bulunmuşlardır (Çağlayan, 2012). 1924 yılında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış günü olan 23 Nisan'ın bir bayram olarak kutlanması kabulünden beş yıl sonra bu bayram, Atatürk tarafından "çocuklara" armağan edilmiştir (Çağlayan, 2012). Bu kararla "23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" Atatürk'ün çocuklara olan sevgisinin, önem ve güveninin göstergesi olduğu gibi çocukların daha küçük yaşta milli egemenliği, bağımsızlığı tanıyarak sahip çıkma bilincine de sahip olması mümkün olacaktır. İşte Ulu Önder Atatürk'ün kazandırmaya çalıştığı Cumhuriyet ruhu böyle heyecanlı, meraklı, araştırmacı, yaratıcı bir çocuk ruhudur. Cumhuriyet ruhu, bilim, sanat ve düşünce alanında özgün ve yaratıcı ürünler ortaya koyan, yaşama kendi açısından bakabilme cesareti taşıyan olgun bir çocuk ruhudur (Çağlayan, 2012; Özçelik, 2011).

Cumhuriyetin geleceğini çocuklarda gören Ulu Önderin bu sebeple 23 Nisan'ı çocuklara armağan etmesi, Türkiye Cumhuriyeti'ni gençlere emanet etmesi, onlara olan derin şefkatinin yanı sıra, onlara duyduğu güvenin de bir göstergesi olması açısından dikkate değerdir (Özçelik, 2011). Zira 23 Nisan'ın Ulusal Egemenlik Bayramının yanı sıra çocuk bayramı olarak da kutlanması çok anlamlıdır. Böylece milli egemenlik kavramı ile milletin yarınlarını, geleceğini yansıtan çocuk kavramı arasındaki ilişki de vurgulanmış olmaktadır. Geleceğimizi kime emanet edeceğini isabetle tayin eden Atatürk, çocukları ve gençleri önemsemiş ve onlara ilgi göstermiştir (Talü, 1997).

Atatürk'ün çocuklara duyduğu sevgi, onun liderliğinin ötesinde bir insan olarak nasıl büyük bir kalbe sahip olduğunu gösterir. Atatürk'ün çocuklara olan sevgisi sadece resmi etkinliklerde değil, günlük hayatta da kendini göstermiştir. Onun için çocuklar, yeni Türkiye'nin teminatıydı.

Mustafa Kemal Atatürk'ün çocuklara olan sevgisi, sadece bir liderin değil, aynı zamanda bir baba figürünün hassasiyetiyle de örtüşmektedir. Onun bu sevgisi, Türkiye'nin temel değerlerinden biri olarak günümüze kadar taşınmış ve Atatürk'ün mirası içinde yaşamaya

devam etmektedir (Sönmez, 2004). Çocuklar, onun sevgisi ve önderliği altında büyüyerek, Türkiye'nin geleceğini daha güçlü bir şekilde inşa etmek için ilham almışlardır. Sevdiklerine hangi yaşta olursa olsun çocuk diye seslenen Atatürk'e göre, çocuk öncelikle sevgi demektir. Atatürk'ün çocuklarda en çok hoşuna giden yanı, saflıkları, ikiyüzlülük nedir bilmemeleri, bütün istek ve duygularını içlerinden geldiği gibi açıklamalarıdır (Soyak, Hasan,1965).

Mustafa Kemal Atatürk'ün çocuklara duyduğu sevgi, onun ölümsüzleşen mirasının bir parçasıdır. O, sadece bir lider değil, aynı zamanda çocukların kalplerinde yaşayan bir büyük lider olarak anılmaktadır. Onun sevgisi ve öğretileri, Türk milletinin her zaman geleceğe umutla bakmasını sağlamakta ve bu sevgi, ATATÜRK adını andığımız her an gönüllerde sıcak bir iz bırakmaktadır.

KAYNAKÇA

Çağlayan İnci, (2021), İletişim Çalışmaları Dergisi Sayı 2 Güz, s.101-116.

Özçelik Mücahit, (2011). 23 Nisan Çocuk Bayramı'nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları, Gazi Akademik Bakış, ,265-284.

Soyak, Hasan R. (1965), Doğumundan Ölümüne Kadar Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri , İstanbul: Hayat Yay.

Sönmez C., (2004), Atatürk'te çocuk sevgisi, Atatürk Araştırma Merkezi.

Talü, Ercüment E.,(1997) “Atatürk Çocukları Çok Severdi”; içinde Atatürk ve Çocuklar, Süleyman Karagöz, Ankara: Karagöz Yayınları.

ATATÜRK VE SPOR

Terbiye-i Bedeniyye Darülmualimin

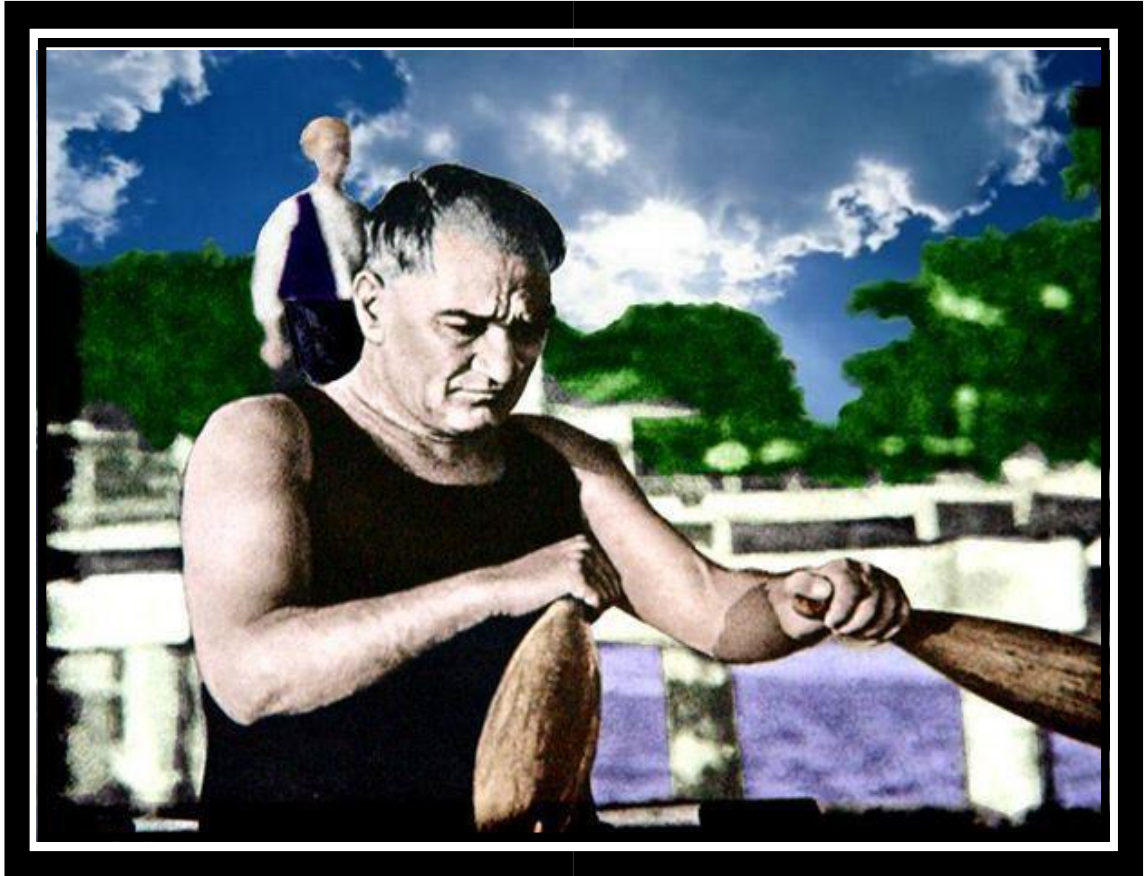
Öğr. Gör. Mehmet Akif POLAT

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu önderi Gazi Mustafa Kemal Atatürk; bilimden sanata, tarımdan sanayiye, siyasetten spora kadar hemen her alanda stratejik vizyon gösteren nadir liderlerden biridir. Onu bu denli önemli kılan ise akılcı yaklaşımları ve ileri görüşlü olmasıdır. Her alanda olduğu gibi spor alanında da güçlü bir ajandası olan Atatürk, beden eğitimi derslerinin okutulması için gerekli çalışmaları başlatmış ve 1923 yılında bu dersi zorunlu kılıp Millî Eğitim Bakanlığının programında yer alması için gerekli talimatları vermiştir. Bir lider için alınması gayet normal gibi gözüken bu kararın arka planını incelediğimiz zaman bir hayli dikkat çeken bir zamanla karşı karşıyayız. Beden eğitimi derslerinin verilmesi akabinde okulların ve kursların kurulması ile ilgili komisyon çalışmalarının tamamı Cumhuriyet kurulmadan önce alınmış, stratejik bir karardır. Bu karar dikkat çekici olsa da EskişehirKütahya savaşları sırasında Yunanlılarla yoğun mücadele altında olduğu bir zaman diliminde Ankara'da Eğitim Kongresinin (Kapluhan, 2014), toplanılmasının kararını alan bir lider için şaşırtıcı bir karar olmaktan uzaktır. Bilinmektedir ki; her bir disiplin alanı onun için vatanın bağımsızlığı kadar önemlidir.

Atatürk, Cumhuriyet kurulmadan önce her bir konu başlığını reel-politik açıdan değerlendiren ve muasır medeniyetler seviyesine çıkmak için zaruri bir görev olarak gören bir liderdir. Her alanda olduğu gibi Atatürk; spor konusuna da ciddi bir eğilim göstermektedir. Zira ölümüne yakın zamanlarda ünlü Fransız dergisi "L'Auto" spora yaptığı katkılardan dolayı kendisinden övgüyle bahsederken "Dünyada ilk defa beden eğitimi dersini mecburi kılan devlet adamı o oldu" diye ifade etmiştir.

İlk Devlet Adamı, İlklerin Devlet Adamı...

Spor kavramı, Atatürk için elbette gençlerden bağımsız ele alınamaz. Zannedildiği gibi hedef sadece spor yapmak değil! Atatürk bu konuda ahlaki değerlerin de yükselmesinde sporu işaret etmiştir. Günümüzde gençlik ve spor olarak bilinen tüm kurumların ismi Atatürk tarafından verilmiştir. Meşhur veciz ifadesinde "*Ben sporcunun zeki çevik ve ahlaklısını severim*" sözü akıl, bilim ve ahlak ifadesinin özeti niteliğindedir. "**Terbiye-i Bedeniyye Darülmualimin**" kurulması (Öztürk, 2007).



Gençleri ve sporu önceleyen adımların dönüm noktasıdır. Zaten çok geçmeden beden eğitimi yetiştirme kursu "**Gazi Terbiye Enstitüsü**" adı altında Ankara'da faaliyete geçmiştir. Başına Avrupa'da Beden Eğitimi öğrenimi görmüş Selim Sırrı Tarcan getirilmiştir. Atatürk'ün aldığı her kararın toplumun tümüne mal olmasına aşına olduğumuz gibi bu kararda da kadınların spordan uzak kalmaması ve toplumun merkezinde yer alması için İsveç'ten iki kadın eğitmen getirilerek kadınlarında beden eğitimi dersi almaları için girişimlerde bulunulmuştur. *"Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur"* diye ifade eden Atatürk konuyla ilgili takiplerini sıkı şekilde devam etmiş ve spor alanında başarılı olan genç sporcuların ilk defa Avrupa'da müsabakaya girmelerinin de önünü açmıştır (Özalp, 2011). Bunun üzerine millî mefkûresinde yer alan fikirlerini şu şekilde dile getirmiştir. *"Türk sporculuğu uluslararası alanda layık olduğu yeri kazanacaktır. O zaman Türk sporculuğu ilke ve ulus yaşamında etkinleştiği kadar birazda medeni ve belki de benim tahminimden çok bir uygarlık simgesi olacaktır."*

Fen ilimlerinden doğa bilimlerine oradan sosyal ve beşerî alanlara kadar ilklere imza atan Atatürk kimi zaman savaş ortasında öğretmenler ile toplantı yapan kimi zaman Cumhuriyetin kurulma aşamasında bir spor dalının gençlere armağan edilmesine kadar fikri bütünlüğe sahip olduğuna şahit olmaktayız. Kursların açılmasından okulun zorunlu tutulmasına devamında Avrupa'da bir Türk gencin engin fikirleri, ahlaklı ve kabiliyet sahibi bir temsilde bulunmasına giden yolda meselenin irade, inanç ve adanmışlık olduğunu görmekteyiz.

Atatürk, sporun teşvik edilmesinden bahsederken aslında bir medeniyetin kurulmasında bütünlük ilkesinin ince dokunuşlarını bizlere öğretmiştir. Kültür ve medeniyet, Ahlak ve zekâ kavramlarının sporla bütünlük arz ettiği öğretisi her birimiz için bir ders niteliğindedir. Akıl ve bilimin her alanda zemin kazanması için büyük mücadele veren Atatürk sportif örgütlenmenin sadece halk kültürü içinde hapsolmaması için bilimsel veriler ve profesyonel yaklaşım ile Türkiye gençlerini ve kadınlarını uluslararası arenada temsil düzeyine çıkarmıştır.

Atatürk'ün Sporcu Kişiliği ve Sporculara Bakışı

Selanik Askeri Rüşdiyesi'nde Jimnastik öğretmeni Teğmen Habib Bey'in kendisine olan desteği ile birlikte spora yakından ilgi duymaya başlayan Atatürk, Güreş'e olan merakı bilinmekteydi. Güreş ve yüzme gibi spor branşlarına vakit ayırdıktan sonra at binme ve cirit atma gibi geleneksel sporlara yönelmeye başladı. Sporun hemen her dalını merak eden Atatürk Manastır Askeri İdadisi'nde "Jimnastik" derslerinde, İstanbul'daki Harp Okulu'nda ve Harp

Akademisi'nde "Ta'lim ve Tatbikat" derslerinde başarılar elde etmiştir. Çeşitli spor dallarını deneyen, öğrenen ve başarılı şekilde devam ettiren Atatürk aslında Türkiye Cumhuriyeti'nin gençlerini ve kadınlarını da teşvik etmiştir. Beden eğitimi çalışmalarının usul ve esasına uygun şekilde yapılabilmesi için sporculara görevler vermiştir. Atatürk, sporcuların yetiştirilmesi ve başarılar elde etmesini ülkenin medeniyet göstergelerinden biri olarak görmüştür. Bu bağlamda: *"Muvaffak olmak için her türlü muavenetten ziyade bütün milletçe sporun niteliği, kıymeti anlaşılmalı ve ona kalpten sevgi göstermek, onu vatani görev saymak lazımdır."*demektedir. Spor faaliyetleri ile ilgilenen her bir Türk gencini milli terbiyenin ana unsuru olarak görmüş ve bu düşünceyle memleketin her karış toprağında sporun teşviki için gayretleri olmuştur (Süslü, 1986).

Milletçe sporu bir inkılap hareketine dâhil eden Atatürk sporlar ilgili kursların açılmasından müfredat konuların belirlenmesine kadar olayların öznesi olarak yer almıştır. Esasında milletin her alanda kalkınması için medeniyet tasavvuru inşa eden ve milletçe özgüven, saygınlık ve başarıyı kazandıran bir duruş sergilemiştir. O, sadece bir sporu ve sporcuyu düşünerek hareket etmedi O, gelecek yarınlar için her bir Türk gencinin her alanda varlık gösterip Türk Milletinin bağımsızlık simgesi olan al bayrağını dalgalandırmasını istedi. Çünkü; *"Zafer, 'zafer benim' diyebilenindir. Başarı ise, 'Başaracağım' diye başlayarak sonunda 'Başardım' diyebilenindir."*

KAYNAKÇA

Atatürk Kültür, (1997) Atatürk'ün Söylev Demeçleri, Cilt III, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara.

Kapluhan Erol, (2014), "1921 Maarif Kongresi'nin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi", Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, s.124-134

Cemil Öztürk, (2007). "Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası", Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Özalp Kâzım, (2011.) "Anılar Belgeler", Derleyen: Atilla Oral, Demkar Yayınevi, İstanbul.

Gençlerin değişik alanlarda eğitim görmeleri amacıyla yurt dışına gönderilmelerine ilişkin basına yansıyan bir haber için bkz.; Vatan, *"Avrupa'ya Tahsile Gidecek Gençlerimiz"*, 08/01/1925.

Sönmez Cemil, (2004). “Atatürk’ün Yetiřmesi ve Öğretmenleri”, Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

Ařir Savaşır Vildan, (1981). “Atatürk’ün Sporla İlgisi”, *Atatürk ve Spor Sempozyumu*(İstanbul/17 Aralık 1981), İstanbul.



ATATÜRK VE HAYVAN SEVGİSİ

Doç. Dr. Nevçivan GÜLDAŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk güçlü, iradeli, zeki ve entelektüel bir deha olmasının yanı sıra tüm canlılara duyduğu sevgi ile örnek alınacak bir liderdir. Onun vatan ve insan sevgisi kadar büyük olan hayvan sevgisini göz ardı etmemek gerekir.

Süleyman Asif İlbay anılarında Atatürk'ün hayvan sevgisinden şu şekilde söz etmiştir:

“Kararları ne kadar kesin ve iradesi ne kadar kuvvetliyse, his tarafı da o kadar zengindi. Millî mücadeleden sonra, bir gece çok sevdiği bir tayın ruama yakalanışını anlattı.

Veterinerler yanına yaklaşmasını men etmişler ve öldürmek mecburiyetinde kalacaklarını bildirmişler. Nihayet o kadar ısrar etmiş ki, eldiven giyerek tayı okşamasına müsaade edilmiş. Zavallı hayvanı okşarken gözyaşlarını tutamadığını söyleyen Gazi ‘Çocuğum olmadığında hikmet ve isabet varmış, eğer bir evlat kaybetmek felaketine uğrasaydım, kalbim elem ve kedere dayanamazdı’ demişti.” Bu sözler Mustafa Kemal Atatürk'ün hayvanları bir evlat gibi gördüğünün, merhamet yüklü yüreğinin yansımasıdır.

Atatürk'ün hayvan sevgisi çocukluk yıllarına, babasının vefatından sonra annesi ve kız kardeşi ile birlikte dayısının Selanik yakınlarındaki çiftliğinde yaşadığı yıllara dayanır. Buradaki gönüllü işi tarlaları kargalardan, kargaları da köpeklerden korumaktı. Henüz altı yaşında iken bir gün çiftlikte yaralı bir karga bulur, yarasını sarar ve ismini de Hacı koyar. Hacı ismi çiftlikte çalışan kâhya Muharrem'in herkesçe benimsenen takma adıdır. Ne yazık ki bu yaralı, güçsüz kalmış karganın ömrü kısa olur, iyileşemez ve ölür. Buna çok üzülen küçük Mustafa kargasını bir dut ağacının altına gömer ve ağaca da “Hacı Dutu” adını verir. Hayvan sevgisi böyle hüzünlü bir hikâye ile başlayan Mustafa'nın daha sonra iki köpeği olur. Cin ve Alev adını verdiği bu köpekleri ile çok güzel günler geçirir.

Daha sonraki yıllarda, Selanik'teki Askeri Rüştîye Okulu'na devam ettiği dönemlerde atlara merak salar, hatta haftanın son günlerinde okula atla gidip gelmeye başlar. Mustafa Kemal'in hayatında atlar her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Atlarla gezintiler yapmayı sever, yorulduğu zaman atının sırtında dinlenirdi. Diğer yandan atları da onu başka türlü severler, bakıcıları ile anlaşılamayan en huysuz atlar bile Mustafa Kemal'in sesini duyduklarında

sakinleşirlerdi. En çok sevdiği atı Sakarya idi ve onu eşi Latife hanıma hediye etmişti. Bir seferinde kırbaç kullanan atlı tramvay sürücüsüne kızarak kırbaça gerek olmadığını söylemiştir.

Tüm hayvanlara karşı sevgisi vardı ama köpeklerin onun yaşamındaki yeri apayrıydı. Sofya’da askeri ateşe iken Alp adında bir köpeği olur ve 1. Dünya Savaşı yıllarında doğu cephesinde onunladır. Bu köpeğin Atatürk’ün yatak odasının kapısında beklediği ve onun izni olmadan hiç kimseyi içeriye bırakmadığı anlatılır. Hatta Atatürk’ün sabah uyanış zamanını ezberlemiş olan Alp, Atatürk kalkması gereken zamandan biraz fazla uyusa endişelenir ve üstüne çıkarak nefesini kontrol edermiş. 1918 yılında Nablus’da uçak bombardımanında kaybolan Alp için Atatürk çok üzülür. Kurtuluş savaşında bir Yunan subayının otomobil içinde bırakıp kaçtığı köpeğe sahip çıkan Atatürk ona Alber adını koyar.

Beyaz-sarı renklerde bir av köpeği olan Alber’i çok sever, arkadaşı gibidir, her yerde onunladır. Cumhuriyet ilan edildiğinde de yanındadır. Alber’in ölümü Mustafa Kemal’i derinden yaralar.

Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatındaki en önemli hayvan hiç kuşkusuz Foks adındaki köpeğidir. Atatürk bir sabah gezisinde Yalova’da seyyar fotoğrafçılık yapan Hasan Efendi’nin henüz yavru olan köpeği Foks’u görür ve çok beğenir. Foks’u çok sevmesi ve ilgilenmesi üzerine Hasan Efendi köpeği Atatürk’e hediye etmek ister. Bunun üzerine Atatürk yaverine “Bu adamı memnun ediniz der” ve 50 lira verirler. O zamanlar 50 lira oldukça önemli bir paradır. Böylece fotoğrafçının köpeği Foks, Atatürk’ün köpeği olur ve Çankaya Köşküne yerleşir. Foks kahve renginde bir erkek köpektir. Irk olarak bir kaynakta puanter, bir başka kaynakta ise yavru iken tüyleri çok güzel olan bir sokak köpeği olarak geçer. O da önceki Alp ve Alber gibi Mustafa Kemal’in yatak odasında uyumaya başlar. Atatürk’ün karyolasının ayak ucunda onun için özel olarak diktirilmiş minderinde yatar. Atatürk yemek yerken masanın altında yatıp, uykuya gidinceye dek Atatürk’ü bekler, sahibi uyuduktan sonra minderinde kıvrılırdı. Atatürk de ona çok düşküncü, yaramazlık yaptığında bile kızmaz gülerken izlerdi. Foks da Atatürk’ün yanından ayrılmaz, gireceği salona herkesten ve Atatürk’ten önce koşar ve adeta Atatürk’ün geldiğini haber verir gibi davranırdı. Balolarda, törenlerde dahi daima protokolde yer alan Foks Atatürk’ün otomobilinde baş köşeye yerleşirdi. Atatürk ile tanışma şansına sahip olan yabancı diplomatların çoğu Foks’u tanıyordu. Atatürk nereye gitse onu da götürür, yurt gezilerinde bile yanından ayırmazdı. Gaziantep gezisinde Foks’u durgun gören Atatürk onu çok iyi tanıdığı için

birinin onu azarlayıp üzdüğünü düşünmüş ve haklı çıkmıştır. Meğer mutfakta yemekleri koklarken yakalanan Foks konağın aşçısı tarafından azarlanmış.

Foks en önemli görüşmelerinde bile Atatürk'ün yanında olurdu. Çok sadık, çok duygulu, hassas, iyi yetiştirilmiş, koruyucu, muhafız hizmeti gören bir can dostuydu. Çocuklar da Atatürk'ü köpeğiyle birlikte seviyorlardı. Kastamonu'da küçük bir çocuk Foks'un yanına yaklaşır ve onu sevmeye başlar. Bunun üzerine Atatürk çocuğa sorar, "Beni mi çok seviyorsun, köpeğimi mi?". Çocuk son derece samimi bir şekilde "Köpeğinizi daha çok seviyorum" der. Atatürk nedenini sorunca da "Çünkü o sizi koruyor" diye yanıt verir.

Atatürk, Foks'un her şeyiyle yakından ilgilenirdi. Köşke ikinci bir köpek gelmesini kıskanan Foks, bir gün kendisini kaldırmak isteyen Atatürk'ün elini ısırır. Yaşamı boyunca hayvanların öldürölmelerine karşı çıkan Mustafa Kemal Foks'un bu hareketine hiç sinirlenmemiş ve eline pansuman yapılırken "Foks fenalık yapmak için ısırmadı" demiştir. Ama etrafındaki kişiler "Sahibini ısırın köpekten hayır gelmez" diyerek Foks'un ilaçla sonsuza dek uyutulması için ısrar ederler. Atatürk'ün buna izin verip vermediğı bilinmiyor ama Foks o günlerde hayatını kaybeder. Atatürk buna çok üzüölür, günlerce yüzü gülmez, Foks'un konusu her açıldığında gözleri acı ile dolar.

Bu arada Atatürk Orman Çiftliğı'nin veterinerleri Foks'un cenazesini gömmezler ve Atatürk'e bir sürpriz yapmak için Foks'un derisini yüzüp içini samanla doldurup göz yerlerine de cam göz takıp camekan içine koyarlar. Yolu bir gün çiftliğe düşen Atatürk içeriye girdiğinde Foks'un doldurulmuş bedenini ve donuk gözlerini görünce çok kötü olur, öfkesini gizlemeye çalışarak "Sevdiğim bir köpeğı böyle görmek istemem, kaldırın onu" der ve yöneticilere "çiftliğe gömün" talimatını verir. Atatürk'ün elini ısırın köpekten "sevdiğim" diye söz etmesi oradaki kişileri şaşırtır. Bunun üzerine Atatürk şöyle der: "Her ısırana kızılmaz, hele Foks can acıtmak, fenalık yapmak için ısırmamıştır."

Foks'un doldurulmuş cansız bedeni hemen kaldırılır ve uzun yıllar Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı'nda muhafaza edilir, 26 Ağustos 2002'de Anıtkabir'de açılan Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'ne nakledilir. Tüm bu hayvanlardan ayrı olarak Birinci Dünya Savaşı sırasında Türk ordusunda görev yapan bir Alman subay anılarında "Sadık" isimli köpeğini Atatürk'e hediye ettiğini belirtmiştir. Ayrıca Çankaya Köşkü'nde uzun, beyaz tüylü bir Ankara kedisi ve Coli isimli bir köpeğinin olduğu bilinmektedir.

Atatürk'ün hayvanlara olan sevgisi bambaşkaydı, onlara karşı yüreğinde sonsuz bir merhamet besliyordu. Hayvanlar da bunun farkındaymış gibi davranıyorlardı. Atatürk Silifke ziyaretinde bir çiftliği de ziyaret etmiş ve kimseye haber vermeden azgın bir boğanın yanına girmiş. Çok tehlikeli olan, bakıcının bile korktuğu bu boğa Atatürk'e hiçbir şey yapmamış. Hayvanları çok seven Atatürk onların kesilmelerine dayanamamış. Bir İzmir ziyaretinde onun şerefine kesmek istedikleri kuzuyu kurtarmak istemiş ama yetişememiş, kesilen kuzunun akan kanına bakmaya dayanamadığı için oradan uzaklaşmıştır. Atatürk kuşları da çok severdi, iki tane beyaz kanaryası vardı ve onları zaman zaman kafeslerinden çıkarıp uçmalarını sağlar, onlar uçarken çok mutlu olurdu. Ayrıca Çankaya köşkünün arka bahçesinde beslediği güvercinleri de vardı. Bir akşam Florya deniz köşkünde misafirleri ile yemekti ve bir büyük tabak bıldırcın kebabı sofranın ortasına konuldu. O sırada sofranın diğer ucunda oturan Salih

Bozok, eğlence olsun diye cebinden bir canlı bıldırcın çıkarıp sofranın kenarına koyar. Işıktan ve kalabalıktan ürken kuş tabakların üzerinden koşa koşa Atatürk'ün kucağına atlar ve saklanır. Ortalık bir anda sessizleşir. Atatürk kuşu alır, sever ve garsona kebab tabağını göstererek "Bu tabağı kaldırınız ve bir daha soframa bu kuşun yemeğini getirmeyiniz" der.

Atatürk'ün hayvan sevgisi içten gelen saf bir sevgiydi. Kendi hayatı pahasına bir ulusa bağımsızlığını armağan eden bir liderin tüm canlılara böyle bir sevgi beslemesi tabii ki hiç şaşırtıcı değildir. Ulu önderimizi özlem, minnet ve saygı ile anıyor, onun hayvan sevgisinin tüm insanlara örnek olmasını diliyoruz.

KAYNAKÇA

Yasar S (2018). Atatürk'te Hayvan Sevgisi. Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi, 13(25), 31 - 55.

Akçiçek E (2007). "Atatürk'ün Köpeği Foks", Az Bilinen Yönleriyle Atatürk, Editör: Necmi Ülker, Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri, İzmir.

Akçiçek E (2007). "Atatürk'ün Uşağı Cemal Granda Anlatıyor", Omay Ofset Basım Ambalaj Ve Reklam San.Tic.Ltd.Şti., Ankara.

Akçiçek E (2008), "Atatürk'ün Yanı Başında, Çankaya Köşkü Kütüphanecisi Nuri Ulusu'nun Hatıraları", Derleyen: M. Kemal Ulusu, Doğan Egmont Yayıncılık Ve Yapımcılık Tic. A.Ş., İstanbul.

Atay F R (1984). "Çankaya", İstanbul.

Banoğlu N A (1978). "Nükte Ve Fıkralarla Atatürk", İnkılâp Ve Aka Yayınları, İstanbul.

Erendil M (1988). “İlginç Olaylar Ve Anekdotlarla Atatürk”, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Gökçen S (2007). “Atatürk’le Bir Ömür, Anıları Kaleme Alan:Oktay Verel”, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Kal N (2001). “Atatürk’le Yaşadıklarını Anlattılar”, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Sönmez C (2004). “Atatürk’te Doğa Sevgisi Ve Çevre Anlayışı”, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Salman G (2015) “Yalova Benim Kentim”, Dönence Basım Ve Yayın Hizmetleri, İstanbul.



MUSTAFA KEMAL ATATÜRK VE SAĞLIK

Doç. Dr. Oya SAYIN

“Beni Türk hekimlerine emanet ediniz!”

“Devlet durumunda bulunan siyasal kuruluşların en birinci görevi, ulusun sağlıklı kalması için gerekli yaşam koşullarını gerçekleştirmektir. Kendine devrimin ve devrimciliğin çeşitli ve yaşamsal görevler verdiği Türk vatandaşının sağlığı ve sağlamlığı, her zaman üzerinde dikkatle durulacak ulusal sorunumuzdur. “

“Türk vatandaşının sağlığı ve sağlamlığı, her zaman üzerinde durulacak ulusal sorunumuzdur; çünkü Cumhuriyet, düşünsel, bilimsel ve bedensel bakımlardan güçlü ve yüksek düzeyli koruyucular ister.”

“Devlet; güvenlik ve huzuru sağlamak için, ülkeyi savunmak için, sağlıklı, iyi yetişmiş, anlayışları, ulusal duyguları, yurt sevgileri yüksek yurttaşlara gereksinim duyar. Bu yüzden, yurttaşların eğitim ve öğretimiyle, sağlığıyla yakından ilgilenmek zorundadır.

“Bir ulusun hasta olması demek, yıkıma uğraması demektir. O halde kurtuluş; ancak toplumdaki hastalığı tanılayıp sağıltmakla olanaklıdır. Sağaltım bilimsel ise şifaya erişilir; yoksa hastalık yerleşir, iyileştirilemez.”

“Her tür sağlık savaşımını, olanaklı olan hızla ve geniş bir biçimde izleyerek gerçekleştirmek, başlıca hedeflerimizdendir.” (Ahmet Saltık)

Atamızın bu ifadeleri sağlığa ne kadar fazla değer verdiğini göstermektedir...

Atatürk”ün devrimleri ve devrim anlayışı yıllardır incelenmiş ve anlatılmıştır. 1920 – 1945 yılları “Atatürk Dönemi” olarak ele alınmıştır. Sağlık yönünden Türkiye Cumhuriyeti’ndeki en önemli gelişme Atatürk önderliğinde Sağlık Bakanlığı’nın 2 Mayıs 1920 yılında kurulmasıdır. Böylece Atatürk sayesinde Sağlık hizmetlerine Bakanlık düzeyinde statü verilmiştir. Dr. Adnan Adıvar Sağlık Bakanı olarak göreve başlamıştır. Bu dönemde sağlık hizmetlerinde yapılan çalışmalarda, savaş yaralarının sarılması ve mevzuat alt yapısının geliştirilmesi amaçlanmıştır (Aksakal,2017; Çavmak, 2017; Ağırbaş, 2011).

10 Mart 1921 de Dr. Refik Saydam bakan olarak görev almış ve sağlık alanında koruyucu sağlık hizmetleri ön planda tutulmuştur. Tedavi edici hizmetlerde yerel yönetimlere

devredilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Sivas, Kayseri, Ankara, İstanbul, Erzurum ve Diyarbakır'da Sağlık Bakanlığına bağlı Numune hastaneleri kurulmuştur (Çavmak,2017).

1923'te Cumhuriyetin kurulmasıyla Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Sağlık alanındaki çalışmalar ve araştırmalar hızlanmıştır. Bugünün temelini oluşturan yasalar 1928, 1930 ve 1933 tarihlerinde yürürlüğe girmiştir (Gül,1988).

Cumhuriyet döneminin başlıca sağlık sorunu salgın hastalıklardır. Savaşların sebep olduğu sosyo-ekonomik yıpranma, insan gücü ve kaynaklarının yetersizliği sağlık problemlerin çözümünde engel teşkil etmiştir. Bu yıllarda 4100 kişiye 1 hasta yatağı düşmektedir.

1924 yılından itibaren hastanesi olmayan ilçelerde sağlık hizmetini karşılamak amacıyla dispanserler kurulmuştur. Sağlık çalışma programında sağlık alanındaki politikalar 1925 yılında sağlıkta yedi temel hedefler olarak ele alınmıştır. 1930 yılında çıkarılan Umumi Hıfzısıhha kanunu sağlığın anayasası olarak kabul görmüştür. Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam tarafından Hıfzısıhha Enstitüsü kurulmuş, Türk Kızılay Cemiyeti yeniden şekillendirilmiş, Numune hastaneleri ve Verem Sanatoryumu açılmıştır. Bu dönemde "Sağlık Mevzuatı" geliştirme, sağlık sisteminde yapılandırma ve örgütlenme amaçlanmıştır. Dönemin tek Tıp Fakültesi olan İstanbul Üniversitesi'nde öğrenci sayısını arttırmak amacıyla öğrenci yurtları açılmış, doktorlara zorunlu hizmet getirilerek devletin doktor ihtiyacı karşılanmış, ihtiyaçlar doğrultusunda doktor, sağlık memuru ve hastabakıcı yetiştirilmeye çalışılmıştır (Aksakal, 2017; Ağırbaş, 2011; Aydın,1995).

Atatürk sağlık alanında yapılan çalışmaları konuşmalarında yer vermiş ayrıca bu alanda yapılacakları da özellikle TBMM konuşmalarında dile getirmiştir:

1 Kasım 1928 TBMM açılış Konuşmasında:

"Sağlık uğraşısına gösterdiğiniz ilgi ve ülkede bu yolda elde edilen sonuçlar bu çalışmaların genişletilmesini gerekli kılmaktadır. Bu yıl Genel Hıfzısıhha Kanunu tasarısının Büyük Meclise sunulması kararlaştırılmıştır."

1 Kasım 1929 TBMM açılış Konuşmasında:

"Geçen yıl ülkenin sağlık işlerinde önemli bir aksaklık görülmemiştir. Sağlıkla ilgili gelişmelerin her türünü elden geldiğince, hızlı ve geniş bir biçimde izlemek, başlıca amaçlardan biri olmalıdır."

Atatürk sağlık konusunu milli bir mesele olarak ele almış ve sağlık sistemini devletin bir asli görevi olarak görmüştür. Atatürk Kurtuluş savaşı devam ederken sağlıkta yapılanma süreçlerini devam ettirmiştir. Atatürk döneminde izlenen sağlık politikaları ve yasaları günümüze ışık tutacak, yol gösterecek nitelikte olmuştur. Bundan dolayıdır ki her alanda olduğu gibi sağlık alanında da ATAMIZIN izindeyiz...

KAYNAKÇA

Saltık, Ahmet. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı ADD Bilim Kurulu Yazmanı, www.ahmetsaltik.net.

Aydın, Erdem (1995). Atatürk'ün Sağlık Kavram Ve Anlayış. Ankara Tıp Mecmuası (The Journal Of The Faculty Of Medicine) Vol. 48 : 43-20.

Çavmak, Şeyda, Dođancan Çavmak (2017). Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi Ve Sağlıkta Dönüşüm Programı. Sağlık Yönetimi Dergisi.1:1:48-57.

Aksakal, Halil İbrahim (2017). Dr. Refik Saydam Önderliğinde Cumhuriyet Dönemi Sağlık Hizmetlerini Modernleştirme Çabaları. The Journal Of International Social Sciences Cilt: 27, Sayı: 1, Sayfa: 219-231.

Ağırbaş, İsmail, Yrd. Doç. Dr. Yasemin AKBULUT, Doç. Ömer Rıfkı ÖNDER (2011). Atatürk Dönemi Sağlık Politikası. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S 48:733-748 .

Gül, Muhittin (1988). Atatürk Dönemi Sağlık Politikası. Gazi Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi. Cilt: 5 Sayı: 1, 249 - 258.

[https://tr.wikisource.org/wiki/Atat%C3%BCrk%27%C3%BCn_TBMM_3._d%C3%B6nem_2._yasama_y%C4%B1%C4%B1_a%C3%A7%C4%B1%C4%B1%C5%9F_konu%C5%9Fmas%C4%B1_\(1_Kasım1928\)](https://tr.wikisource.org/wiki/Atat%C3%BCrk%27%C3%BCn_TBMM_3._d%C3%B6nem_2._yasama_y%C4%B1%C4%B1_a%C3%A7%C4%B1%C4%B1%C5%9F_konu%C5%9Fmas%C4%B1_(1_Kasım1928))

[https://tr.wikisource.org/wiki/Atat%C3%BCrk%27%C3%BCn_TBMM_3._d%C3%B6nem_3._yasama_y%C4%B1%C4%B1_a%C3%A7%C4%B1%C4%B1%C5%9F_konu%C5%9Fmas%C4%B1_\(1_Kas%C4%B1m_1929\)](https://tr.wikisource.org/wiki/Atat%C3%BCrk%27%C3%BCn_TBMM_3._d%C3%B6nem_3._yasama_y%C4%B1%C4%B1_a%C3%A7%C4%B1%C4%B1%C5%9F_konu%C5%9Fmas%C4%B1_(1_Kas%C4%B1m_1929))



ATATÜRK VE EDEBİYAT

Öğr. Gör. Dr. Serçin SUN İPEKEŞEN

Mustafa Kemal Atatürk'ün dünyaca kabul görmüş liderlik becerileri, geleceğe dair vizyonu ve modernleşme ile ilgili çabaları, çalışmaları tüm dünyada saygıyla anılmaktadır. Atatürk'ün liderlik tarzının ve düşün dünyasının temelinde, öğrencilik yıllarından itibaren okuduğu kitapların büyük bir etkisi olduğu bilinmektedir. Bu derlemede, Atatürk'ün kitaplara olan sevgisini ve ilham kaynağı olarak gördüğü kitapları inceleyeceğiz.

Mustafa Kemal Atatürk, öğrenciliğinin erken yıllarından itibaren edebiyata karşı büyük bir ilgi gösterdi. Özellikle tarih, askeri strateji, siyaset ve bilim konularına duyduğu ilginin yanı sıra kurgu romanları da okuyor; onları sadece bir eğlence aracı değil aynı zamanda bir rehber olarak da değerlendiriyordu. "Atatürk'ün kütüphanesi" ibaresi ünlü bir tabirdir. Onun sık sık başvurduğu eserler, kendi yazılarına ilham kaynağı olan kitaplar, cephede bile yanından ayırmadığı romanlardan sıkça söz edilmiştir. Yaşamı boyunca yaklaşık 4000 kitap okuduğu bilinen Ata'mızın karakterinde, liderliğinde ve hayata bakışında izleri sürülebilecek eserlerden bir seçkinin bu çalışmanın okuyucuları tarafından da ufuk açıcı olarak görüleceği düşünülmüştür. Mustafa Kemal Atatürk, edebiyatı; "Askerlik gibi yüksek idealist bir meslek için bile uyandırıcı, hedeflendirici, yürütücü ve nihayet fedakâr ve kahraman yapıcı" olarak tanımlamış; "Her insan cemiyeti ile bu cemiyetin, o gününü ve geleceğini koruyan ve koruyacak olan her kuruluş için en esaslı terbiye vasıtalarından biri" olarak kabul etmiştir.

Kendisini yakından tanıyan ya da onun bilim ve sanatla ilgilendiğini öğrenen birçok yabancı yazar ve bilim adamı eserlerini ona sunmak için âdeta birbirleri ile yarışmışlardır. Okumayı başlıca uğraş, kitabı da arkadaş edinen Mustafa Kemal Atatürk, saatlerini hatta günlerini okumakla geçiren bir insandı. M. Kemal Atatürk'ün okuma tutkusu, çocukluğunda oyundan daha çok zamanını alan, askerî okullarda dönemin baskılarına karşın uykusuz yatakhane gecelerini dolduran, savaşın en yoğun olduğu cephelerde bile etkinliğini sürdüren bir büyük tutkuydu. Kütüphanesinde okumakla geçen nice gecelerin sabaha uykusuz vardığına, birer akademik toplantı olan sofra görüşmelerinden, Boğaz'da yapılan motor gezilerine kadar çoğu konuşmalarının kitapla ve okuma ile ilgili olduğuna yakın çevresinde bulunanlar şahittir. Atatürk'ün kitap okumadaki belirgin özelliklerinden biri, incelediği konuya ilişkin ya da ilgisini çeken konulardaki kitapları, sürekli bir okuma ile bitirmeden bırakmamasıdır.

Bu konuda Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olarak uzun yıllar Atatürk'ün en yakınında bulunan Hasan Rıza Soyak şunları anlatıyor: *“Okumayı çok severdi; genel bilgisini sürekli olarak artırmaya çalışırdı. Zengin bir kütüphanesi vardı. Okuması da, çalışması gibiydi; eline aldığı kitabı, eğer ilginç buldu ise bitirmeden bırakmazdı.”*

O zaman yolculuğumuza Selanik günlerinden başlayalım. Öğrenim hayatı boyunca özellikle Manastır Askerî Lisesi yıllarında biraz da arkadaşı Ömer Naci'nin etkisiyle bilinçli bir okuma faaliyetine başlayan Mustafa Kemal'in okuma sevgisi, ilerleyen yıllarda artarak devam edecektir. Manastır'da Mehmet Emin Yurdakul, Namık Kemal gibi dönemin güçlü Türk şairleri ile tanışan genç Mustafa, Harp Akademisi yıllarında özellikle ünlü Alman ve Japon komutanların hayatlarına ilişkin kitapları okumaya başlamıştır. İlk görev aldığı Şam'da, birlikte Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurdukları Tıbbiye'den atılma Dr. Mustafa Cantekin'in dükkânındaki felsefeye, sosyalizme ve devrime ilişkin Fransızca kitapları okumuştur. Manastır İdadi'si genç Mustafa'nın edebiyatla ilk tanıştığı yerdir. Ders kitaplarının yanı sıra şiir ve tiyatro eserleriyle tanışmıştır. Namık Kemal'i ilk defa okuyan Mustafa Kemal onun coşkun, akıcı dilinden çok etkilenmiş ve şiirlerini ezberlemeye başlamıştır. Okul yıllarında münazaralara ilgisi ve yeteneği üst düzeyde olan Atatürk, anılarında da bahsettiği gibi bu başarıyı tesadüfen yakalamamıştır.

“Fransızca'yı çok iyi biliyordu. Fransız romanlarını, şiirlerini Fransızca olarak asıllarından okumuş. Asker arkadaşlarından birinin dul hanımı Madam Corinne'e yazdığı mektuplarda bu romanlardan söz etmiştir. Türk edebiyatını, divan döneminden yeni akımlara dek iyi bilir, hele Tefik Fikret'i çok severdi” demektedir arkadaşı Agop Dilaçar.

Sadece Namık Kemal değil, Fransızca dilinden de seçkin eserleri okuyor, anlamaya çalışıyordu. Kolordu ve Ordu Komutanı olarak Doğu Anadolu'da bulunduğu dönemde ise birçok Türk ve yabancı yazarla birlikte Avrupa'daki son gelişmelere ilişkin kitapları okuduğu görülmektedir. Mesela, XVI. Kolordu Komutanı olarak Silvan-Bitlis yöresinde bulunurken 7 Kasım–25 Aralık 1916 tarihleri arasındaki 49 günlük sürede şu yedi kitabı okumuştur:

1. Namık Kemal, **Tarih-i Osmanî**, İstanbul, 1889.
2. Namık Kemal, **Makalât-ı Siyasiye ve Edebiyye**, İstanbul 1327 (1911).
3. Mehmet Emin Yurdakul, **Türkçe Şiirler**, İstanbul, 1316 (1900).
4. Tefik Fikret, **Rûbab-ı Şikeste**, İstanbul, 1316 (1900).

5. Ahmet Hilmi, Şehbenderzade, Filibeli, **Allah'ı İnkâr Mümkün Müdür?** İstanbul, 1327 (1911).
6. Georges Forsengrive, **Mebadi-i Felsefeden Birinci Kitap: İlmünnefs**, Çeviren: Ahmet Naim, İstanbul, 1331 (1915).
7. Alphonse Daudet, **Sopho, Moeurs Parisienne**.

Atatürk'ün cephede yanından ayırmadığı eserlerden biri hepimizin çok sevdiği Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" romanıdır.

Çalıkuşu – Reşat Nuri Güntekin (1922)

Eğitimci yazar Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu eseri, Atatürk'ün en sevdiği kitapların başında gelir. Hatta Çalıkuşu Atatürk'ün başucu kitabıdır.

Güntekin'in ilk olarak 1921 yılında tefrika olarak yayımladığı Çalıkuşu eseri, İstanbul ve Anadolu'da geçen ve arka planda Birinci Dünya Savaşı ile birlikte Osmanlı'nın son yıllarını anlatan bir romandır.

Mustafa Kemal, Büyük Taaruz öncesi Akşehir'de ki evinde dinlenirken okumaya başladığı Çalıkuşu için odada bulunanlara "Biliyor musunuz, gece Reşat Nuri Bey'in Çalıkuşu romanını okumaya başladım. Çok beğendim. İhmal edilmiş Anadolu'yu ve genç bir hanım öğretmenin yaşadığı zorlukları ne güzel anlatmış. Bitirince İsmet'e vereceğim. Sonra sizler de okuyun" demiştir.

Çalıkuşu romanı, iyi eğitim alan bir İstanbul kızının Anadolu'daki köylerde ve kasabalarda öğretmen olarak başından geçen serüvenleri anlatmaktadır. Karakterlerin duyguları, ülke gerçeklerinin birer yansıması misali okuyucuya sunulur. Bu hâliyle de döneminin şartlarını yansıtan, Anadolu insanına ayna tutan bir yapıt olarak her yaştan okurun ilgisini çekebilecek bir romandır. Bu eserin Atatürk'ün reformlarına da ilham olduğu düşünülür.

Beyaz Zambaklar Ülkesinde – Grigory Petrov (1923)

Genç Türkiye'nin kuruluşunda büyük etkileri olan Ata'mızın başucu eserlerinden biri de Grigory Petrov'un "Beyaz Zambaklar Ülkesinde" kitabıdır. Atatürk askeri okulların müfredatına koydurttuğu eser, tüm yoksulluğa, elverişsiz doğa koşullarına rağmen bir grup aydın kişinin Finlandiya'yı geri kalmışlıktan kurtarmak için verdikleri mücadeleyi anlatmaktadır. Kitapta askerlerden, din adamlarına, profesörlerden, öğretmenlere tüm meslek kollarındaki insanlar

biraraya gelerek omuz omuza mücadele vermişlerdir. Bu eserin Kuvay-ı Milliye ruhunu yaratmada Atatürk'e öncü olduğu bilinmektedir.

Toplum Sözleşmesi – Jean-Jacques Rousseau (1762)

Bunların yanı sıra 1762'de Cenevreli filozof Jean-Jacques Rousseau tarafından yazılan "Toplum Sözleşmesi" Atatürk'ün düşünce dünyasında derin etkiler bırakmıştır. İyi bir siyasi sistemin toplumun kanun önünde eşit olması ile mümkün olacağından bahseden eserde Monarşik düzene karşı yasal düzen savunulmaktadır.

Türkçülüğün Esasları – Ziya Gökalp (1923)

Türkiye'nin perde arkasındaki fikrîsel güçlerden bir eser olarak görülen Türkçülüğün Esasları, Ziya Gökalp tarafından 1923'te yayımlanmıştır. Eser, Türk sosyolojisinin kurucusu ve Türk milliyetçiliğinin en önemli düşünürlerinden biri olan Gökalp'in türlü zamanlarda yazdığı denemelerden oluşmaktadır.

Tılsımlı Deri – Balzac (1830)

Fransız Edebiyatı'nın önde gelen isimlerinden Balzac'ın kaleme aldığı ve Atatürk'ün orijinal dilde okuduğu Tılsımlı Deri romanı, Fransa'nın 19. Yüzyıldaki sosyal yapısının tarihsel bir tablosunu çıkarır ve kaleme aldığı karakterler ile toplumdaki sınıfların çatışmasını aktarır. Yalnız Atatürk'ün değil, diğer Türk aydınlarının da Fransız romancılığına ilgisi büyüktür.

Atatürk'ün kitap okumada dikkat çeken önemli bir özelliği de, okuduğu kitabın önemli bulduğu yerlerini kendine özgü işaretlerle belirlemesi, satır altlarını çizmesi ve sayfa kenarlarına notlar almasıdır. Atatürk'ün genellikle kırmızı ve mavi renkli kalemle, "*metin kenarını işaretlemek âdeti olduğu için, kitapları nasıl dikkatle okumuş olduğunu bu renkli işaretlerden*" anlamak mümkündür. Onun kitap okurken koyduğu işaretler ve bunların anlamları şu şekildedir:

"**xx**" : Önemli.

"**xxx**" : Çok önemli.

"**müh.**" : Mühim.

"**ç. müh.**" : Çok mühim.

"**D.**" : Dikkat.

"**?**" : Belirtilen fikri kabul etmiyor ya da şüpheli görüyor.

Cümlelerin altını bazen kırmızı, bazen de mavi kalemle çizmiştir. Kırmızı kalemle çizdikleri, fikri kuvvetli bulduğu ve kendisinin de katıldığı; mavi kalemle çizdikleri ise o fikri beğenmediği anlamına gelir.

Okumaya bu kadar düşkün olan ve güçlü bir düşünce adamı, fikir adamı olarak kendi ve milletin hayatını şekillendiren Mustafa Kemal Atatürk; çok önemli bir özel kitaplığa veya özel kütüphaneye sahipti. Bu seçkide yer veremediğim daha birçok tiyatro, şiir ve yazın dünyasına ait türlü metinler bu kütüphanede bulunmaktadır. Atatürk'ün sayısız özelliklerinden biri de edebiyatla kurduğu muhteşem dostluk. Ata'mızı sonsuz özlemle anarken hayranlık duymanın yanı sıra örnek alınması gereken bir güzel davranışını daha anmış olduk.

KAYNAKÇA

Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar, (2001) Cilt I-XXIV, Anıtkabir Derneği Yayınları, Ankara.

Borak, Sadi, (2004). Atatürk ve Edebiyat, Kırmızı Beyaz Yayınları, İstanbul.

Güler, Ali, (2001). Askerî Öğrenci Mustafa Kemal'in Notları (Arşiv Belgelerinin Işığında), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

Güler, Ali, (2003). Atatürk ve Cumhuriyet, Türk Metal Sendikası Türk-Ar Yayınları, Ankara.

Kazdağlı, G., (2003). Atatürk ve Bilim, 2. Baskı, TÜBİTAK Yayınları, Ankara.

Sönmez, Cemil, (1993). Atatürk ve Okuma Sevgisi, Ankara.

Turan, Şerafeddin, (1999). Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar, 3. Baskı, Ankara.

Turan, Şerafeddin, (2004). Mustafa Kemal Atatürk Kendine Özgü Bir Yaşam ve Kişilik, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Vurkaç, Y., (1985). Atatürk ve Kitap, Milliyet Yayınları, İstanbul.



ATATÜRK'ÜN KİŞİLİĞİ VE YANSIMALARI

Doç. Dr. Serpil Mungan Durankaya

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve önderi olarak, kişiliği ve düşünce sistemiyle önemli bir lider olmuştur. Atatürk'ün kişiliği, felsefi düşünceleri ve liderlik tarzı, Türk milletinden ve milli mücadele ruhundan güç almıştır (Saygılı 2022, Akyüz Y 1992). Araştırmacılar, Atatürk'ün kişiliğini anlamak için onun yapıtları, sözleri, davranışları ve çevresindeki değerlemeleri temel almaktadır (Aşkun, 1993). Atatürk'ün siyasi liderliği ve askeri liderliği, Türk milletine duyduğu inanç ve milli mücadelede gösterdiği kararlılık üzerine kurulmuştur (Saygılı 2022, Kolburan ŞG & Tasa H 2017).

Birçok çalışmada bir liderin bulundurması gereken nitelikler ile ilgili değerlendirmeler, analizler yapılmıştır. Atatürk, Stogdill'in düzenlediği liderlik nitelikleri listesinde bulunan niteliklerin hepsine sahip olan bir liderdir. Birbirine zıt olan fikirleri, sahip olduğu deha ile birleştirip ve sonunda anlaşmayı sağlayabilmesine olanak veren birleştirici liderlik yeteneği; zorlu koşullarda dahi doğru değerlendirmeler yapabilmesine ve kritik kararlar alabilmesine olanak sağlayan irade gücü ve serinkanlılığı; Milli Mücadele hareketine girerken, güvendiği ve inandığı fikirlerini halkına ve üst düzey yöneticilerine ifade edebilme, onları ikna edebilme yeteneği; ortaya çıkabilecek her türlü problem ve durumları çok daha önceden tahmin edip gereken önlemleri alabilmesini sağlayan analiz, önsezi ve ileriye görebilme yeteneği bunlardan bazılarıdır (Güney 1999, Kolburan, 2017, Çağdaş, 2005).

Atatürk'ün; söylevleri, gerçekleştirdiği devrimler, benimsediği ve ortaya koyduğu ilkeler, kendisi ile iletişimde ve etkileşimde bulunduğu kişilerin anıları birlikte değerlendirildiğinde kendisinin oldukça başarılı bir asker, etkili bir politikacı, mükemmel bir yönetici, uzman bir ekonomist, donanımlı bir eğitimci, eşsiz bir lider ve daha birçok özelliği bir arada barındıran devlet adamı olduğu gözler önüne serilmektedir (Senemoğlu N, 2018).

Eğitime verdiği önem Kurtuluş Savaşı sırasında Sakarya Savaşı'nın başlayacağı sinyallerinin olduğu zor koşullar altında cepheden Ankara'ya dönerek Maarif Kongresini toplamasından net bir şekilde anlaşılmaktadır. Türk öğretmen temsilcilerini bir araya getirmesi ve eğitim yönteminin değişmesi gerektiğini, gelişimi arttıracak eğitim politikalarının gerekliliğini vurgulaması eğitim reformumuzun önemli bir basamağını oluşturmuştur. Cehaleti yenmek ve çağdaş uygarlık düzeyine hatta üstüne çıkarmak kendisi için önemli bir hedeftir. Bu hedefe ulaşmak için ise hem doğu hem batı ülkelerinin sistemlerini incelemiş, eğitimcilerini ülkeye

davet etmiş ancak ne doğuyu ne batıyı taklit etmeyi düşünmemiştir. Bu Atatürk'ün engin görüşlülüğünün, eğitimin öneminin farkında olan ve kararlı kişiliğinin önemli bir yansımasıdır (Senemoğlu, 2018, Akyüz, 1992).

Atatürk, İzmir'e muvaffak ordusu ile girdiğinde, vatanın milli sınırlarını korumak amacıyla düşman ordusunu sadece denize dökmüş ardından ise başka ülkelerin özellikle çok yakınında bulunmasına rağmen doğduğu yer olan Selanik'i ele geçirme hırsı veya hissi ile hareket etmemiştir. Amacı sadece ülke sınırlarını korumaktır. Kişisel duygularını bir kenara bırakıp, bütün benliğini ülkenin çıkarlarına hizmet etmek amacıyla kullanmış bir liderdir (İnan, 1949). Atatürk, çocukluk ve gençlik dönemlerinde, içinde bulunduğu sosyal ve siyasal ortamı ayrıntılı gözlemleyerek, Türk ve Dünya tarihini okumuş, öğrenmiş ve değerlendirmesini yapmış ve bunlardan dersler çıkarmıştır (Akyüz, 1992). Atatürk, tarihi bir hafıza bilgisi olmaktan çıkarmıştır. Bu nedenle; "Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanı şaşırtacak kadar mahiyet alır" ifadesini kullanmıştır (İnan, 1949).

Atatürk yaratıcı ve zorluklarla mücadele edebilen, o zorlukların çözümü için çaba sarf etmeyi seven bir yöneticidir (Senemoğlu, 2018, Tarım ve Orman Bakanlığı 1981). Zorluklar karşısında soğukkanlı birisi olmakla birlikte çevresindekilere de güven ve cesaret veren mütevazı bir kişiliğe sahipti (İnan, 1949). Okumayı ve çalışmayı seven aynı zamanda da devlet liderleri veya kişilerle yapacağı görüşme öncesinde eserleri, yaptıkları ile ilgili bilgi sahibi olmaya özen gösteren bir karakteri vardı. Geleceğin istikbali olarak gördüğü gençlere her zaman sevgi ve övgüyle yaklaşırdı. Başarının anahtarının gençlerde olduğunu her fırsatta dile getirmeye çalışırdı (İnan, 1949).

Atatürk'ün kişiliği sadece ülkemiz iç ilişkilerinde değil, aynı zamanda dış ilişkilerinde de önemli bir rol oynamıştır. Birçok ülkeyle iş birliği, diplomatik ve dostluk ilişkileri kurulmuştur. Özellikle Türkiye ile ülkeler arasındaki ilişkiler, Atatürk'ün kişiliği, görüşleri ve faaliyetleri üzerinden incelenmiş ve bu ilişkilerin tarihine ışık tutulmuştur (Shpuza, 1990). Atatürk'ün kişiliği ve düşünceleri hem Türkiye'nin iç politikalarını hem de dış ilişkilerini derinden etkilemiştir (Aşkun, 1993).

Bu bağlamda, Mustafa Kemal Atatürk'ün kişiliği, felsefi düşünceleri ve liderlik tarzı hem Türkiye'nin tarihinde hem de günümüzdeki toplumsal yapıda önemli bir yer tutmaktadır. Onun

öngöröleri, ilke ve inkılapları, Türk milleti için ilham kaynağı olmaya devam etmektedir (Akyüz, 1992).

Atatürk geniş ve derin bir kültür sahibiydi. Milletini ve milletin çözüm bekleyen sorunlarını oldukça iyi analiz eden ve bunların neler olduğunu bilen bir devlet adamıydı. Kendisi yüksek muhakeme gücüne sahip olduğu için bir olayı ayrıntılarıyla düşünür, sonuçlarını değerlendirir ve doğru kararlar verirdi (Tünay, 2015).

Atatürk'ün kızlarına olduğu gibi Türk kadınlarına, kadın haklarına verdiği önem ve destek, kendisinin çeşitli söylemleri, yaptığı reformlar ve politikaları aracılığıyla geniş bir şekilde bilinmektedir (Dayı, 2000).

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve gelişimi sürecinde kadın haklarına büyük vurgu yapmıştır. 1926'da kabul edilen Türk Medeni Kanunu, pek çok Avrupa ülkesinde bile henüz kabul edilmemişken, kadın haklarına dair önemli düzenlemeler içermektedir. Bu kanun, Türk kadınlarına eşit medeni haklar tanıyan, kadınların seçme ve seçilme hakkını güvence altına alan, evlilik ve miras konularında kadınları erkeklerle eşit kılan çağdaş bir yasal çerçeve sunmaktadır (Dayı, 2000).

Ayrıca, Atatürk'ün kız çocuklarına olan sevgisi ve onlara eşit eğitim imkanları sağlama çabaları da bilinmektedir. Onun öncülüğünde açılan kız okulları, kadınların eğitime verdiği önemi gösterir. Atatürk, kadınların toplumsal, kültürel ve ekonomik yaşamın her alanında etkin rol oynamalarını teşvik etmiş ve bu doğrultuda çeşitli adımlar atmıştır (Sönmez, 2004, Gökçen S & Verel O , 1994).

Kadınlara verdiği önemin en önemli yansımalarından olan manevi kızları, Atatürk'ün vefatının ardından kendi alanlarında önemli isimler olmuşlardır. Kızlarına eğitimde özgürlük tanımış ve onların kendi alanlarında başarılı olmalarını teşvik etmiştir (Erdem, 2015).

Mustafa Kemal Atatürk'ün başarısının arkasında doğuştan gelen zekâ ve kişilik özelliklerinin yanında, cesareti, disiplini, sürekli okuması, çalışkanlığı, fikir alışverişine önem vermesi, inandıklarını sonuna kadar savunması, gerektiğinde tekrar gözden geçirmesi, gerçeği arama gücü, sorgulayıcı olması, ülkesine, halkına olan sevgisi, yaratıcı, mücadeleci ruhu ve eşsiz liderliğinin yanında daha birçok kişilik özelliklerinin bir arada olduğu bilinmektedir. Bu karakteristik özellikleri vatanımızın düşman işgalinden kurtulması, birçok devrimin

gerçekleşmesinde etkili olmuş, günümüze kadar ışık tutmuş hatta geleceğimize de tutmaya devam edecektir (Tünay, 2015, Kolburan G).

KAYNAKÇA

Akyüz, Y. (1992). Atatürk'ün eğitim düşüncesinin kökenleri. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 8(23), 233-240.

Aşkun, İ.C. (1993). Söylevdeki kişiliği ile Atatürk. Atatürk Yolu Dergisi, 3(11). https://doi.org/10.1501/Tite_0000000169.

Çağlar, G. (2000). Atatürk'ün Kişiliği. Atatürk Dergisi, 3(1).

Dayı, S.E. (2000). Atatürk'e göre Cumhuriyet öncesi ve sonrasında Türk kadını, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü Atatürk Dergisi, III (1), 115133.

Erdem, A. R. (2015). Atatürk'ün kadına ve kadın eğitimine verdiği önem. Belgi Dergisi, (9), 1266-1277.

Gökçen, S., & Verel, O. (1994). Atatürk'le bir ömür. Altın Kitaplar Yayınevi.

Güney, S. (1999). Davranış Bilimleri Açısından Atatürk'ün Liderliği. Ocak Yayınları.

İnan, A. (1949). Atatürkte Vatan Mefhumu ve Millet Sevgisi. Ankara Üniversitesi Dil ve TarihCoğrafya Fakültesi Dergisi, 7(4), 507-514.

Kolburan, Ş.G., & Tasa, H. (2016). Atatürk'ün lider kişiliği: Bilişsel faktörler çerçevesinde bir değerlendirme. Aydın İnsan ve Toplum Dergisi, 2(4), 79-98.

Saygılı, Z. (2022). Siyasi ve askeri bir lider olarak Mustafa Kemal Atatürk ve yönetim felsefesi. Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi, (18), 162-172.

Senemoğlu, N. (2018). Atatürk ve eğitim. Eğitim Dünya Dergisi. Web: <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~n.senem/makaleler/ataturk.htm> adresinden, 16.

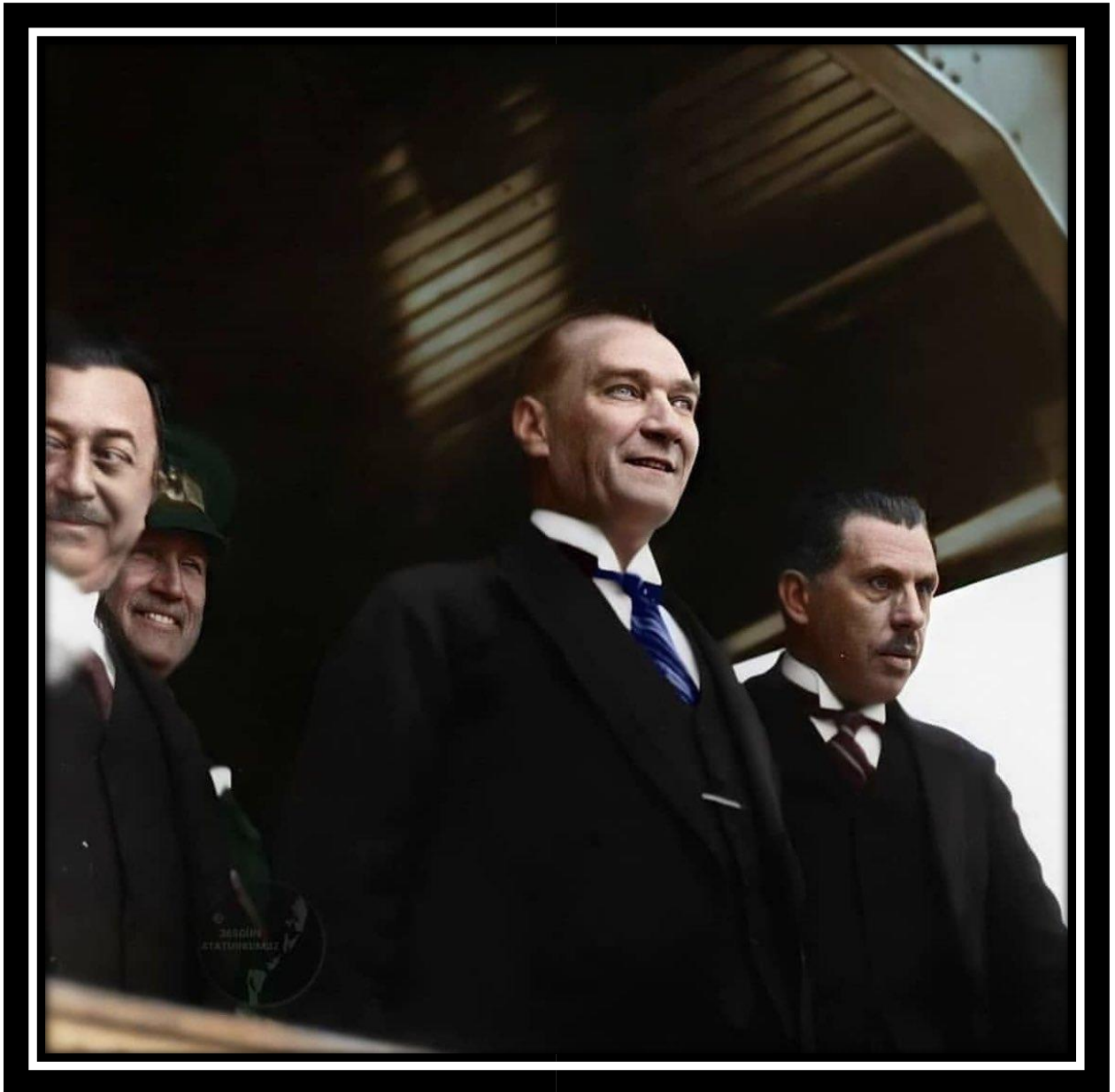
Shpuza, G. (1990). Atatürk ve Arnavutluk Türkiye ilişkileri. Atatürk Yolu Dergisi, 2(06).

Sönmez, C. (2004), Atatürk'te çocuk sevgisi, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Tarım ve Orman Bakanlığı (1981)- Atatürk ve tarım. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım ve Orman Bakanlığı, Basın-Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Orman Harita ve Fotogrametri Müdürlüğü,.

Tünay, B. (2015). Atatürk'ün üstün kişiliği. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 1(3), 847-862.

Tünay, B. (1985). Atatürk ve liderlik. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 1(2), 555-572.



ATATÜRK'ÜN BİLGELİĞİ VE TOPLUMA YANSIMASI

Öğr. Gör. Dr. Tuğba GÜLTEKİN

Bilge sözcüğü, dilbilim açısından bilmekten türetilmiş olup, Türk kültüründe özel bir anlam kazanmıştır. İsim ve sıfat olarak kullanılan “bilge” kavramı, Türkçe sözlüklerde bilgili, iyi ahlaklı, olgun, örnek kimse, çok ve sağlam bilen, bildiğini kendisi ve başkaları için en faydalı biçimde kullanan kimse olarak geçmektedir (Erüz ve Aksakal, 1984). Orhun Yazıtları incelendiğinde ise, bilge kişi, toplumu siyasi, ekonomik ve eğitim açılarından aydınlatan, toplumu iç ve dış tehditlere karşı uyaran, bütünleştiren bir insan tipi olarak resmedilmektedir (Ergin, 2005).

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı olarak, Türk milletine ilham veren bir liderdir. Onun kişiliğinde bilgelik, öngörü ve liderlik vasıfları ön plana çıkmaktadır. Atatürk'ün kişiliğindeki bu özellikler, sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplum hayatına da derinlemesine etki etmiştir. Atatürk'ün bilgelik vasfı, onun olağanüstü stratejik zekâsı ve uzun vadeli hedefleriyle kendini gösterir. Özellikle Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesi sırasında, Atatürk'ün önderliğindeki ordunun aldığı zaferler, onun askeri strateji konusundaki derin bilgisi ve kararlılığını yansıtmaktadır. Bu bilgelik, ulusal kurtuluş savaşının zorlu koşullarında bile hedefe odaklanmış bir liderin etkileyici örneğini sunar (İlkin, 1998).

Atatürk'ün bilgelik vasfının toplum hayatına yansımaları, Türkiye'nin modernleşme ve reform sürecinde açıkça görülmektedir. Atatürk, Türkiye'yi çağdaş bir ulus devleti olarak yeniden inşa etmek amacıyla bir dizi önemli reformu hayata geçirmiştir. Dil, hukuk, eğitim ve siyaset gibi alanlarda gerçekleştirilen bu reformlar, toplumun geleneksel yapısını modern bir temele oturtturarak bilgelik ve ilerleme arasında güçlü bir bağ kurmuştur (Cope, 2002).

Mustafa Kemal Atatürk, tarihte önemli bir figürdür. Onun liderliği ve bilgeliği, Türk toplumuna derin etkiler bırakmış ve Türkiye'nin modernleşme sürecinde dönüşümün temelini atmıştır. Bu yazıda, Atatürk'ün bilgeliği ve onun topluma yansıyan etkileri ele alınacaktır.

Atatürk'ün Bilgeliği:

1. Eğitim ve Bilgiye Verdiği Önem: Atatürk, eğitim ve bilgiye büyük önem verirdi. O, "Eğitimdir ki insanı, insanoğlu yapar" sözü ile eğitimin insan gelişimindeki temel rolünü

vurgulamıştır. Türkiye'de eğitim sistemini yeniden yapılandırmış ve okuryazarlık oranını artırmıştır.

2. **Çağdaşlık ve Modernleşme:** Atatürk, çağdaş dünyaya ayak uydurmanın önemini anlamış ve Türk toplumunu modernleştirmeye yönelik büyük bir çaba sarf etmiştir. Bu çerçevede, yasaları, alfabeyi ve giyim tarzlarını değiştirmiş ve batılılaşma çabalarını teşvik etmiştir.

Atatürk'ün Topluma Yansıması:

1. **Laiklik İlkesi:** Atatürk, Türkiye'yi laik bir devlet olarak kurmuş ve din ile devlet işlerini ayırmıştır. Bu ilke, Türk toplumunda dini ve siyasi ayrışmayı önlemiş ve farklı inançlara sahip bireylerin özgürlüğünü güvence altına almıştır.

2. **Kadın Hakları:** Atatürk, kadın haklarına büyük önem vermiştir. Türk kadınlarının siyasi katılımını teşvik etmiş ve eşitlik ilkesini benimsemiştir. Bu, Türk toplumunda kadınların sosyal ve ekonomik statülerinin yükselmesine katkı sağlamıştır.

3. **Eğitim ve Bilim:** Atatürk, eğitim ve bilimi teşvik ederek Türk toplumunun bilinçlenmesine yardımcı olmuştur. Üniversiteler kurulmuş, bilimsel çalışmalar desteklenmiş ve yeni nesillerin eğitimi için çaba gösterilmiştir.

4. **Demokrasi ve Yurtta Sulh, Cihanda Sulh İlkesi:** Atatürk'ün demokrasiye ve barışa verdiği önem, Türk toplumunda sürdürülebilir barış ve refahın temelini atmıştır. Bu ilke, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde barışçıl bir yaklaşım benimsemesine de öncülük etmiştir (Güçek, 1996; Sinanoğlu, 2006).

Atatürk'ün kişiliğini tamamlayan asker, siyaset adamı, önder, stratejist gibi özelliklerinin yanı sıra, ona asıl bilgelik vasfını kazandıran şey, onun kültürel değerlerle kurduğu ilişki, bilimsel yöntemleri, bilimsel bilgiyi algılayışı ve değişen toplumsal şartları milli birlik açısından yorumlama şeklidir. Bu bağlamda Türk kültüründe özel bir anlam taşıyan “bilgelik” vasfı, Türk toplumunu medeni toplumlar seviyesine çıkarmaya çalışan M. K. Atatürk'ün önemli toplum bilimsel özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Atatürk, toplumsal kurumların çökmeye başladığı, toplumsal değerlerden sapmaların ve bozulmaların görüldüğü bir dönemde, Türk kültürünün aydın bir yorumcusu olarak, milli kültür geleneğini başlatmış; temelinde “tek kültür” özelliği bulunan millet gerçekliğinin ortaya çıkmasını sağlamış; “Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk milleti denir...Bu millet efradı umum Türk camiası gibi aynı müşterek

maziye, tarihe, ahlaka, hukuka sahip bulunuyorlar” demek suretiyle, toplumda kültürel bütünleşmenin önemini vurgulamıştır (Baykal, 2004; İnan, 2000). Baltacıoğlu’nun belirttiği gibi, M. K. Atatürk’ün akıl kişiliğini yaratan özlerden biri olağan üstü nitelikteki sezgi gücüdür. Gerçektende, din, dil gelenekleri bir olanların bir millet olduklarını sezen M. K. Atatürk olmuştur (Baltacıoğlu, 1973).

Atatürk, bir taraftan milli olanı hayata geçirmeye çalışırken, diğer taraftan Türk kültürü ve düşüncesinin gelişimini evrensel boyutları ile ele alınmasına çalışmıştır. Nitekim, UNESCO’nun bugün üzerinde çalıştığı sorunların hepsinin Atatürk tarafından gündeme taşındığı şeklindeki bir ifade, UNESCO kayıtlarına geçirilmiştir (Karal, 1981). Gerçektende, Atatürk, milli olanla evrensel olanı bir arada düşünerek; bu anlayışla, Türk eğitim sistemine bir yöntem olarak yerleştirmeye çalışan bilge bir önderdir. 3 Ocak 1922’de yaptığı bir konuşma, Atatürk’ün evrensel düşünceye verdiği önemi göstermektedir:

“Dünyadaki son olaylar ve genel savaşın uyarışı yalnız Rusya’da, Türkiye’de değildir. Bütün insanlığın anlayışında önemli izlenimler doğurmuştur. Ne var ki, az zaman içinde, bütün dünya hakkın ne yanda olduğu gerçekliğini kabul edecek ve toplumlar birer insan kitleleri durumuna düşeceklerdir. İşte o zaman ulusların bütün ereğini insanlık ve karşılıklı sevgi oluşturacaktır.” (İnan, 1983).

Atatürk’ün bilgeliği ve topluma yansıyan etkileri, Türk toplumunun modernleşmesi ve çağdaş bir ulus devletin temellerinin atılmasında kritik bir rol oynamıştır. Onun fikirleri ve ilkeleri, Türkiye’nin tarihini ve toplumunu derinden etkilemeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, s. 30; İnan, M. R., Atatürk’ün Önder Kişiliği, Tisa Matbaası Ankara 1983, s. 21.

Baltacıoğlu, İ. H., Atatürk Yetiştirmesi, Kişiliği, Devrimleri, A.Ü.Yayınları., Erzurum, 1973, s. 22.

Baykal, A. N., (2004). Yöneticiler İçin Yeni Bir Bakış. M. K. Atatürk’ün Liderlik Sırları, Sistem Yy., İzmir, s. 9.

Cope, R. (2002). Atatürk ve Türkiye’de Modernleşme. İletişim Yayınları.

Ergin, M., (2005). Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları., İstanbul.

Göçek, F. M. (1996). "Açıklamalar ve Yorumlar: Atatürk ve Toplum Mühendisliği." Toplum ve Bilim, 70-71, 161-166.

İlkin, O. (1998). Mustafa Kemal Atatürk: Liderlik ve Bilgelik. Remzi Kitabevi.

İnan. A., (200). Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları, A.K.D. ve T.Y.K., Ankara, s. 28.

Karal, E. Z., "Atatürk İlkelerinin Biçimlendirdiği Eğitim", Atatürk ve Eğitim, T. E. D. Yy., Ankara 1981, s. 12.

Sinanoğlu A.F. (2006). Atatürk'ün Kişiliğinde Bilgelik Vasfının Tezahürü ve Toplum Hayatına Yansıması. AÜİFD, 47,1: 107-122.

Türkçe Sözlük, T.D.K., Milliyet Yy., İstanbul 1992, s. 186; Erüz, A., S. Aksakal, K., Türkçe Sözlük, Şamil Yy., İstanbul 1984, s. 142.

ATATÜRK VE EKONOMİ

Öğr.Gör. Zafer KARAGÜLER

"Bir ulusun hayatıyla doğrudan doğruya ilgili olan ekonomisi, çöküşünün de yükselişinin de nedenidir. Zamanımız bir iktisat çağıdır. Kılıç kullanan kol yorulur ama saban kullanan kol yorulmaz, her gün daha çok güçlenir ve toprağına daha iyi sahip olur. Osmanlı İmparatorluğu her şeyden önce sabanın karşısında yenildi. Kılıçla zafer kazananlar er geç yerlerini sabanla zafer kazananlara bırakmak zorunda kalırlar. Ulusal egemenlik, iktisadî egemenlikle birleştirilmelidir yoksa kazanılan askerî ve siyasî başarılarından olumlu sonuçlar elde edilemez."

Mustafa Kemal ATATÜRK (1923 İzmir İktisat Kongresi)

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye'nin modern tarihinde unutulmaz bir liderdir. Kurtuluş Savaşı'nın önderi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olarak, Atatürk sadece askeri dehasıyla değil, aynı zamanda ülkenin ekonomik geleceğine dair sağlam bir vizyona da sahipti. Bu metin, Atatürk'ün ekonomi politikalarının nasıl şekillendiğini ve Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesi sırasında ekonomik tedbirlerin nasıl alındığını anlatmaktadır. Atatürk, ekonomik alandaki zorluklarla başa çıkmak için cesur ve kararlı adımlar atmış ve Türkiye'nin gelecekteki ekonomik başarısının temellerini oluşturmuştur.

23 Nisan 1920'de Ankara'da TBMM'nin Açılmasından Sonra

23 Nisan 1920'de Ankara'da TBMM'nin açılmasından sonra 2 Mayıs 1920'de ilk hükûmet kurulmuştur. Bu bakanlıklardan biri İktisat diğeri de Maliye Bakanlığı idi. Böylece gelirler ve yatırımlar bir düzene konuldu. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından itibaren ilk üç ay içinde kararnamelerle ekonomik tedbirlere başvuruldu. İlk olarak Anadolu'dan dışarıya altın akışını engellemek için 28 Haziran 1920'de bir kararname yayınlanmıştır. Burada terekelerden çıkan altın ve gümüşlerin Ziraat Bankasına teslim edilerek, saklanacağı da belirtilmiştir.

Mondros Mütarekesi sonrasında Anadolu'ya sokulmak istenen yabancı mallardan, çıkarılan kararname ile gümrük vergisi alınmaya başlanmıştır. 28 Haziran 1920 tarihli kanunla da gümrük vergisine beş misli zam yapılmıştır. Ayrıca "Ardıye Resmi" adıyla anılan depo vergisi on misli arttırılmıştır. Daha sonra Zonguldak maden kömürlerinden gümrük vergisine ek olarak, ton başına yıkanmış cinsinden 3, yıkanmamış cinsinden 2 lira İhracat Vergisi alınmasına dair



kanun çıkartılmıştır. 20 Eylül 1920’de ihraç olunan malların değerleri üzerinden alınan ihracat vergisi kaldırılmış ve ihraç olan malın kilosu ve adedi üzerinden alınan yeni bir ihracat vergisi yürürlüğe konulmuştur (Avcı, 2023).

Ancak başlangıçta Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde bütçe yapılamaması nedeniyle avans kanunları ve geçici bütçe düzenlemelerine gidilmiştir. 1920 yılı bütçesi bir savaş bütçesi olarak yapılmıştır. Savunma hizmetlerine ayrılan para, tüm ödeneklerin %53’ünü oluşturmuştur. Bütçe, 63.018.358 lira gider, 51.388.624 lira gelir hesabıyla, 11.629.732 lira açıkla hazırlanmıştır. Böylece devlet gelirlerinin toplanmasında merkezî bir yapı oluşturulmuştur. 1920 tarihli Bütçe Kanunu’yla saymanlık hizmetleri de birleştirilmiştir. Savaş şartlarına rağmen, kolordu ve bağımsız tümenlerin muhasipleri de Maliye Bakanlığına bağlanmıştır (Kuruç, 1987).

İzmir İktisat Kongresi

Lozan Barış Antlaşması’nın imzalanmasından önce İzmir’de toplanan İzmir İktisat Kongresi ise izlenecek ekonomik politikanın esaslarını belirleme hususunda önemli bir faaliyetler. İzmir İktisat Kongresi, Lozan görüşmelerinin kesintiye uğradığı sırada gerçekleşti. 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanan kongre, ekonomik durumun önemini vurguluyordu. Lozan’da devamı istenen kapitülasyonlar ve diğer imtiyazların kabul edilmeyeceği ilan edilmiştir.

İzmir İktisat Kongresi’nde Mustafa Kemal Atatürk’ün yaptığı konuşma, ekonominin o gün için önceliklerini anlamamız açısından önemlidir. Bu konuşmada Atatürk, kongrenin Türkiye’nin iktisadi gelişmesinin yollarını arayıp bulmak gibi vatanî olduğu kadar hayatî ve millî bir gaye için toplandığını söylemiştir.

Türkiye İktisat Kongresi’nin uluslararası planda siyasi bir mesajı da olmuştur. Lozan’da Türkiye kararlılığını göstermek istiyordu. Lozan görüşmelerinin ilk aşamada sonuçsuz kaldığı bir sırada Ankara, kapitülasyonlar konusunda taviz vermeyeceğini İtilaf Devletleri’ne bir kez daha ilan etmiş oluyordu. Yaptığı açış konuşmasında Atatürk kapitülasyonlara geniş yer ayırdı. Konuşma aynı zamanda yeni Türkiye’nin izleyeceği iktisat politikasının göstergesiydi.

24 Temmuz 1923’te Lozan’da barış sağlandığında kapitülasyonlar kaldırıldı. Yine de bazı meseleler ancak yıllar içerisinde çözümlenebildi. Mesela gümrük tarifelerinde serbest hareket edebilmek ancak 1929’da uygulanabilmiştir (Afetinan, 1989).

Cumhuriyet'in İlanı

Mustafa Kemal Atatürk, devlet ve toplumların hayatlarında ekonomik zaferler kazanılmadığı takdirde, siyasi ve askerî zaferlerin ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, kalıcı olamayacaklarını düşünmekteydi. Cumhuriyet'in ilanıyla ülke şartlarının elverdiği ölçüde bu ekonomik zaferleri kazanabilmenin yolunu arayan bir politika benimsemiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında toprak kullanımı çok düşük düzeyde idi ve ekilebilir alanın beşte birine ulaşmamaktaydı. 1927'de ekili alanların %90'ına yakınında tahıl, %3,9'unda baklagiller, %6,6'sında da endüstri bitkileri olan pamuk, tütün, susam, afyon ve patates üretilmekteydi. Toplam değeri 337 milyon lira olarak hesaplanan tarımsal üretimin değerce %70'e yakını tahıldan, %34'ü baklagillerden, %27,26'sı da endüstriyel bitkilerden sağlanmıştı.

Tarımsal vergi konusunda en önemli gelişme 1925 Şubat'ında aşar vergisinin kaldırılması oldu. Böylece tarımı vergilendiren yaklaşım sona erdi. 1927 ve 1928'de çıkarılan kanunlarla, topraksız köylülere ve göçmenlere toprak dağıtıldı.

Aşarın kaldırılması ile tarımdan yeni kazanç vergileriyle gelir elde edilmeye çalışıldıysa da çiftçinin gerçek vergi yükü bir miktar azalmıştır. Hükûmetin bütçe gelirlerinin çoğunu, çiftçinin ödediği yeni kazanç vergileri değil, işlemlerden alınan dolaylı vergiler oluşturmuştur.

Canlı hayvan vergisi olan "ağnam" da Osmanlı döneminden kalan bir vergi idi. Verginin belirlenmesinde canlı olan her küçük baş hayvan için belli miktarda alınırdı. Böylece yün üretimi vergilendiriliyordu. 1926'da bu eski vergi, yeniden düzenlendi. Her çiftlik hayvanı için ödenecek vergi miktarı arttırıldı. Sonuçta 1926'da bu vergi yoluyla sağlanan gelir miktarı 1924'te toplananın iki katını geçti. 1929'a kadar bu vergi miktarı iki misline çıkarıldı. Bu şekilde arazi ve ağnam vergilerinden elde edilen gelir, toplam gelirin %12'si oldu. Bu oran, iki verginin 1925 öncesi katkılarından %7 daha fazla idi. Her iki vergi de parasal olarak sabit miktarda alınıyordu. 1923-1930 arasında fiyatların yükselmesiyle, bu vergiler düştüler. 1930'larda ise tarım fiyatları düştüğünden köylü üzerindeki vergi yükü artmıştır(Pamuk, Toprak, 1988).

Ekonomide yabancı sermayenin ağırlığı açısından bakılacak olursa 1924'te Türkiye'deki yabancı sermaye toplamının yarıya yakınının Almanlara ait olduğu görülür. Dörtte birinden fazlası Fransız, altıda biri İngilizlere aitti. ABD'nin payı %2'den azdı. 94 yabancı şirketten 7 tanesi demir yollarında, 6'sı madencilikte, 23'ü bankacılıkta, 12'si endüstride faaliyet gösteriyordu.

Deniz ulaşımında da yabancı tekneler hakimdi. Türklerin 26 bin tonilatosu devlete ve bir o kadar da İstanbul ve İzmir gibi körfez işletmelerine ait olmak üzere toplam 72 bin tonilatoluk motor ve vapuru vardı. Devlet bir taraftan armatörlerin gemi almalarını kolaylaştıracak vergi indirimleri tanımış, bir taraftan da Seyr-i Sefain İdaresi'ni güçlendirmeye çalışmıştır. Bu işletme 1926'da yeni bir yasayla genel müdürlük halinde örgütlenmiştir. Asıl önemli gelişme ise 1926'da Türk karasularında kabotaj hakkının yalnız Türk vatandaşlarına verilmesi olmuştur.

Bunun yanında Cumhuriyet'in ilk yıllarıyla birlikte millî ekonomiye geçiş sürecinde hükûmet, demir yolu yapımını öncelikli olarak ele almıştır. Kamu kaynaklarının yetersizliğine rağmen, yabancı şirketlerin millîleştirilmesine başlanmıştır. Atatürk ve Başbakan İnönü'nün demir yolu politikaları ancak devlet eliyle yapılabileceği için 22 Mart 1924'te çıkartılan yasalarla yeni demir yolu yapımına ve yabancıların elindeki hatların alınmasına başlanmıştır. (Avcı, 2014)

Kooperatifçilik

Atatürk'ün üzerinde durduğu ekonomi konularından biri de kooperatifçilik olmuştur. 1931'de Cumhuriyet Halk Fırkasının 10-18 Mayıs günlerinde toplanan III. Büyük Kongresi'nde, partinin kabul edilen ilk resmî programında kooperatifçiliğe de yer ayrılmıştır. Programın 4. maddesinde çiftçilerin kredi ve üretim kooperatifleri gibi iktisadi kuruluşlara ulaşmak ve bu kuruluşları ilerletip, mükemmel hâle getirmelerinin asıl amaç olduğuna değinilmiştir. Atatürk birkaç ay sonra kooperatifçilik hususunda bir dernek oluşturmayı gerekli görmüştür. Bu işle görevlendirilen İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, 2 Ekim 1931'de İstanbul Üniversitesi bünyesinde Türk Kooperatifçilik Cemiyeti'nin kurulmasını sağlamıştır.

1935 yılında kooperatifçilik alanında önemli bir adım daha atılmıştır. Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ve Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu yayımlanacaktır. Böylece ülkede yüzlerce kooperatif kurulmuştur. Kredi kooperatifleri ile toprak ürünleri gerçek değerini bulacaktı. Satış kooperatifleriyle de bu değer piyasaya yansıtılacaktı. Türkiye Tarım Bankasının da tarım kooperatiflerinin ana bankası olduğu ilan edilmiştir (Pamuk, Toprak, 1988).

Sonuç olarak, Mustafa Kemal Atatürk'ün ekonomi konusundaki liderliği ve uyguladığı politikalar, Türkiye'nin ekonomik dönüşümünü hızlandırmış ve ülkeyi modern bir ekonomik temele oturtmuştur. Bu politikaların mirası hala Türkiye'nin ekonomik gelişiminde etkilidir ve ülkenin gelecekteki ekonomik başarısına katkı sağlamaktadır. Atatürk'ün ekonomi politikaları, onun Türkiye'nin kalkınması ve bağımsızlığı için gösterdiği kararlılığın bir ifadesidir.

KAYNAKÇA

Afetinan, A (1989), İzmir İktisat Kongresi, 17 Şubat-4 Mart 1923, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.

Avcı, Müşerref, (2014), “Atatürk Dönemi Demiryolu Politikası”, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 54, Bahar, S. 39-58.

Kuruç, Bilsay, (1987), Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Müderrişoğlu, Alptekin, (1974), Kurtuluş Savaşı’nın Mali Kaynakları, Maliye Bakanlığı Yayını, Ankara.

Türkiye’de Tarımsal Yapılar (1923-2000), Derleyenler: Şevket Pamuk, Zafer Toprak, Yurt Yayınları, Ankara.

Avcı, O, Atatürk Ansiklopedisi. “Atatürk’ün Ekonomi Politikası”. Erişim:01.10.2023.

<https://Ataturkansiklopedisi.Gov.Tr/Bilgi/Ataturkun-Ekonomi-Politikasi/>.

ATATÜRK HAKKINDA...

Öğr. Gör. Dr. Serçin Sun İpekeşen

Mustafa Kemal Atatürk'ün görkemli yolculuğu yalnızca bir liderin değil, aynı zamanda bir ulusun yolculuğudur. Onu çok seven birlikte yola başladığı yol arkadaşlarının yerini yeni kuşaklar almış, emaneti olan Cumhuriyeti öncelikle çocuklar ve gençler ardından tüm bir millet kucaklamış ve sahip çıkmıştır. Ne mutlu ki; bu emanetin 100. Yılı'nı şerefle ve gururla kutluyor, Ata'mızı bu kitabımız aracılığı ile özlem ve sevgiyle anıyoruz. Kitabımızın son kısmında dünya liderlerinin Mustafa Kemal Atatürk hakkındaki görüşlerini, onu anlatan kitapları ve sinemadaki yansımalarından seçkiler sunarak bu güzel emaneti okuyucusuna teslim ediyoruz.

DÜNYA LİDERLERİNİN ATATÜRK HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ AMERİKA

Atatürk bu yüzyılın büyük insanlarından birinin tarihi başarılarını, Türk halkına ilham veren liderliğini, modern dünyanın ileri görüşlü anlayışını ve bir askeri lider olarak kudret ve yüksek cesaretini hatırlatmaktadır. Çöküntü halinde bulunan bir imparatorluktan özgür Türkiye'nin doğması yeni Türkiye'nin özgürlük ve bağımsızlığını şerefli bir şekilde ilan ve o zamandan beri koruması, Atatürk'ün Türk halkının işidir. Şüphesiz ki, Türkiye'de giriştiği derin ve geniş inkılâplar kadar bir kitlenin kendisine olan güvenini daha başarı ile gösteren bir örnek yoktur. –

John F.KENNEDY – A.B.D.Başkanı, 10 Kasım 1963

Benim üzüntüm, bu adamla tanışmak hususundaki şiddetli arzumun gerçekleşmesine artık imkân kalmamış olmasıdır.

– Franklin ROOSEVELT – A.B.D.Başkanı, 10 Kasım 1938

Asker-devlet adamı, çağımızın en büyük liderlerinden biri idi. Kendisi, Türkiye'nin, dünyanın en ileri memleketleri arasında hak ettiği yeri almasını sağlamıştır. Keza O, Türklere, bir milletin büyüklüğünün temel taşı'nı teşkil eden, kendine güvenme ve dayanma duygusunu vermiştir.

– General Mc ARTHUR

Sovyet Rusya Hariciye Nazırı Litvinof ile görüşürken kendisine onun fikrince bütün Avrupa'nın en kıymetli ve en ziyade dikkate değer devlet adamının kim olduğunu sordum. Bana Avrupa'nın en kıymetli devlet adamının Türkiye Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal olduğunu söyledi.

– Franklin ROOSEVELT – ABD Başkanı, 1928

İnsanı teslim alıcı fevkalade önderlik kuvveti vardır. O, tetiktir, hazır cevaptır, dikkati çekecek kadar zekidir.

– **Gladys Baker – Gazeteci**

ALMANYA

O, kişisel kazanç ve ün peşinde koşan basit bir diktatör değil, gelecek kuşaklar için sağlam temeller atmaya uğraşan bir kahramandı.

– **Prof.Walter L.WRIHT Jr.**

İstirap çeken dünyada barış ve esenliği yeniden kurmak ve insanlığın yalnız maddi değil, manevi gelişmesini sağlamak isteyenler Atatürk'ün iman verici ve yön göstericiliğinden örnek ve kuvvet alsınlar.

– **Profesör Herbert MELZIG – Tarihçi**

O, kendi milleti ve beşeriyet âlemi için beslediği muhabbetle, bir dahinin neler yarattığına dair, cihana fevkalade heyecanlı bir sahne seyrettirmektedir.

– **Herbert MELZIG**

FRANSA

Eski Osmanlı imparatorluğu bir hayal gibi ortadan silinirken, milli bir Türk Devleti'nin kuruluşu, bu çağın en şaşırtıcı başarılarından birisidir. Mustafa Kemal, yüce bir eser ortaya koymuştur. Atatürk'ün parlak başarısı bütün sömürgeler için bir örnek olmuştur. – **Maurice BAUMANT –**

Profesör

Karşımdaki bu büyük adamda, keşfettiğim bu büyük meçhulde maharet ve karakter o kadar iyi işlenmişti ki, sözlerinde hiçbir şüphe aranamazdı.

– **Claude Ferrer – Yazar**

Bu günün Türkleri, yüzyıllar önce Avrupa'yı titreten canlı millet durumuna erişmiştir. Ve bu aksam O büyük ölünün başında bekleyen Türkiye, güçlü ve dipdiri Türkiye'dir. – **Pierre Dominique – Gazeteci**

Asırları aşan adam !..

– **Paris Basını**

Akıllı ve barışçı yöntemlerle gerçekleştirdiği eseri halkların tarihinde izlerini bırakacaktır. –

Albert LEBRUN – Fransız Cumhurbaşkanı

Mevcut rütbelerin hepsini kaldırdığı bir memlekette, bu adam, bütün rütbeleri, kazanmıştır.

O memlekette, bulabilecek en şerefli isim O’na verilmiştir.

– **Mercel Sauvage – Gazeteci**

Bu, insanlığa denenmiş bir felsefe örneği olarak sunulabilir. Atatürk yüz yıllara sığabilecek işleri on yılda tamamladı.

– **Gerrad Tongas – Yazar**

Yeni Türk Devleti ile Ankara Andlaşması’nın imzalanması nedeniyle; “Bizi arkadan vurdu, dağ başındaki haydutlarla, Mustafa Kemallerle anlaştı” diyenlere Fransız Başbakanının Mecliste verdiği cevap: Dağ başındaki haydutlar diye isimlendirdiğiniz kahraman Mustafa Kemal ve O’nun tüm askerleri burada olsalardı, teker teker hepsinin heykellerini dikerdik. Böylesine kahraman bir andlaşma imzalamaktan gurur duyuyorum.

– **BRIAND – Fransız Başbakanı, 1921**

Denilebilir ki onsuz, İslam alemi yolunu bulabilmek için elli yıl daha bekleyecekti. –

Berthe Georges – Gaulis

O, yüce bir dağa benzer. Eteğinde yaşayanlar bu yüceliği fark edemezler. Bu dağın azametini kavrayabilmek için, O’na çok uzaklardan bakmak gerekir.

– **Claude FERRER – Fransız Edibi**



Türkiye tarihi, bugün her zamandan çok Batı ve Avrupa tarihinden ayrılmaz bir haldedir. Ve Atatürk'ün bu yöndeki gayretleri sonuçsuz kalmamıştır. Memleketlerimiz arasındaki yüzyılları aşan dostluk, bu gelişmenin temel öğelerinden biridir.

– **Charles De GAULLE**

Kemal Atatürk'ün karakterinin bir cephesini göstermek itibariyle bir noktayı hatırlatmak isterim. Bize savaşlarından birini anlatıyordu. Birdenbire durdu: Görüyorsunuz ya, dedi: birçok zaferler kazandım. Fakat bunların en büyüğünden sonra bile her akşam, savaş alanlarında ölen bütün askerleri düşünerek içimde derin bir keder duyuyorum. Cesaret ve zekasından başka yüreği bu kadar yüce olan böyle bir Şef'in, yurdu için mucizeler yaratmış olmasına şaşılabilir mi?...

– **George BENNES – Vu Gazetesi,1938**

Devrin yüksek şahsiyetleri kitaplarda, konferanslarda Türkiye'nin asla değişmeyeceğini ve değişmeden öleceğini ilan etmişlerdi. Hâlbuki ölmeden değişti. Hem de kökünden ve baştan aşağı değişti. İnançlar, gelenekler, yöntemler yıkıldı. Son döküntülerini de yabancı zırhlıları ve kapitülasyonlar gibi memlekette sürüp attılar. Türkiye, ruhunu değiştirmişti. Tamamen ve tasavvur edilmesi mümkün olduğu kadar...

– **Raymond CARTIER – Le Nouvelliste Gazetesi**

İNGİLTERE

Savaşta Türkiye'yi kurtaran, Savaştan sonra da Türk Milletini yeniden diriltten Atatürk'ün ölümü, yalnız yurdu için değil, Avrupa için de büyük kayıptır. Her sınıf halkın O'nun ardından döktükleri içten gözyaşları bu büyük kahraman ve modern Türkiye'nin Ata'sına değer bir görünümünden başka bir şey değildir.

– **Winston CHURCHILL – İngiltere Başbakanı,1938**

O genç ve dahi Türk Şefi'nin o esnada Çanakkale'de bulunması, müttefikler bakımından talihin en acı darbelerinden biridir.

– **Alan Moorehead – Yazar**

Atatürk, eskimiş bilimlerle boş yere kafasını yormamış olduğundan daha taze ve cesur düşünen bir önderdir. Kendisi için, bugünkü Avrupa'nın en güçlü Devlet Adamıdır diyebileceğimiz Atatürk, hiç şüphesiz devlet adamlarının en cesur ve orijinalidir. – **Herbert Sidebotham – Yazar**

Herhangi bir olayı derinliğiyle kavramak, çıkar yolu görüp birdenbire harekete geçmek iktidarı, O'nun eşsiz otoritesinin başlıca kaynaklarından biridir.

– **Grace Ellison – Gazeteci, 1923**

AFGANİSTAN

O büyük insan yalnız Türkiye için değil, bütün doğu milletleri için de en büyük önderdi. –

Emanullah HAN – Afgan Kralı

AVUSTURYA

Büyük düşüncelerin adamı... Bir devlet mimarıydı.

– **Neue Freie Presse, Viyana**

Atatürk öyle bir insandır ki, hayali değildir. İstedikini bilir, bildiğini yapar, yapamayacağı bir şeyi de istemez.

– **Avusturyalı Heykeltci KRIPPEL**

ÇİN

Mustafa Kemal yeni Türkiye'nin kalbidir. Eski, yıpranmış bir toplumdan yepyeni, güçlü bir millet yaratmış, eşsiz kişiliğiyle kendini herkese saydırmış, enerjisiyle herkesi kendine inandırmıştır.

– **Ma Shao-Cheng – Yazar**

HİNDİSTAN

Atatürk, yalnız Türk Milleti'nin değil, özgürlüğü uğruna savaşan bütün milletlerin önderiydi. O'nun direktifleri altında siz bağımsızlığınıza kavuştunuz. Biz de o yoldan yürüyerek özgürlüğümüze kavuştuk.

– **Bayan Sucheta KRIPALANI – Hint Parlamento Heyeti Başkanı**

İSRAİL

Mustafa Kemal Atatürk, kuşkusuz 20. yüzyılda dünya savaşından önce yetişen en büyük devlet adamlarından biri, hiçbir millete nasip olmayan cesur ve büyük bir inkılapçı olmuştur. – **Ben Gurion – İsrail Başbakanı, 1963**

İSVİÇRE

Türkiye'yi yaratan, tarihimizin bu en büyük adamını başımı en derin hürmetle eğerek selamlarım.

– **Profesör MORRF**

Yalnız bir asker değil, aynı zamanda yüzyılımızın bir daha göremeyeceği bir dahi idi. –

Profesör SEKRETAN

İTALYA

Hayatının sonuna kadar milleti'nin mutlak güveni ile kurduğu devletin başında muzaffer kumandanının kişiliği, eşi görülmemiş bir karakter örneğidir.

– **C.C.SFORZA**

Üstün iradesi, tükenmez cesareti ve eşsiz sezgi ile hasımlarını dize getirdi. Fazilet ve ciddiyeti, üç yılda memleketine yalnız askeri, aynı zamanda tam ve doyurucu bir siyasi zafer kazandırdı. –

F.Perrone Di San Martino (Yazar)

LÜBNAN

Büyük adamlar, kuşaklarının başındadır. Türk Milleti'nin başındaki büyük ve dahi Atatürk, politika ve savaş alanlarında yılmayan büyük ve yurtsever bir insandı.

– **KERAMA – Lübnan Başbakanı, 10 Kasım 1963)**

MACARİSTAN

Türkiye'yi bir arı kovanına ve bütün Türkleri de bal aramaya çıkmış çalışan arılara benzetiyorum. Nasıl arılar beylerinin etrafında toplanıp çalışırlarsa bütün Türk Milleti bu gün büyük dahi Mustafa Kemal etrafında toplanmışlardır.

– **Prof.M.Zaajti Franes**

PAKİSTAN

Kemal Atatürk, yalnız bu yüzyılın en büyük adamlarından biri değildir. Biz Pakistan’da, O’nu geçmiş bütün çağların en büyük adamlarından biri olarak görüyoruz. Askeri bir deha, doğuştan bir lider ve büyük bir yurtsever...

– Eyüp Han – Pakistan Cumhurbaşkanı

RUSYA

Bizim aslımız rengi uçmuş bir kıvılcım iken, O’nun bakışı ile cihanı kaplayan ve aydınlatan bir güneş haline geldik.

– İkbâl – Sair

Şöhreti bütün cihana yayılmış olan tecrübeli başkanın yönetimi herkesin sevgi ve saygısını çeken büyük Türk Milleti’nin milli bağımsızlığını devamlı bir başarı ile kuvvetlendirmiş ve yeni milli yapısını yaratmıştır.

– Kalinin – Sovyet Başbakanı

YUGOSLAVYA

Atatürk’ün dehası, tarihte Türk Milleti’nin taşıdığı ruhun faziletine en yüksek örneklerinden birini teşkil edecektir.

– Branko Aczemovic – Elçi

KAYNAKÇA

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturku-ziyaret-eden-yabanci-devlet-adamlari/>

<https://okyanus.k12.tr/dunya-liderlerinin-ataturk-hakkindaki-gorusleri>

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK’Ü ANLATAN KİTAPLAR

Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatı ve yaptıkları bugüne kadar yerli ve yabancı birçok yazar tarafından anlatıldı. Atatürk henüz hayattayken kaleme alınanlar var elbet ancak çoğu onun ölümünden sonra yazıldı. Kimileri onunla ilgili anıları anlattı, kimileri en eksiksiz portresini

çizmeye çalıştı, kimileri baştan sona methiyeler düzdü. Atatürk'ü daha iyi anlayabilmek için de onu farklı açılardan anlatan en iyi kitaplara bakmak gerek.

İşte en iyi 10 Atatürk kitabı...

Çankaya - Falih Rıfkı Atay (1958-1961, ISBN: 9789756461051)

Söz konusu Atatürk ise, adı anılması gereken ilk kitap basım tarihi 1961 olan 'Çankaya'dır. Falih Rıfkı Atay, bizzat Atatürk'ün masasındadır ve şahit olduğu olayları kaleme almıştır. Atay'ın subay, lider, kurucu, deha sahibi, devrim adamı ve elbette insan Mustafa Kemal Atatürk'ü birinci elden tanıklıklarla anlattığı kitabı pek çok belgesel ve roman için de başvurulmuş birinci kaynak oldu.

Atatürk - Yakup Kadri Karaosmanoğlu (ISBN: 9789754701593)

"Bizim ilk gençlik yıllarımız bir milli kahramana hasretle geçti" diye başlar Türk edebiyatının büyük ismi Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun 'Atatürk' isimli eseri. Yakup Kadri, kitaba 'biyografik tahlil denemesi' der. "Atatürk'ün ölümünü takip eden yas ve elem haftalarında ve hemen bir hamlede yazıldığı için kitapta objektif bir vakıf aranmamalıdır" diye özellikle belirtir Karaosmanoğlu.

Atatürk, Bir Milletin Yeniden Doğuşu - Lord Kinross (ISBN: 9789751419569)

İngiliz hükümeti tarafından 1952'de Atatürk hakkında bir biyografi yazmakla görevlendirilen Patrick Kinross, tam 5 yıl boyunca bu kitap için çalışmalarını sürdürdü ve kitap 1960'ta yayımlandı. Eser, Atatürk'ün karakterine dair net bir fikir elde etmemizi sağladığı kadar, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarını ve yeni kurulan Türkiye'nin ilk yıllarını da anlatıyor.



Tek Adam - Şevket Süreyya Aydemir (ISBN: 9789750715297)

Toplam üç ciltten oluşan ve 1963 yılında basılan eserinde Aydemir, Mustafa Kemal'in eksiksiz biyografisini kaleme alırken, yıkılan bir imparatorluğun ve kurulan yeni cumhuriyetin serüvenini de anlatır. Eser, ailesinden dostlarına, karşıtlarından düşmanlarına ve tüm bunlarla olan ilişkilerine, kişisel çatışmalarından devrimlerine en hacimli Atatürk kitabı.

Atatürk / Modern Türkiye'nin Kurucusu - Andrew Mango (ISBN: 9789754583861)

Mango, 2000 yılında yayınlanan kitabında, Atatürk'ün hayatını tüm yönleriyle irdelerken, imparatorluğun yıkılışını ve daha da önemlisi yeni kurulan modern bir ülkenin hikâyesini de anlatır. Birçok Osmanlı, Türkiye tarihi araştırmasına da imza atmış Mango'nun eseri, Atatürk ve dönemine dair en önemli kitaplar arasında. Belki de herkesin kütüphanesinde bulunması gereken birkaç kitaptan biri...

Sarı Zeybek - Can Dündar (ISBN: 9789751407054)

Can Dündar, Sarı Zeybek'i 1990'lı yıllarda çekti. Sonra da kitabını yaptı. Sarı Zeybek'te biz, Atatürk'ün sinirlenen, üzülen, özleyen, mutlu olan, kabahat işleyen, içki ve sigara içen yüzünü gördük. Tarihsel perspektif bağlantısını koparmadan, cephedeki değil balodaki halini tanıdık. Kitap, Atatürk'ün gündelik hayatında da ne kadar etkileyici olduğunu gözler önüne seriyordu.

Hangi Atatürk - Attila İlhan (ISBN: 9789759915865)

Attila İlhan kitabında Atatürk'ün üniformalı aldığı kararların, kurduğu cümlelerin ve yaptığı hamlelerin siyasi yönünü değerlendiriyor.

Devrim Tarihi ve Toplum Bilinci Açısından Atatürk - Emre Kongar (ISBN: 9789750507762)

Sosyolog Emre Kongar, Atatürk'e Türk devrimi ve bu büyük hamle sırasında gerçekleştirdikleri üzerinden yaklaşıyor. Resmi belgeleri, gizli meclis tutanaklarını, Atatürk hakkında yazılmış anıları ve yapılmış incelemeleri, bilhassa yabancı isimlerin kaleme aldığı Atatürk kitaplarını, Atatürk'ü ve dönemini anlatan romanları ve elbette ki Nutuk'u toplumbilim kuramı açısından ele alıyor.

Ama Hangi Atatürk - Taha Akyol (ISBN: 9789751042682)

Kitap, aslında bir Atatürk biyografisi değil. Daha çok Atatürk'e yöneltilen bakış açılarını değerlendirip hem eleştiren, hem de doğru olanı gösteren bir metodu var.

Akyol'un özellikle 'Hangi Atatürk' için yazdığı eleştiri yazısı kitabın temelini oluşturuyor. Yazar, Müslüman, Batılı, siyasetçi, kumandan Atatürk'ü irdeliyor ve İstiklal Savaşı sonrası verdiği demeçlerin analizini yapıyor.

Atatürk - Klaus Kreiser (ISBN: 9789751042903)

Alman tarihçi Klaus Kreiser'in Atatürk biyografisi, en güncel metinlerden biri. Özellikle, Atatürk'ün eğitimi ve kendini yetiştirmesi meselesine odaklanan Kreiser, henüz cephede bir subayken belirlediği hedefi ve yaptıklarını; Atatürk'ün okuduğu tarihi, edebi, siyasi ve felsefi eserler üzerinden açıklıyor, bir subaydan, Türk modernitesinin kuruculuğuna uzanan kişisel serüvenini anlatıyor.

Ayrıca şu eserlere de bakılabilir:

- **İlber Ortaylı - Gazi Mustafa Kemal Atatürk**
- **Sinan Meydan - Sarı Paşam**
- **Naim Babüroğlu - Tarihin Kışkandığı Lider**
 - **Zülfü Livaneli - Arkadaşıma Veda**

KAYNAKÇA

<https://www.kitapkolik.com/ataturku-anlatan-en-iyi-10-kitap/>

<https://www.inkilap.com/blog/icerik/ataturku-anlatan-10-kitap>

Mustafa Kemal Atatürk'ü anlatan filmler

Veda

Yönetmen: Zülfü Livaneli Yapım yılı: 2010

Atatürk'ü Sinan Tuzcu'nun başarılı şekilde canlandığı Veda filmi, Atatürk'ün çocukluktan beri yarım asır arkadaşı, dostu olan ve o ölünce acısından kalbine ateş ederek canına kıyan Salih Bozok'un anılarına ve geride bıraktığı veda mektubuna dayanıyor. Senaryosunu da Zülfü Livaneli'nin yazdığı film, Paşa'nın çocukluğundan, yatağında verdiği son nefese kadar olan hayat hikayesini beyaz perdeye taşıyor.

Dersimiz Atatürk

Yönetmen: Hamdi Alkan Yapım yılı: 2010

Senaryosunu Turgut Özakman'ın kaleme aldığı Dersimiz Atatürk, ilkokul öğrencilerine Atatürk'ü anlatan ödüllere sahip tarihçi bir dedeye odaklanıyor. İlkokul öğrencilerine anlatılan Atatürk'ün hayatı, çarpıcı şekilde beyaz perdeye aktarılıyor. Atatürk'ü ünlü aktör Halit Ergenç canlandırıyor iken, Atatürk'ün hayatını ünlü oyuncu Çetin Tekindor'un ağzından dinliyor, onun gözüyle görüyoruz. Gerçek fotoğraf ve videolar da kullanılan yapım, belgesel – film tadında bir yapım.

Kurtuluş

Yönetmen: Ziya Öztan Yapım yılı: 1994

Belki de gelmiş geçmiş en iyi Atatürk yapımı diyebiliriz. 6 bölümlük bir film den oluşan yapım, direkt olarak Türk milletinin Atatürk önderliğinde başlattığı kurtuluş savaşına odaklanıyor. Mustafa Kemal'i muazzam oyunculukla canlandıran Rutkay Aziz dahil yapımdaki tüm oyuncular rollerini büyük ustalıkla oynuyorlar. Muazzam oyunculığa sahip olan yapımın senaryo koltuğunda yine Turgut Özakman oturuyor. TRT tarafından yapılan ve o zamanların en büyük bütçeli yapımı olan Kurtuluş, görsel efektleri ve etkileyici savaş sahneleri ile günümüzde bile hala izlenebiliyor.



Cumhuriyet

Yönetmen: Ziya Öztan Yapım yılı: 1998

Rutkay Aziz'in yine karşımıza Atatürk olarak çıktığı Cumhuriyet yapımı toplam 5 bölümden oluşuyor. Senaryosunu yine Turgut Özakman'ın kaleme aldığı yapım, Kurtuluş yapımının devamı niteliğinde. Yine TRT tarafından yapıldığı yılın en büyük bütçeli yapımı olmayı başaran Cumhuriyet, kurtuluş savaşından sonra Türk milletinin cumhuriyeti ilan edebilmek için nasıl mücadele verdiğine odaklanıyor.

Sarı Zeybek

Yönetmen: Can Dündar Yapım yılı: 1993

Can Dündar tarafından yazılıp yönetilen ve bir belgesel- film olan Sarı Zeybek, Atatürk'ün ölmeden önceki son 300 gününe odaklanıyor. Film en iyi sahnesi kuşkusuz Atatürk'ün doktorlarının uyarılarına rağmen hasta hasta Sarı Zeybek çaldırıp zeybek oynamasıdır. Bu sahne tamamen gerçektir ve tarihçilere göre Atatürk'ün hasta haliyle zeybek oynamasının sebebi, Hatay meselesi dünyanın gündemindeyken yabancı gazetelerin "Atatürk ölüm döşğinde" gibi çıkardığı haberlerdir.

Çanakkale : 1915

Yönetmen: Yeşim Sezgin Yapım yılı: 2012

Senaristliğini Turgut Özakman'ın üstlendiği Çanakkale :1915 filmi, adından da anlaşılacağı üzere direkt savaşın merkezine, Çanakkale'ye odaklanıyor. I. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun yayınladığı seferberlik ile askere alınan Veli ve Mehmet Ali, görev yerleri olarak Çanakkale'ye, Mustafa Kemal Paşa'nın komutasındaki 19. Tümen'e gönderilirler. Mustafa Kemal'in Yarbay olduğu zamanlara odaklanan filmde Mustafa Kemal'i ünlü oyuncu İlker Kızmaz canlandırıyor.

KAYNAKÇA

<https://wmaraci.com/blog/cumhuriyet-in-100-yilinda-izlenecek-en-iyi-ataturkfilmleri-1742>





**“CUMHURİYETİMİZİN 100. YILINDA
ATAMIZA SONSUZ SAYGI VE MİNNETLE...”**



978-975-441-593-3